

د ۱۴۴۴ هـ ق کال
د جمادی الثانیة میاشت
او د ۱۴۰۱ هـ ل کال
د جدي او دلوې میاشت

ماهنامه پیام حق

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

حُیْنِي خَانْگَرِي مطالب

- د ارشاد، حج او اوقافو وزیر د آریانا افغان هوایی شرکت...
- په ارشاد، حج او اوقافو وزارت کې د ۱۴۴۴ هـ ق کال
د جمادی الثانیة د میاشتې ټاکنې
- اهمیت اقتصاد اسلامی
- پر امت د رسول اکرم ﷺ حقوق
- عفو و بخشش و تأثیر آن در...
- د لارې آداب او حقوق

مسجد الأزهر - مصر

قوي شخصيت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ وَفِي كُلِّ خَيْرٍ آخِرُ صَ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعْنِ بِاللَّهِ وَلَا تَعْجِزْ. وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَرُ اللَّهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنَّ (لَوْ) تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ» . رواه مسلم.

ژباړه:

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: ضعيف او قوي مؤمن دواړه دالله تعالى په وړاندي خپل اهميت لري، البته قوي مؤمن له ضعيف مؤمن څخه دالله تعالى په نژد زيات ارزښت لري، دکتورو کړنو په ترسره کولو کې حريص اوسه، له الله تعالى څخه مرسته غواړه، نا هيلی کيږه مه، که له ستونزو او نيمگړتياوو سره مخ شوې مه وايه چې که مې داسې کړي وای داسې او هسې به شوي وای، بلکه ووايه دا د الله تعالى تقدير و او هغه څه چې الله تعالى وغواړي هغه به کيږي دا ځکه چې د (لو) کلمه د شيطان د وسوسې دروازه خلاصه وي

ددې حديث ځيني کتې:

- په ټولو کارونو کې له الله تعالى څخه مرسته غوښتل.
- دخپل ځان لپاره لوړ لوړ هدفونو ټاکل.
- دژوندانه په ټولو لوړو او ژورو کې يوازي له الله تعالى څخه مرسته غوښتل.
- د الله تعالى په قدر او قضاء خوښي ښودل.
- علم، معرفت، اسبابو او وسايلو ته اهتمام ورکول.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: لَيْسَ الشَّدِيدُ بِالصُّرْعَةِ، إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ عِنْدَ الْغَضَبِ. رواه البخاري.

ژباړه: له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: پهلوان او قوي شخصيت هغه څوک نه دی چې خلک ځملي، واقعي پهلوان هغه دی چې د غصې په وخت کې ځان کنترول کړي

قال الله تعالى:

﴿قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلِ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَى﴾.
دیني، علمي، تحقیقي، اجتماعی او سیاسي
میاشتنی خپرونه

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر

شیخ الحدیث دکتور نور محمد ثاقب

تر نظر لاندې

د امتیاز خاوند: د ارشاد، حج او اوقافو وزارت

مسئول مدیر

مولوي عنایت الله شریفی

مسئول سکرتر

سید مسلم شاه اسدي

د تحریر هیئت:

۱- فضل محمد حسینی

۲- مفتي هدايت الله وليد

۳- مولوي محمد اشرف حقاني

۴- مولوي محمد عارف مصلح

۵- محمد اسلم غزنوي

۶- محمد نور صديقي

۷- محمد ابراهيم منيب

د تاسيس: کال ۱۳۷۲هـ ق، مطابق: ۱۳۳۱هـ ل

د مجلې دويمه دوره، شلم کال، لسمه گڼه

د ۱۴۴۴هـ ق کال د جمادى الثانية مياشت

د ۱۴۰۱هـ ل کال د جدي او دلوي مياشت

د چاپ شمېر: ۲۰۰۰

وړيا ویشل کېږي

فهرست مطالب

صفحات	عناوين
۲	سرمقاله/ جمادى الآخرة د اسلامي هجري تقويم ... د پيام حق مجلې اداره
۳	د ارشاد، حج او اوقافو وزير د آريانا افغان هوايي شرکت ...
۴-۶	په ارشاد، حج او اوقافو وزارت کې د ۱۴۴۴هـ ق کال د ...
۷-۱۰	اهميت صداقت و راستگویی در جامعه/ قسمت اول استاد محمد شريف رباطی
۱۱-۱۳	ژوند څنگه وکړو؟ شمس الحق مدني
۱۴-۱۸	اهميت اقتصاد اسلامي/ قسمت اول مفتی جان محمد باهر فرهادی
۱۹-۲۱	پر اُمت د رسول اکرم ﷺ حقوق/ لومړۍ برخه مولوي فريدالله ازهری
۲۲-۲۶	پناهگاه امن و قلعه مستحکم استاد عبدالرؤف توانا
۲۷-۳۰	د مسجد مدیریت او د ټولنې په سمون ... / دریمه برخه استاد محسن حنیف
۳۱-۳۳	عفو و بخشش و تأثیر آن در ... / قسمت چهارم و آخر استاد عبدالرزاق هدفمند
۳۴-۳۷	د لارې آداب او حقوق/ لومړۍ برخه احسان الله امیني
۳۸-۴۱	آداب معاشرت با خویشاوندان مولوی عنایت الله شریفی
۴۲-۴۵	د الله تعالی په وجود ایمان لرل/ لومړۍ برخه شاه محمود درویش
۴۶-۵۰	اهمیت و جایگاه امر به معروف و نهی از منکر عبدالحمید محبوب مخلص
۵۱-۵۴	اعتیاد و آثار سوء مواد مخدر/ قسمت اول ذکرالله سیدخیلی
۵۵-۵۶	استفتاء در مورد مطلقه ثلاثه مولوي عبدالستار خادم
۵۷-۶۳	کارکردها و گزارش ها خبرنگار مجله

جمادی الآخرة د اسلامي هجري تقویم شپږمه میاشت

سرمقاله: په جمادی الأولى او جمادی الآخرة کې به د زیاتي یخنی له کبله اوبه منجمدې کېدلې، نو ځکه په جمادی سره ونومولې شوې. په دې مبارکه میاشت کې ډیر مهم تاریخي واقعات او احداث پېښ شوي دي، لکه:

۱- د عشرې غزا، چې دغه غزا په دویم هجري کال د جمادی الآخرة او جمادی الأولى میاشتو کې د ذو العشیرې نومي ځای کې پېښه شوې وه. [الرحیق المختوم]

۲- د زید بن حارثه رضی الله عنه سره، دغه سړیه په درېیم هجري کال کې هغه وخت پېښه شوه چې د بدر له جگړې وروسته په قریشو خفگان زیات شو، په داسې حال کې چې د اوړي په موسم کې د شام د سوداگرۍ وخت قریب شوی و، د دې کال د تجارت وکیل صفوان بن امیه قریشو ته وویل: محمد او ملګرو یې په مونږ د تجارت لاره اغزنه کړه، نو د مشورې وروسته یې شام ته د تجارت د تللو لپاره د ساحل لار پریښوده او د عراق لار یې انتخاب کړه، په دې لار باندې قریش نابنده وو نو د بني بکر بن وائل له قوم څخه یې فرات بن حبان نومې سړی د لارښود په توګه له ځانونو سره واخیست او د صفوان بن امیه په مشرۍ د قریشو کاروان د شام په لور د تجارت لپاره روان شو، ناڅاپه رسول الله ﷺ ته د دوی خبر ورسید نو د زید بن حارثه په مشرۍ یې سل (۱۰۰) کسيزه نظامي قطعه چمتو کړه او د دوی په لور یې واستوله، چې ډیر ژر دوی ته ورورسیدل او یرغل یې پري وکړ، صفوان او ملګري یې په تېښته ولاړل. د قافلې ټول مال چې د یولک درهمو په اندازه لوبښي او د سپینو زرو ډیر توکي پکې وو د غنیمت په ډول ونیول شول، رسول الله ﷺ د خمس اخیستلو وروسته غنیمت د سړي په غړو برابر وويشه او فرات بن حبان لارښود چې ژوندی نیول شوی و د رسول الله ﷺ په لاس یې اسلام راوړ. [سیره ابن هشام: ۵۰/۲، ۵۱ و الرحیق المختوم: ۳۵۷، ۳۵۶]

۳- د ذات السلاسل سره، د (سلاسل کلمه د لومړي سین په زور او پېښ دواړو سره راغلې ده) دغه سړیه په اتم هجري کال کې پېښه شوې وه، سلاسل د وادي القرى څخه وړاندې د یو ځای نوم دی چې د مدینې منورې څخه د لسو ورځو د سفر په اندازه پرته سیمه ده. دا سړیه د عمرو بن العاص په مشرۍ د قضاعه قوم د هغې ډلې د خپلو لپاره واستولی شوه چې په مدینه منوره باندې د یرغل لپاره را ټوله شوې وه، رسول الله ﷺ د عمرو بن العاص په مشرۍ یو عمومي سپین بیرغ او یو کوچنی تورنګی بیرغ ورته جوړ کړ، د (۳۰۰) کسانو مهاجرینو او انصارو یوه قطعه، چې (۳۰) اسونه هم ورسره وه واستوله، چې بیا وروسته د هغوی د ملاتړ لپاره نور (۲۰۰) کسان چې په هغوی کې حضرت ابو بکر، عمر او ابو عبیده بن جراح رضی الله عنه هم شتون درلود ولېږل شول، دښمن د مسلمانانو د برید څخه وروسته مختلفو لوروته خواره تیت او پرک شول. [السیره النبویه لأبي الحسن الندوی، ۱/ ۴۴۰، ۶۷۳. الرحیق المختوم]

۴- د زید بن حارثه رضی الله عنه نورې سړي، په شپږم هجري کال د زید بن حارثه رضی الله عنه سړیه د بني ثعلبه قبیلې په لور د طرف یا طرق نومې ځای ته لاړه، چې دښمن وتښتید، فتحه په نصیب شوه او وروسته د څلور ورځو څخه د څه غنائمو سره واپس شول. [الرحیق المختوم]. په همدې کال د زید بن حارثه بله سړیه د حِسمي نومې ځای ته چې وادي القرى څخه وړاندې پرته سیمه ده لاړه، چې هغه یې فتحه کړه. [عیون الأثر لمحمد اليعمری].

۵- اسلامي تاریخ مقررول، حضرت عمر رضی الله عنه د حضرت ابو موسی الاشعري رضی الله عنه د خط لېږلو له کبله په اوه لسم (۱۷) هجري کال کې د جمادی الآخرة په (۳۰) نیټه یو اجلاس منعقد کړ چې په هغه کې یې د مشورې وروسته اسلامي امت ته هجري تاریخ مقرر کړ. (شرح السیر الکبیر، ۶۳/۴)

۶- د حضرت ابو بکر صدیق رضی الله عنه وفات، د (۱۳هـ) کال د جمادی الآخرة په (۲۲) نیټه د حضرت ابو بکر صدیق رضی الله عنه وفات شوی دی. [البداية والنهاية: ۱۸/۷].

۷- د هارون الرشید رضی الله عنه وفات، په (۱۹۳هـ) کال د جمادی الآخرة په (۳) نیټه هارون الرشید رضی الله عنه وفات شوی دی. [البداية والنهاية].

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر د آریانا افغان هوایي شرکت له مسوولینو سره وکتل

۲۹ د جمادی الثانیة ۱۴۴۴ هـ ق مطابق ۲ دلو ۱۴۰۱ هـ ش

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر شیخ الحدیث دکتور مولوي نور محمد ثاقب او د دغه وزارت یو شمیر نورو مسوولینو د آریانا افغان هوایي شرکت له رئیس حاجي مولوي رحمت الله آغا او ورسره مل پلاوي سره د خپل کار په دفتر کې وکتل.

په پیل کې د ارشاد، حج او اوقافو وزیر په ۱۴۴۴ هجري قمري کال کې افغان حاجیانو ته په بیلابیلو برخو کې د غوره او لازياتو خدمتونو د وړاندې کولو په اړه مفصلې خبرې وکړې.

همداراز یې د آریانا افغان هوایي شرکت د خدمتونو د وړاندې کولو په برخه کې دوی ته د لاسوندو خدمتونو د توفیق غوښتنه وکړه.

ورپسې د آریانا افغان هوایي شرکت د رئیس لخوا د شته ظرفیتونو او آسانتیاوو په تړاو او په راتلونکي حج کې د حاجیانو د لېږد او را لېږد لپاره د مناسب پلان جوړولو په اړه هر اړخیز معلومات وړاندې شول، نوموړي زیاته کړه: د حاجیانو لېږد رالېږد سوداګری نه، بلکې خپل دیني مکلفیت ګڼو او ژمنه یې وکړه چې حاجیانو ته د پوره آسانتیاوو په برابرولو کې په هېڅ نوع دریغ نکوي.

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر له عصمت الله زرقاوي سره وکتل

۱۷ د جمادی الثانیة ۱۴۴۴ هـ ق مطابق ۲۰ د جدي ۱۴۰۱ هـ ش

د ارشاد، حج او اوقافو وزیر شیخ الحدیث دکتور مولوی نور محمد ثاقب د خپل کار په دفتر کې د لوګر ولایت برکي برک ولسوالۍ له مشهور جهادي شخصیت الحاج ملا عصمت الله زرقاوي سره وکتل.

په پیل کې د ارشاد، حج او اوقافو وزیر ښاغلي زرقاوي ته د ښه راغلاست ویلو په ترڅ کې د نوموړي د خدمتونو او کارنامو ستاینه وکړه.

د یادونې وړ ده چې حاجي ملا عصمت الله زرقاوي له امریکایي اشغالګرو او د هغوی له غلامانو سره په مسلح جهاد کې خپلې دواړه سترګې او دواړه لاسونه د الله (جل جلاله) په لار کې قربان کړي دي او له همدې امله د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د رهبرۍ او د اسلامي امارت د مسوولینو په ځانګړې پاملرنه تېر کال د بیت الله شریف د حج له سعادت څخه برخمن شو، چې د حج په دوران کې د کوربه هېواد سعودي عربستان د پولیسو او د نورې نړۍ د مسلمانانو لخوا هم په معنوي ډول وهڅول شو.

په پای کې محترم زرقاوي د اسلامي امارت او د ارشاد، حج او اوقافو وزارت له همکارۍ څخه مننه وکړه.

په ارشاد، حج او اوقافو وزارت کې د ۱۴۴۴هـ ق کال

د جمادي الثانيه د مياشتې ټاکنې

د ارشاد، حج او اوقافو وزارت لخوا د هېواد په مرکز او ولاياتو کې په دوامدره توگه د رئيسانو، آمرينو، مديرانو او د مساجدو د خطيبانو او امامانو ټاکنې ترسره کيږي، چې په دې لړ کې تنها په روانه جمادي الثانيه مياشت کې (۲۱) تنه د ارشاد، حج او اوقافو مديران او (۱۲۱) تنه د مساجدو امامان او خطيبان ټاکل شوي دي.

د ارشاد، حج او اوقافو وزير شيخ الحديث دکتور مولوي نورمحمد ثاقب د مسئولينو او علماوو د ټاکنې پر مهال له دوی سره گوري، د دوی علمي او تحصيلي اسناد له نظره تيروي، د دوی د ماضي او حال په اړه معلومات کوي او د دوی د علمي او کاري وړتيا د معلومولو پخاطر يو لړ پوښتنې ورڅخه کوي، چې د دوی له بریا او کاميابۍ وروسته ورته شرائط بيانوي او تعهدات ورڅخه اخلي او د مسئوليتونو په اړه ورته تاکيدات او توصيې کوي.

د روان ۱۴۴۴هـ ق کال د جمادي الثانيه په دريمه نېټه

- د هېواد په بېلا بېلو ولاياتو کې نهه (۹) تنه د ارشاد، حج او اوقافو مديران و ټاکل شول، چې په لاندې ډول دي:
- ۱- مولوي محمد صادق د صدرالدين خوی د بلخ ولايت د کشنده ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توگه.
 - ۲- مولوي رجب قلي د محمد قلي خوی د جوزجان ولايت د خم آب ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توگه.
 - ۳- مولوي نصر الله د سيف الدين خوی د جوزجان ولايت د درزاب ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توگه.
 - ۴- مولوي صبغت الله د بنياد خوی د جوزجان ولايت د قوشتيپه ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توگه.
 - ۵- مولوي نجيب الله د فضل الدين خوی د جوزجان ولايت د فيض آباد ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توگه.
 - ۶- مولوي اسلام الدين د محمد سرور خوی د کندز ولايت د امام صاحب ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توگه.
 - ۷- مولوي محمد الله د گل عالم خوی د کندز ولايت د گلتيپه ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توگه.
 - ۸- مولوي عبدالرزاق د عبدالخالق خوی د ارزگان ولايت په ارشاد، حج او اوقافو رياست کې د اوقافو د عمومي مدير په توگه.
 - ۹- مولوي محمد اسماعيل د عبیدالحق خوی د ارزگان ولايت په ارشاد، حج او اوقافو رياست کې د دعوت او ارشاد د مدير په توگه.

د جمادي الثانيه په څلورمه نېټه

د هېواد په بېلا بېلو ولاياتو کې څلورويشت (۲۴) تنه علماء د امامانو او خطيبانو په توگه وټاکل شول او خپلو مربوطه جامع جوماتونو ته وروپيژندل شول، چې د دوی بشپړ شهرتونه او د ټاکل کېدو ځايونه او جوماتونه يې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د بشري سرچينو په رياست کې ثبت او موجود دي.

د جمادي الثانيه په آتمه نېټه

د هېواد په بېلابېلو ګڼو ولاياتو کې اته ويشت (۲۸) تنه علماء د مساجدو د امامانو او خطيبانو په توګه وټاکل شول او خپلو خپلو جوماتونو ته وروپېژندل شول، چې بشپړ شهرتونه او د ټاکل کېدو ځايونه او جوماتونه يې د بشري سرچينو په رياست کې خوندي دي، د اختصار په موخه يې دلته تفصيل نه ذکر کوو.

د جمادي الثانيه په لسمه نېټه

د ارشاد، حج او اوقافو وزير شيخ الحديث دکتور مولوي نورمحمد ثاقب د هغو علماوو سره مخامخ وکتل چې د بېلا بېلو ولاياتو څخه د مسئوليتونو او مديريتونو لپاره پيشنهاد شوي وو، چې د دوی د اسنادو له کتلو او له دوی څخه د يو لړ پوښتنو او معلوماتو وروسته وټاکل شول او د مسئوليتونو د ښه ترسره کولو په اړه ورته سپارښتنې او توصيې وشوې، چې دوی په لاندې توګه دي.

- ۱- مولوي عبدالولي د شاه محمود ځوی د دايکنډي ولايت په ارشاد، حج او اوقافو رياست کې د ارشاد د امر په توګه.
- ۲- مولوي عبدالمؤمن د جمعه ځوی د هرات ولايت د کرخ ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توګه.
- ۳- مولوي محمد اسمعيل د ابراهيم ځوی د جوزجان ولايت د منګجک ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توګه.
- ۴- مولوي محمد آغا د محمد کبير ځوی د کاپيسا ولايت د کوبندونو ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توګه.

د جمادي الثانيه په اووه لسمه نېټه

د ارشاد، حج او اوقافو محترم وزير صاحب د هغو علماوو سره مخامخ وکتل چې د هېواد د بېلا بېلو ولاياتو څخه د مسئوليتونو او مديريتونو لپاره پيشنهاد شوي وو، چې د دوی د اسنادو له کتلو او له دوی څخه د يو لړ پوښتنو او معلوماتو وروسته وټاکل شول او د مسئوليتونو د ښه ترسره کولو په موخه ورته تاکيدات او سپارښتنې وشوې، چې دوی په لاندې ډول دي:

- ۱- مولوي عالم خان د محمد عالم ځوی د بلخ ولايت د روضې شريفې د رياست د رئيس په توګه.
- ۲- مولوي محمد رضا د نظام الدين ځوی د هرات ولايت د فرسي ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توګه.
- ۳- مولوي انصار الله د عبدالخالق ځوی د هرات ولايت د اوبې ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توګه.
- ۴- مولوي محمد الله د عزت الله ځوی د فارياب ولايت د پشتونکوټ ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توګه.
- ۵- مولوي گلې الدين د احمد شاه ځوی د سرپل ولايت د ګوسفندي ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدير په توګه.

- ۶- مولوي عزت ولي د حاجي سلطان ځوی د پکتيکا ولايت په ارشاد، حج او اوقافو رياست کې د اوقافو د مدير په توګه.

د جمادي الثانيه په آتلسمه نېټه

د هېواد په مرکز او ګڼو ولاياتو او ولسواليو کې شپږديرش (۳۶) تنه علماء د مساجدو د امامانو او خطيبانو په توګه وټاکل شول، د اسنادو د پوره څيړنې او نورو اړونده معلوماتو وروسته د دوی مقرري وشوه او ټاکلو ځايونو ته وروپېژندل شول، چې بشپړ شهرتونه او د ټاکل کېدو ځايونه او نور جريان يې د وزارت د بشري سرچينو په رياست کې ثبت او موجود دي.

د جمادی الثانیة په دوه ویشتمه نیټه

د ارشاد، حج او اوقافو د وزیر لخوا د هېواد په گڼو ولایاتو او ولسوالیو کې درې دیرش (۳۳) تنه علماء د مساجدو د امامانو او خطیبانو په توگه وټاکل شول، لومړی د دوی اسناد پوره وڅیړل شول او د دوی په اړه هر اړخیز معلومات ترلاسه شول له هغې وروسته د دوی د ټاکلو جریان ترسره شو او خپلو مربوطه ځایونو ته وروپېژندل شول، چې بشپړ شهرتونه او اړونده معلومات یې د بشري سرچینو په ریاست کې خوندي دي.

د جمادی الثانیة په څلورویشتمه نیټه

د ارشاد، حج او اوقافو محترم وزیر د هغو علماوو سره مخامخ وکتل چې د بېلا بېلو ولایاتو او ولسوالیو څخه د مسئولیتونو او مدیریتونو لپاره پیشنهاد شوي وو، چې د دوی د اسنادو له کتلو او له دوی څخه د یو لړ پوښتنو وروسته ځینې له دوی څخه وټاکل شول او د مسئولیتونو د ښه ترسره کولو پخاطر ورته توصیه او سپارښتنې وشوې، چې دوی په لاندې توگه دي:

- ۱- مولوي بهاء الدین د داد محمد ځوی د کابل ولایت د بگرامیو ولسوالۍ د ارشاد، حج او اوقافو د مدیر په توگه.
- مولوي شیخ سلطان علي د خادم حسین ځوی د دایکندي ولایت د ارشاد، حج او اوقافو په ریاست کې د مساجدو او حسینو د مدیر په توگه وټاکل شول.

عقد قرارداد پروسه حج سال ۱۴۴۴ هجری قمری

۱۹ جمادی الثانیة ۱۴۴۴ هـ ق (۲۲ جدي ۱۴۰۱ هـ ش)

قرارداد بین وزارت ارشاد، حج و اوقاف و شرکت های ارائه کننده خدمات برای حجاج در کشور عربستان سعودی عقد گردید. محترم مولوی عبدالولی حقانی رئیس عمومی اداری و مالی و نماینده با صلاحیت وزارت ارشاد، حج و اوقاف که چندی قبل به دعوت رسمی وزارت حج و عمره عربستان سعودی عازم آن کشور گردیده بود، قرارداد ارائه خدمات برای حجاج افغانستان را با شرکت وکلاء موحد، شرکت نقابه و شرکت ادلاء در عربستان سعودی عقد نمودند.

بادر نظر داشت این قرارداد ها شرکت های متذکره موظف اند تا مطابق مواد مندرج آن هرکدام در بخش های مختلف مانند: تنظیمات حجاج در میادین هوایی جده و مدینه منوره و انتقال شان به عماره های مربوطه، فراهم نمودند سهولت ها برای حجاج در عماره های مکه مکرمه و مدینه منوره، ترتیب انتقال حجاج به مشاعر، و از مشاعر به عماره های مکه مکرمه و بالاخره بعد از انجام مراسم حج انتقال دوباره شان به میادین هوایی جده و مدینه منوره خدمات بهتر و تسهیلات مناسب را فراهم نمایند.

د ۸

جمادی الثانی سال ۱۴۴۴

اهمیت صداقت و راستگویی در جامعه

قسمت اول:

استاد محمد شریف رباطی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي قال: يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ و الصلاة والسلام على رسوله عليه افضل الصلاة والسلام حيث يقول: (عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا). وعلى آله و أصحابه و من دعا بدعوته إلى يوم الدين و بعد:

صداقت و راستگویی در قول، عمل، رفتار و پندار در تمام عرصه های زیست و زندگانی، به خصوص در کلام رمز موفقیت و پیروزی انسان مؤمن و مسلمان است که همواره وی را در هر زمان و مکان تاج سربلندی، کرامت، عزت، شرف، وقار و افتخار بخشیده و به مدارج علیای اعتماد، راحت، آرامش و اطمینان خاطر در نزد خالق و مخلوق نایل می گرداند.

صدق: صدق را راغب اصفهانی رحمته الله این گونه تعریف کرده است: صدق و کذب، اصل این دو کلمه مربوط به کلام است. این کلام خواه ماضی باشد یا مضارع، خواه در زمینه وعده دادن باشد یا غیر

آن، یکسان است؛ منظور از کلام فقط نوع خبر آن است»۱.

کلمه "صدیق" صیغهٔ مبالغه از "صدق" و به معنای کسی است که بسیار راستگو باشد. بعضی گفته اند: به معنای کسی است که هرگز دروغ نمی گوید، و یا بالاتر از آن توانایی بر دروغ گفتن ندارد، چون در همه حال راستگویی کرده است. بعضی ها گفته اند که عملش تصدیق کنندهٔ سخن و اعتقاد او است.

بارزترین صفتی که پیامبران و حاملان وحی الهی داشتند؛ همین معنی می باشد که آنها فرمان پروردگار خویش را بدون کم و کاست به بندگان الهی رسانیدند، همه و همه صادق و راست کردار بودند: ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ﴾ مریم: ۵۸

به ویژه سردار دو عالم سیدنا و حبیبنا محمد مصطفی صلی الله علیه و آله که صادق و امین بوده و حتی قبل از بعثت به این ویژگی خاص نیز مسمی گردیده بوده اند.

خداوند متعال مؤمنان را به همراهی راست گویان تشویق کرده، می فرماید: ﴿يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ التوبة: ۱۱۹

ترجمه: "کسانیکه ایمان آورده اید! از خدا بترسید و با راست گویان باشید".

مفسران جهان اسلام، به خصوص حضرت علامه مفتی محمد شفیع عثمانی دیوبندی رحمته الله پیرامون تفسیر این آیه کریمه چنین می نگارد: "در اینجا قرآن مجید بجای علمای صالح لفظ (صادقین) را اختیار فرموده، علایم صالح را مشخص نموده است؛ کسی می تواند صالح باشد که ظاهر و باطن او یکسان بوده، در نیت و اراده هم راست و یکنواخت باشد، یعنی در گفتار و کردار یکسان و یک رنگ باشد»۲.

صادقین آنهایی هستند که تعهدات خود را در برابر ایمان به پروردگار به خوبی انجام می دهند، نه

تردیدی به خود راه می دهند، نه

عقب نشینی می کنند، و نه از

انبوه مشکلات می هراسند،

بلکه با انواع فدا کاری ها، صدق

ایمان خود را ثابت می کنند.

همچنان پیامبرگرامی اسلام

سیدنا و حبیبنا محمد مصطفی صلی الله علیه و آله

پیروان خویش را به صدق و

راستی تشویق و ترغیب نموده و چنین ارشاد می فرماید: ((عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبُ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا)) (۳).

یعنی: "لازم است بر شما راستگویی، زیرا راستی به نیکوکاری راهنمایی می کند و نیکوکاری به بهشت راهنمایی می کند و انسان پیوسته راست می گوید و راستی را می جوید، تا آن که نزد خداوند متعال راستگو "صدیق" ثبت می شود. از دروغگویی بپرهیزید، زیرا دروغ به گناه راهنمایی می کند و گناه به دوزخ می کشاند و انسان پیوسته دروغ می گوید و دروغگویی را می جوید، تا آن که نزد خداوند متعال دروغگو (کذاب) ثبت می شود."

پیامبر ﷺ فرموده که: (علیکم بالصدق) یعنی: همواره راست بگویید. صدق، یعنی خبری که مطابق واقعیت باشد. و دروغ به معنای خبری است که واقعیت ندارد. داستان حضرت کعب و دوستانش در غزوه تبوک بیانگر اهمیت راست گویی و فرجام نیک آنها است و نشان می دهد که آدم صادق و راستگو، خاتمه اش به فلاح و رستگاری تمام می شود.

قصه کعب بن مالک:

صداقت و راستگویی باعث

نجات حضرت کعب بن مالک ﷺ از خشم خداوند و رسول گرامی اسلام ﷺ گردید، با وجود اینکه وی یک شخصیت عالم و دانشمند و سخنور بود و می توانست ظاهراً با سخنان چرب و نرمش رضامندی حضرت محمد مصطفی ﷺ را به دست بیاورد؛ اما این کار را به خاطر ترس از خشم الهی مرتکب نشده و حضور پیامبرگرامی اسلام تشریف فرما شده و می گوید:

هنگامی که پیامبر علیه افضل الصلاة و السلام از غزوه تبوک برگشتند و به مدینه منوره تشریف فرما شدند، من نزد شان به مسجد رفته و سلام کردم، آنحضرت ﷺ تبسم خشم آلود کرد و فرمود: "بیا"، من نزدیک رفتم و روبرویش نشستم، پرسید: "علت نیامدنت چه بود؟ مگر شتر نخریده بودی؟ گفتم: بلی به الله ﷻ قسم که اگر نزد کسی جز جناب عظیم الشأن شما از صاحبان دنیا نشسته بودم، به گمانم من توانستم عذری بیاورم و خود را از خشمش برهانم، زیرا من از فن سخنوری بر خوردارم؛ ولی به الله ﷻ قسم، یقین دارم که اگر امروز با کذب و دروغ، رضایت شما را جلب کنم، به زودی خداوند متعال شما را از من ناخشنود می گرداند، و اگر به شما راست بگویم، از من می رنجید؛ اما من راست می گویم و امیدوارم که الله تبارک و تعالی مرا ببخشد و الله هیچ عذری نداشتم یا رسول اکرم ﷺ!

به الله ﷻ قسم، هنگامی که از جهاد بازماندم، از هر زمان دیگری قوی تر و سرمایه دار تر بودم، رسول اکرم ﷺ فرمود: "این شخص، راست گفت. برخیز

برو؛ تا خداوند متعال در باره ات فیصله کند."

از سخنان حضرت کعب بن مالک ﷺ در می یابیم که او شخصیت زبانداز و سخنور بوده است؛ ولی به خاطر تقوا و ترسش از الله متعال به پیامبرگرامی اسلام ﷺ دروغ نگفت؛ بلکه راست گفت.

بناءً همین افتخار برای حضرت کعب ﷺ کافی است که رسول اکرم ﷺ او را به صداقت و راستگویی توصیف نموده و فرمود: "برخیز و برو" تا خداوند متعال در باره ات قضاوت کند.

کعب بن مالک ﷺ می فرماید: ((قَالَ اللَّهُ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ مِنْ نِعْمَةٍ قَطُّ بَعْدَ أَنْ هَدَانِي لِلْإِسْلَامِ أَعْظَمَ فِي نَفْسِي مِنْ صَدَقِي لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ لَا أَكُونَ كَذِبْتُهُ فَأَهْلِكَ كَمَا هَلَكَ الَّذِينَ كَذَبُوا)) (۴).

یعنی: "قسم به ذات ذوالجلال، هیچ نعمتی بعد از مشرف شدنم به دین مقدس اسلام، بزرگتر از نعمت راستگویی ام با رسول اکرم ﷺ نیست؛ و اگر فرضاً دروغ می گفتم، خواه خواه هلاک می شدم، چنانکه کسانی که دروغ گفتند، هلاک شدند."

سپس می فرماید: با خدا عهد کردم که در راستای راست گفتاری خدا مرا عفو فرمود، پس در طول عمرم راست گفتار خواهم بود و از آنوقت تا امروز دیده و دانسته گفتاری خلاف واقعه نکرده ام و از خدای متعال امید وارم که در آینده نیز مرا از سخن دروغ نگهدارد.

این حکایت درسی بس عبرت انگیز است و هر مؤمن باید از آن اندرز گیرد.

اهمیت راست گویی و فرجام نیک آنها است و نشان می دهد

پس ترک کن آنچه که ترا به شک و تردید می اندازد؛ و بگیر آنچه را که ترا به آرامش و اطمینان خاطر وصل می سازد؛ زیرا بدون اغراق صداقت و راستگویی برای انسان راحتی و آرامش می بخشد، کسی که صدق و راستی را پیشه خود سازد، هیچ گاه پشیمان نمی شود و نمی گوید که ای کاش، چنین و چنان می کردم!

تحقیق و بیان مفاهیم:

راستی آن است که گفتار با واقع و با باور درونی هماهنگ باشد و دروغ خلاف آن است؛ آدمی می باید در گفتار خود پیوسته راستگویی، در کرده های خود در پی اخلاص و در احوال خود در پی صفا باشد.

کسی که چنین باشد و راستگویی را هدف خویش قرار دهد، این امر به مرور زمان تبدیل به خو و منش او خواهد شد و این گونه نزد خداوند متعال "صدیق" یعنی راستگو، ثبت خواهد شد؛ خداوند متعال خود فرمود: ﴿وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ و «با راستگویان باشید». دروغ عکس این عمل است و چون آدمی در گفتن آن تساهل به خرج می دهد، به دروغگویی معروف می شود و نزد خداوند متعال نیز به "کذاب" یعنی بسیار دروغگو، ثبت می شود «۵».

راستگویان معمولاً افرادی شجاع، جسور، قاطع، با اخلاص، کم طمع و خالی از تعصب های غلط و بغض های افراطی هستند، زیرا در نبود صداقت

آراسته بودن با چنین صفائی ممکن نیست. برعکس افراد دروغگو معمولاً ترسو، ریاکار، طماع، متعصب و لجوج و یا گرفتار حب و بغض های افراطی غلط می باشند.

افراد راستگو همیشه در زندگی اجتماعی پایبند اصول و موازینی اند که باعث می شوند که این اشخاص کمتر ابن الوقت، مزدور، دمدمی مزاج و منافق باشند، زیرا صداقت با هیچ یک از این امور سازگار نیست، قرآن مجید از گفتار به عنوان کلید کشف باطن اشخاص یاد می کند، طوری که الله تعال می فرماید:

﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾ محمد: ۳۰

«می توانی آنها را از طرز سخنان شان بشناسی».

صداقت و راستی در اسلام چنان اهمیت خاصی دارد که علاوه بر توصیه بر آن، همراهی با راستگویان را نیز تأکید می فرماید «۶».

پیامبر گرامی اسلام سیدنا محمد مصطفی ﷺ در حدیث دیگر اهمیت راست گویی را چنین بیان می کند: (تَحَرُّوا الصَّدْقَ وَ إِن رَأَيْتُمْ أَن فِيهِ الْهَلَكَةُ فَإِنَّ فِيهِ النِّجَاةَ) «۷».

یعنی: راست گویی را جستجو و اختیار کنید اگر چه در آن نقص و زیان دیدید، همانا در آن (صداقت و راست گویی) نجات و رستگاری است.

نمره راستگویی:

صداقت و راستگویی نه تنها در امور دنیوی اعم از تجارت و معاملات و حتی در جریان وظیفه دولتی و یا غیر دولتی از اهمیت و ارزش شامخی برخوردار

است؛ بل این اهمیت و ارزش در آخرت نیز باعث منفعت بی نهایت بزرگ می گردد، طوری که الله ﷻ مهربانی می فرماید:

﴿قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾

المائدة: ۱۱۹

خداوند فرمود امروز، روزی است که در آن راستگویان را راستی شان (راستگویی شان) برای آنان باغهایی است در بهشت که از زیر آن جویبارها جاری است، جاودانه در آن اند، خدا از آنان خشنود شد با طاعات خالصانه ای که برای او انجام دادند و آنان نیز از او خشنود شدند (با پاداشی فراوان که اصلاً به خیالشان خطور نمی کرد و عقلهای شان از تصور آن عاجز بود) این است فوز عظیم زیرا این رستگاری، باقی و ماندگار است در حالی که رستگاری دنیا نا پایدار می باشد «۸».

صداقت انسان را وارد به بهشت می سازد: این یک حقیقت مسلم و انکار ناپذیر است که صداقت و راستی مایه فلاح و رستگاری نه تنها در دنیا بوده،

بلکه در آخرت نیز سبب دخول انسان به بهشت برین می گردد،

چنانکه حضرت عبدالله بن عمرو روایت می کند که

شخصی نزد پیامبر گرامی اسلام ﷺ آمده و گفت:

يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا عَمَلُ الْجَنَّةِ قَالَ ((الصَّدْقُ وَإِذَا صَدَقَ الْعَبْدُ بَرَّ وَإِذَا بَرَّ آمَنَ وَإِذَا آمَنَ دَخَلَ الْجَنَّةَ))

قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا عَمَلَ النَّارِ قَالَ ((الْكُذْبُ إِذَا كَذَبَ الْعَبْدُ فَجَرَ وَإِذَا فَجَرَ كَفَرَ وَإِذَا كَفَرَ دَخَلَ يَغْنِي النَّارُ)) «۹».

«یا رسول الله! عمل اهل بهشت چیست؟ فرمود: صداقت و راستگویی، وقتی که انسان راست گفت، نیکوکار، هنگامی که نیکوکار شد، محفوظ و بی خوف گردید و وقتی که بی خوف شد وارد بهشت می گردد، راوی گفت: یا رسول الله! عمل اهل دوزخ کدام اند؟ فرمود: دروغگویی، وقتی که انسان دروغ گفت، مرتکب گناه و عصیان شد، هنگامی که مرتکب گناه گردید، کفر ورزیده و ناسپاس شد، وقتی که ناسپاس گردید، وارد دوزخ می گردد».

صداقت و راستی مایه آرامشی است:

برگزیدن صداقت؛ ترک شک و تردید یکی از مبادی فقه اسلامی محسوب می گردد، بناءً انسان حتی المقدور سعی به خرچ دهد تا جنبه مثبت و یقین را اختیار و جنبه منفی و مشکوک را رها کند، زیرا چیزی مشکوک و متردد انسان را به سر منزل مقصود نمی رساند، بلکه یگانه چیزی که انسان را به سر منزل مقصود می رساند همان صداقت و راستگویی است.

پس ترک کن آنچه که ترا به شک و تردید می اندازد؛ و بگیر آنچه که ترا به آرامش و اطمینان خاطر وصل می سازد؛ زیرا بدون اغراق صداقت و راستگویی برای انسان راحتی و آرامش می بخشد، کسی که صدق و راستی را پیشه خود سازد، هیچ گاه پشیمان نمی

شود و نمی گوید که ای کاش، چنین و چنان می کردم! چون صدق و راستی، مایه نجات انسان از مشکلات است و انسان راستگو را به سر منزل مقصود می رساند، چنانکه پیامبرگرامی اسلام علیه افضل الصلاة و السلام می فرماید:

((دَعْ مَا يَرِيكَ إِلَى مَا لَا يَرِيكَ فَإِنَّ الصَّدَقَ طُمَأْنِينَةٌ وَإِنَّ الْكُذْبَ رِيْبَةٌ)) «۱۰».

یعنی: آن چه را که در باره "درست بودن" آن شک داری، رها کن و به کاری پرداز یا به چیزی روی بیاور که در باره اش شک نداری، زیرا صدق و راستگویی مایه اطمینان و آرامش است و دروغ، مایه شک و اضطراب.

شرح حدیث: یعنی: آن چه را که در باره اش شک و تردید داری و به آن مطمئن نیستی، ترک کن و به چیزی که در باره درست بودن آن مطمئن هستی رو بیاور. امام نووی/ این حدیث شریف را در "الأربعین" نیز آورده است و حدیث مهم و جامعی است و در بحث تقوا و احتیاط در مسایل، اهمیت زیادی دارد.

علماء در مسایل فقهی جنبه احتیاط را در نظر گرفته اند و دلایل زیادی بر آن ذکر کرده اند، به عنوان مثال: لباس کسی آلوده شده است و او نمی داند که سمت راست لباسش آلوده است یا سمت چپ آن؛ اگر سمت راست را بشوید همچنان شک دارد که شاید سمت چپ آن آلوده باشد و همین طور اگر سمت چپ را بشوید، باز هم مطمئن نیست و شک دارد که شاید سمت راست لباسش آلوده باشد، احتیاط چیست؟ روشن است که هم سمت چپ و هم سمت راست لباسش را بشوید تا مطمئن شود و هیچ شکی

برایش باقی نماند. این حدیث، یکی از اصول فقه بشمار می رود که اگر در چیزی شک کردی آن را ترک کن و به چیزی روی بیاور که در آن شک نداری یا به آن مطمئن هستی «۱۱».

ادامه دارد...

منابع:

- ۱- فرهنگ قرآنی راغب المفردات فی غریب القرآن راغب اصفهانی تلخیص و ترجمه جهانگیر ولد بیگی نوبت چاپ اول ۱۳۸۹، ناشر: آراس مرکز بخش: سندج، بخش کتاب امام غزالی.
- ۲- تفسیر معارف القرآن تألیف: دانشمند عالم اسلام حضرت علامه مفتی محمد شفیع عثمانی دیوبندی رحمه الله، مترجم: حضرت مولانا محمد یوسف حسین پور- انتشارات شیخ الاسلام احمد جام، چاپ سوم ۱۳۸۵ ه.ش
- ۳- صحیح مسلم.
- ۴- صحیح البخاری.
- ۵- مختصر صحیح مسلم.
- ۶- تکامل اخلاقی، تألیف محمد رضا رخشانی، چاپ اول ۱۳۹۴، ناشر: مؤسسه انتشاراتی حسینی اصل.
- ۷- کتاب الزهد لهناد، باب الصدق و الکذب جلد ۲ ص ۶۳۵.
- ۸- تفسیر انوار القرآن گزیده ای از سه تفسیر فتح القدیر امام شوکانی، تفسیر ابن کثیر و تفسیر المنیر و هیبه الزحیلی. ترتیب و ترجمه: عبدالرؤف مخلص، چاپ: مطبعه دولتی هرات پاکستان.
- ۹- مسند أحمد.
- ۱۰- سنن الترمذی قال وهذا حدیث حسن صحیح.
- ۱۱- شرح ریاض الصالحین ج ۱ ص ۲۸۸.

ژوند څنگه وکړو؟

شمس الحق مدنی

تعالی یادوی په شان د یادولو د ستاسو د خپلو پلرونو لره او یا له دې څخه هم زیات یادول، ځینې د خلکو هغه څوک دي چې وایي: (ای زموږ ربه ته موږ ته هر څه په دنیا کې راکړه او د دغه لپاره په آخرت کې هیڅ برخه نشته).

﴿وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ البقرة: ۲۰۱

ژباړه: او په دوی کې ځینې هغه څوک دي چې وایي ای زموږ ربه موږ ته په دنیا کې نعمت راکړه او په آخرت کې (هم) نعمت راکړه او موږ د اور له عذابو وساته. ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ البقرة: ۲۰۲

ژباړه: دغه کسان دي چې د دوی لپاره د دوی د کړو (نیکو) اعمالو په سبب لویه برخه ده.

د دې پورتنی آیت نه دا معلومېږي چې انسان باید په دین او دنیا کې د توازن ساتلو هڅه وکړي په دنیا کې ډیر غرق کیدل او آخرت هیږول انسان د ذلت او ناکامۍ سره مخ کیږي چې کله انسان په دین او دنیا

ویلي: ﴿قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا﴾ الَّذِينَ سَلَ سَعِيهِمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِمْ فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ الكهف: ۱۰۳-۱۰۵

ژباړه: ته دوی ته ووايه آیا موږ تاسو ته د اعمالو په لحاظ تر ټولو زیاتو تاوانی کسانو خبر درکړو، دوی هغه کسان دي چې په دنیاوي ژوند کې د دوی منډې بې ځایه تللي دي حال دا چې دوی گمان کوي چې یقیناً هم دوی ښه عمل کوي، هم دغه کسان دي چې د خپل رب په آیتونو او د هغه په ملاقات سره کافر (او انکاری) شوي دي، نو د دوی عملونه برباد شول، نو د قیامت په ورځ به موږ د دوی لپاره هیڅ وزن ونه دروو.

همدارنگې په سورة بقره کې الله تعالی فرمایي: ﴿فَإِذَا قُضِيَّتُمْ مِّنْكَ كُفُّوا أَدَبًا﴾ فَادْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ ﴿٢٠٠﴾ البقرة: ۲۰۰

ژباړه: نو کله چې تاسو د خپل حج عبادتونه (اعمال) اداء کړئ، نو الله

زموږ په ټولنه کې د خپل ژوند په اړه د خلکو فکرونه ډیر محدود دي، ډیر خلک د ژوند د تیږولو مقصد فقط ښه خوراک، ښه لباس، او ښه کور کې ژوند تیږول وي او په ټولنه کې د خپل حیثیت د ترلاسه کولو لپاره لگيا وي.

په عموم کې خلک د دې کارونو په ترسره کولو کې خپل محدود ژوند مصرفوي او ډیری خلک د دې مقصد د لاس ته راوړلو لپاره د روا او ناروا توپیر نه کوي که چیرې د قرآن کریم او حدیثو په علومو باندې فکر وشي، نو د ژوند د تیږولو په اړه به ډیره ښایسته لارښونه وشي.

په قرآن کریم او حدیثو کې چې د ژوند په اړه کومې اصولي لارښونې راځي هغه تاسو ته په راتلونکې کې بیانوم.

په دین او دنیا کې توازن: د قرآن کریم او حدیثو مطالعه سپری په دې پوهوي چې د انسان په دنیا کې اوسیدل باید داسې وشي چې په دین او دنیا کې یې د توازن هڅه ثابته پاتې شي، هغه خلک د چا چې فقط یوازې دنیا مقصود وي هغه خلک ناکام یاد شوي د دې په اړه متعال رب په سورة کهف کې داسې

ژباړه: ای رسولانو تاسو د پاکیزه شیانو څخه خورئ او نیک عملونه کوئ بیشکه په هغو کارونو چې تاسو یې کوئ ښه عالم یم.

رسولان په ټولو مخلوقاتو کې لوړ دي کوم حکم چې الله تعالی دوی ته ورکوي هغه عامو انسانانو ته لارښونه ده کوم بنده چې د حلال او پاک رزق لپاره مبارزه کوي. او د الله تعالی په ذات باندې باور کوي بس الله تعالی د ده لپاره کافي دی د هڅې تر څنګ د تقوا استغفار او دعاګانو له امله الله تعالی د انسانانو په رزق کې زیاتوالی راولي دا په داسې حال کې چې انسان د حلال او پاک رزق لپاره مبارزه وکړي.

د خلکو خدمت: د بې وزلو او محرومو خلکو خدمت کوي یقیناً دا د ژوند ډیر لویې مقصد دی الله تعالی د خلکو سره د مور او پلار سره د خپلوانو د احسان تلقین ویلی دی همدارنګه الله تعالی په خپل کتاب کې د یتیمانو سره غریبانو سره د کومک کولو په ځینو ځایونو کې تلقین شته په اسلام کې د الله تعالی په لار کې د مصرف کولو ارزښت ډیر زیات روښانه شوی دی.

همدارنګه الله تعالی په سورة بقره کې داسې فرمایلي دي:

﴿الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِالْإِتِلِ وَالْتَّكَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ البقرة: ۲۷۴

ژباړه: هغه کسان چې خپل مالونه (د الله تعالی لپاره) لګوي د شپې او د ورځې په پټه او په ښکاره د دوی لپاره د خپل رب په نزد اجر و نه دي او نه به

په دوی باندې څه ویره وي او نه به دوی غمجن کیږي.

د خلکو خدمت کول او پر غریبانو یتیمانو مسکینانو باندې مصرف کول د صدقې کولو له کبله الله تعالی د انسانانو په نیکو کې زیاتوالی راولي او ګناهونه ورته ښيي د قیامت په ورځ چې کله د دوزخیانو څخه دوزخ ته د تلو په اړه پوښتنه وشي دوی به ووايي لمونځونه مو نه دي کړي په همدې وخت کې به ورته یاد شي چې موږ خو د غریبانو لاس نیوی هم نه دی کړی، نو انسانانو ته دا ډیر اړین دي چې په خپل ژوند کې د خلکو خدمت ته ډیره پاملرنه وکړي.

ښه ملګری غوره کول: انسان د ښه ژوند د تیږولو لپاره باید اهل علمو او هوښیارو خلکو ملګرتیا وکړي او هغو خلکو سره چې په دین او دنیا دواړو کې پوهه او شعور ولري د داسې خلکو ملګرتیا سره په علم او عمل دواړو کې ارتقاء راځي هغه انسان چې د غلطو خلکو سره ملګرتیا کوي هغه بیا د نظر او د عمل په اعتبار سره په غلطو لارو روان وي.

الله تعالی په سورة کهف کې داسې فرمایي: ﴿وَاصْبِرْ نَفْسَکَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدْوَةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ، وَلَا تَعْدُ عَيْنَاکَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ دُرَرِنَا وَأَتَّبَعَ هَوْنَهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا﴾ الکهف: ۲۸

ژباړه: او ته خپل ځان له هغو کسانو سره بند کړه (او ټینګ) وساته چې خپل رب د ورځې په شروع او د ورځې په اخر کې بولي دوی د هغه رضا او خوښي غواړي او ستا سترګې د دوی نه تیرې نه شي چې ته د دنیاوي ژوند ښایست

غواړې او ته د هغه چا اطاعت مه کوه چې موږ له خپل ذکر نه د هغه زړه غافل کړی دی او هغه د خپل هیلې تابع شوی دی او د هغه کار له حد نه وتلی دی.

موږ ته په کار دي چې موږ فقط په خپلو معمولاتو باندې غور او فکر ونکړو بلکې خپلو بچيو ته هم د یو چا د ښې ملګرتیا د ښې ناستې ولاړې تلقین وکړو د دې لپاره چې زموږ د بچيو هم فکرونه او اعمال سم شي.

د بې ځایه او حرام کارونو څخه پرهیز: د ژوند یو مهم مقصد دا دی چې انسان خپل ځان له غلطو خبرو او له غلطو کارونو څخه وساتي خو په دې عصر کې موږ د دې خبرې احساس کوو چې خلک نه له غلطو بې ځایه کارونو او نه له حرامو کارونو څخه د ځان ساتنې کوشش کوي له همدې امله د مناسبې دیني زدکړې دیني روزنې نشتوالي کمی ډیر احساسیږي.

موږ ته د همدې په اړه د خپلې ټولنې اصلاح او د دې د روزنې ډیره پاملرنه په کار ده چې خپل ژوند څنګه تیر کړو که چیرې د خپل ژوند د تیږولو په رابطه د خپلو نسلونو سالمه روزنه وکړو، نو دا به

د ټولنې لپاره ډیر مفید ثابت شي چې که د دوی سالمه روزنه ونه شي، نو دا به د ټولنې د هلاکت لامل

وګرځي متعال رب دې موږ ته په سالم اندازه سره د ژوند د تیږولو توفیق راکړي آمین.

اهمیت اقتصاد اسلامی

قسمت اول:

مفتی جان محمد باهر فرهادی

مقدمه

از قدیم الایام تا اکنون، انسان ها برای گذراندن زندگی خویش، با نیازهای نامحدود و منابع محدود رو به رو بوده اند و همین نابرابری ها باعث شده که علم اقتصاد به وجود آید.

نظام اقتصادی در اسلام وجوه مشترکی با سایر سیستم های اقتصادی موجود در دنیا دارد ولی علاوه بر آن، اقتصاد در اسلام ماهیتی مستقل و منحصر به فرد داشته و معیارها و ارزش های آن از قرآن کریم، سنت، اجماع و عقل سرچشمه می گیرد؛ از طرف دیگر، استفاده از اخلاق در تولید، تعادل بازار، تعیین رفتار

مصرف کننده و گرفتن مالیات از مهم ترین وجوه افتراق این نظام اقتصادی با سایر نظام ها است.

۱۴۴۴

۱۶

اقتصاد در آموزه های قرآنی در کنار اصول دین و امور عبادی از مهم ترین مسائلی است که قرآن کریم به آن پرداخته است. به همین دلیل، همواره

در کنار نماز مسأله زکات و انفاق به عنوان دو مسأله اقتصادی مورد توجه بوده است. در قرآن کریم بیش از (۴۵۰) مورد در ابعاد مختلف اقتصاد اسلامی تذکر گردیده است.

الف: مفهوم اقتصاد اسلامی

۱- مفهوم لغوی اقتصاد: اقتصاد از واژه قصد گرفته شده است و به معنای عدل، راه راست و میانه روی آمده است. چنانچه خداوند متعال می فرماید:

﴿وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ﴾ لقمان: ۱۹

و در مورد رعایت اعتدال در راه رفتن می فرماید: ﴿مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ﴾ المائدة: ۶۶ «جمعی از آنها معتدل و میانه رو هستند».

واژه قصد در برابر افراط به کار می رود، پس قصد عبارت از همان راه وسطی است که در میان اسراف و تقتیر قرار دارد. (ابن منظور، بی تا، ج ۳، ۳۵۴).

۲- مفهوم اصطلاحی اقتصاد اسلامی: عبارت از احکام و قواعد شرعی است که راه های درآمد، مصرف، رشد و توسعه اموال را تنظیم می کند. (عسال، بی تا، ۲).

۳- موضوع اقتصاد اسلامی: موضوع

اقتصاد اسلامی عبارت است از ثروت از حیث چگونگی تولید، توزیع و مصرف آن.

(سازمان مطالعه و تدوین کتب، ۱۳۷۷، ۲۹).

۴- مفاهیم اساسی اقتصاد: علم اقتصاد عبارت است از استفاده بهینه، از امکانات محدود برای برآورده ساختن، نیاز مندی و خواسته های نامحدود انسان و دارای مفاهیم اساسی و بنیادی است که بدون شناخت و بررسی آن ها مدیریت نظام اقتصادی مشکل می باشد و به طور عموم مفاهیم اقتصادی چهار مورد بوده که قرار ذیل می باشد:

۱- گزینش برتر

“Determination Of Priorities” نیاز و خواسته های نامحدود انسان در مقابل امکانات وی محدود هستند بناءً لازم است بعضی از نیاز و خواسته ها را بر بعضی دیگر مقدم کرد.

۲- تخصیص امکانات

“Allocation of Resources” امکانات دست داشته برای توسعه

اقتصادی برای هر یکی از برنامه های اقتصادی و تولیدی اختصاص داده می شود.

۳- تقسیم درآمد

"Distribution of Income"

در این سؤال خلاصه می شود که محصولات بدست آمده از برنامه های اقتصادی بر چه معیار و اصولی در جامعه تقسیم می گردد؟

۴- توسعه "Development"

در برنامه اقتصادی محصولاتی که به دست می آید مطابق معیار ها و استانداردهای روز از لحاظ کیفیت و کمیت رشد را باید داشته باشد.

نظام های اقتصادی درکل به نحوی از انحا این مفاهیم اقتصادی را احتواء می کنند.

ب: جایگاه اقتصاد اسلامی

۱- اقتصاد جزء دین است: اقتصاد اسلامی نه تنها روش و رفتار های معاملاتی بوده بلکه جزئی از دین اسلام است و یکی از کلیات اسلام معاملات بوده استوار بر معیارهای اصول شرعی که عبارت از قرآن، سنت و اجماع امت و ... می باشد همه ابعاد اخلاقی و عبادی مسلمانان را شامل می شود، طوریکه در آموزه های دین اسلام حکم به زکات گردیده، که از جمله پنج بنای اسلام می باشد که در قرآنکریم بعد از ایمان و نماز تأکید در باره ادای آن صورت گرفته است. چنانچه می فرماید:

﴿وَأَقِمْوْا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ البقرة: ۴۳
ترجمه: نماز را برپا دارید و زکات را

پردازید و (ادا نمایید).

به همین ترتیب ذکر زکات در (۸۲) آیت قرآنکریم در پهلوی مهمترین عبادات و نماز همراه آمده است، که گاهی درصفت مومنان از آن ذکر به عمل می آید مانند:

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ﴾ المؤمنون ۴
"و آنانی که زکات می پردازند" مسأله مهم این است که اکثر مسایل دینی و ارکان اسلام با اقتصاد و ثروت تکمیل می شود مانند: ادای حج بیت الله، قربانی، جهاد و صدقه فطر و به همین منوال در مسایل مهم دیگر دین اسلام در بخش اقتصاد؛ قرآنکریم در آیات متعددی مسایل بسیار مهم اقتصادی را بیان، و تأکید بر تعاون و انفاق فی سبیل الله نموده و از اسراف و تبذیر منع کرده و از کسب ثروت از راه های غیرمجاز، همچنان از خوردن مال مردم ممانعت کرده است. (توبه، آیه ۳۴-۳۵)

به همین ترتیب در حدیث شریف آمده است:

الْاِقْتِصَادُ فِي النَّفَقَةِ نِصْفُ الْمَعِيشَةِ، وَالتَّوَدُّ إِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ، وَحُسْنُ السُّؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ ((كَادَ الْفَقْرُ أَنْ يَكُونَ كُفْرًا)) (البیهقی ۱۴۱۰ج ۵، ۲۵۴).

میانہ روی در خرچ یک نیمہ معیشت است و دوستی با مردم یک نیمہ عقل است و خوب پرسیدن یک نیمہ دانش است، فقر نزدیک است کہ انسان را بہ کفر برساند" اقتصاد اسلامی بر اساس محدوده های مشخص الهی می باشد نہ راه های نامشروع مانند: فریب، ربا،

غش، قمار، بخت آمیزی.

۲- شارع اقتصاد اسلامی خداوند است:

بنابر این اساس بنیاد نظام اقتصادی اسلام را در اصل خداوند متعال گذاشته است. چنانچه می فرماید:

﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعِيشَةً فَلَيْلًا مَا تَشْكُرُونَ﴾ الأعراف ۱۰

ترجمه: شما را در زمین مقیم کردیم، قدرت و نعمت تان دادیم و وسایل زندگی تان را در آن مهیا نموده ایم، بسیار کم سپاسگزاری می کنید.

سپس پیامبر اسلام ﷺ در روشانی آیات و نصوص آسمانی به گسترش آن پرداختند تا حدی که امروز در جهان به عنوان یک نظام اقتصادی فعال، کارا مطرح بوده که از نگاه قوانین از تمام نظام های اقتصادی دیگر در تمام عرصه ها مهمتر و قابل اعتماد است.

در زمانی که نظام اقتصادی اسلام به فعالیت های خویش آغاز کرد از نظام های کهنه و فرسوده ی امروزی خبری نبود؛ چون این نظام ها زاده قرن هجدهم میلادی هستند، و نظام اقتصادی اسلام در قرن هفتم میلادی پا به عرصه وجود گذاشت و

اصول نظام اقتصادی ماندگار خویش را پایه گذاری نموده است.

ج: اهمیت اصول اساسی اقتصاد

اسلامی در مقایسه به نظام های

دیگر

مبرهن است که هر نظام اقتصادی اصول و اساسات،

مسأله مهم این است که اکثر مسایل دینی و ارکان اسلام با اقتصاد و ثروت تکمیل می شود مانند: ادای حج بیت الله، قربانی، جهاد و صدقه فطر و به همین منوال در مسایل مهم دیگر دین اسلام در بخش اقتصاد؛ قرآنکریم در آیات متعددی مسایل بسیار مهم اقتصادی را بیان، و تأکید بر تعاون و انفاق فی سبیل الله نموده و از اسراف و تبذیر منع کرده و از کسب ثروت از راه های غیرمجاز، همچنان از خوردن مال مردم ممانعت کرده است.

مشخص و منحصر به فرد خود را دارد که بر همان معیار و پدیده های اصول و قوانین در جامعه مورد نظر، تطبیق و به منصفه اجراء قرار می گیرد. باید واضح نمود که در دنیا سه اصل و یا قانون اقتصادی وجود دارد که ما در این نوشتار خویش به شکل اجمالی به آن می پردازیم.

اول: اصول نظام اقتصادی سرمایه

داری

نظام سرمایه داری، مبتنی بر سه

اصل معیاری ذیل می باشد:

۱- اصل مالکیت شخصی:

“Private Property”

بر اساس این اصل هر انسان اختیار دارد و می تواند هر مقدار از اشیاء و امکانات تولیدات را در

ملکیت شخصی خود قرار دهد.

۲- اصل عامل منافع شخصی:

“Private Motive”

بر مبنای این اصل هر عاملی که در تولیدات مؤثر می باشد عامل کسب منافع شخصی هر فرد جامعه می باشد.

۳- اصل عدم دخالت دولت در امور

اقتصادی “Laissez Faire”

بر معیار این اصل اشخاص مشغول به امور اقتصادی اعم از تاجران، تولید کننده گان و صاحبان سرمایه، می خواهند که هر آنچه را برای جلب و کسب ثروت در کار اندازند؛ آزاد هستند، و تحت هیچ نوع قیودات و شرایط دولت ها در اجرای اعمال و کار خود نمی باشند و همچنان دولت ها حق دخالت در امور تجاری و صلاحیت ایجاد موانع در امور کاری و اقتصادی شان را نیز ندارد.

دوم: اصول نظام اقتصادی سوسیالستی
در نظام اقتصادی سوسیالستی اصول اساسی ذیل نقش مؤثری را ایفا می کند:

۱- اصل برنامه ریزی “Planning”

به این مفهوم است که همه خط مشی ها و سیاست گذاری های اقتصادی را دولت ها، تحت برنامه ریزی خویش قرار داده و تمام نیازمندی اقتصادی و عوامل اقتصادی را تعیین و مشخص می نمایند.

۲- اصل مالکیت اجتماعی

“Collective Property”

بر اساس این اصل تمام عوامل اقتصادی اعم از وسائل تولید، زمین ها و فابریکه ها در ملکیت شخصی فردی

نمی باشد؛ بلکه تماماً در ملکیت دولت ها قرار می داشته باشند و صلاحیت فروش و توزیع آن نیز در تصرف دولت ها می باشد و افراد کارگر، فقط حقوق مزد کار شان را مستحق می شوند.

۳- اصل منافع اجتماعی

“Collective Interest”

منافع اقتصادی بر مبنای این اصل برای عموم افراد جامعه متعلق می باشد نه بر افراد و احاد خاص، البته تعلق به آن عده از افراد خاص جامعه دارد که مصروف به امور اقتصادی می باشند.

۴- تقسیم مساوی درآمد “Equitable

Distribution of Income”

در آمد و منافی که از راه امور اقتصادی که به دست می آید بر معیار این اصل، به گونه مساوی در میان تمام افراد جامعه علی السویه تقسیم صورت می گیرد یعنی: در میان سرمایه دار و فقیر، کار فرما و کارگر تفاوتی وجود ندارد؟!

سوم: اصول نظام اقتصادی اسلامی

نظام اقتصادی اسلامی بر خلاف، اصول اساسی نظام های اقتصادی، مشهور جهان که از آن در فوق ذکر به عمل آمد، بر اصول و قاعده خاصی استوار است. طوریکه نظام اقتصادی سرمایه داری، بر مبنای آزادی مطلق ملکیت فرد، نظام اقتصادی سوسیالیستی بر معیار محکومیت ملکیت فرد و با برنامه ریزی اجتماعی

۵۴

جلد اول، فصل اول، فصل اول

۱۸

خالی از هرگونه ارزش های اخلاقی و معنوی می باشند.

اما! در اصول اساسی نظام اقتصادی اسلام نکته ای مهم، این است که اقتصاد از منظر قرآن کریم، تنها یک رفتار انسانی در تولید و توزیع و مصرف نیست، که تنها بر معیار اصول منطق ریاضی سامان یابد و از هر گونه ارزش گذاری های معنوی و... خالی باشد؛ بلکه در نظام اقتصادی نیز هر گونه رفتارها از جمله عمل کرد و فعالیت های اقتصادی به عنوان یک فعل از افعال مکلفین دارای ابعاد حقوقی و تکلیفی می باشد که در چوکات ارزش های الهی باید اجراء و معنی یابد. که مهم ترین اصول اساسی اقتصاد اسلامی را در این مقاله به صورت فشرده بیان می نمایم.

اصول اساسی اقتصاد اسلامی

۱- اصل عدالت: از مهم ترین اصول در هرکاری، اصل عدالت می باشد؛ زیرا عدم مراعات آن به معنای ظلم و ستم است که خداوند متعال آن را خارج از قوانین و سنت های تکوینی و تشریعی می داند.

نخستین اساس حاکم بر نظام اقتصادی اسلام، همان اصل عدالت است که بر همه هستی از ملک گرفته تا ملکوت حاکم می باشد.

عدالت اقتصادی زمانی ممکن است که ابزارهای موجوده به شیوه های مناسبی به کار برده و گرفته شود، تا این مهم دور از هر گونه ظلم و ستم

تحقق یابد.

چنانچه در مورد بهره گیری از ترازو، کیل و پیمانه و شیوه توزیع کالا و اجناس در قرآن کریم چنین می فرماید: ﴿وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانِ بِالْقِسْطِ﴾ (الأنعام: ۱۵۲) یعنی: و پیمانه و ترازو را با تمام کمال و دادگرانه مراعات دارید و (نه کم و زیاد بدهید و نه کم و زیاد دریافت کنید).

﴿وَأَقِيمُوا الزُّنْتَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ﴾ (الرحمن ۹)

ترجمه: در وزن کردن و برکشیدن عادلانه رفتار کنید و از ترازو مکاهید.

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ (الحديد ۲)

ترجمه: ما پیغمبران خود را همراه با دلائل متقن و معجزات روشن (به میان مردم) روانه کرده ایم، و با آنان کتابهای (آسمانی و قوانین) و موازین (شناسائی حق و عدالت) نازل نموده ایم تا مردمان برابر آن (در میان خود) دادگرانه رفتار کنند.

و به صورت واضح تشریحات به عمل آمده است، همچنان مذمت و نتایج برخی از شیوه های نادرست معاملات و در آمد های نا مشروع (ربا، قمار و فال) را قرآن کریم به طور روشن بیان داشته است طوری که می فرماید: ﴿إِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ (البقرة: ۲۷۹) ترجمه: پس اگرچنین نکردید، بدانید که به جنگ با خدا و پیغمبرش برخاسته اید.

از نظر قرآن، دستیابی به عدالت فراگیر اقتصادی نیازمند توجه و اهتمام به امور دیگری نیز است، از جمله توجه به عدالت

بر معیار این اصل اشخاص مشغول به امور اقتصادی اعم از تاجران، تولید کننده گان و صاحبان سرمایه، می خواهند که هر آنچه را برای جلب و کسب ثروت در کار اندازند؛ آزاد هستند، و تحت هیچ نوع قیودات و شرایط دولت ها در اجرای اعمال و کار خود نمی باشند و همچنان دولت ها حق دخالت در امور تجاری و صلاحیت ایجاد موانع در امور کاری و اقتصادی شان را نیز ندارد.

در توزیع ثروت و منابع طبیعی به طور مناسب آن در میان همه اقشار جامعه به خاطر جلوگیری از ذخیره ثروت به نزد ثروتمندان و عدم محرومیت دیگر اقشار اجتماعی که در قرآن کریم آمده است: ﴿كَى لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنكُمْ﴾ (الحشر: ۷)

ترجمه: تا (مال در) میان توانگران شما دست به دست نگردد. همچنان

در مورد می فرماید:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ (الأنفال: ۱)

ترجمه: از تو در باره غنائم می پرسند بگو: غنائم از آن خدا و پیغمبر است.

جهت تحقق عدالت در مصرف و جلوگیری از تبذیر و اسراف

سوره های: (فرقان، آیه: ۶۷؛ انعام، آیه: ۱۴۱) نیز به تعبیر واضح ذکر به عمل آمده است.

۲- اصل قوامیت اقتصاد برای اجتماع:
یکی از اصول اساسی اقتصاد اسلامی از نظر قرآن، که به عنوان ستون اصلی و میانی چتر اجتماع معرفی شده است هرگاه این ستون نباشد یا به شکل ناقص قرار داده و به کار برده شده باشد، نمی توان امید داشت که افراد جامعه بتوانند از اجتماع خویش به درستی بهره مند و به آسایش و آرامش برسند. که خداوند متعال در راستای تبیین جایگاه استوار اقتصاد در تحقق سعادت مردم و قوامیت اقتصاد می فرماید: ﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَمًا﴾ النساء: ۵

ترجمه: «اموال خود را که خداوند آن را وسیله قوام زندگی شما قرار داده، به سفیهان و سبک مغزان ندهید.»
براساس این آیه اموالی که در اختیار بشر قرار گرفته است، از جانب خداوند متعال به عنوان عامل و باعث «قیام» اجتماع و زندگی بشر قرار داده شده است.

۳- اصل مالکیت حقیقی خدا و مالکیت اعتباری انسان: از نظر قرآن، مالکیت انسان بر اموال؛ یک مالکیت اعتباری است و مالک حقیقی همه هستی و انسان، از آن خداوند متعال می باشد.

طوری که خداوند متعال در قرآن

کریم به صراحت از «مال الله» سخن به میان آورده و فرموده است که آنچه در اختیار بشر می باشد، مال الهی است که به شکل امانت در اختیار بشر قرار گرفته است، تا از آن در روشنایی قوانین تکوینی و تشریعی بهره برد و به کمال زندگی دست یابد.

چنانچه خداوند متعال می فرماید: ﴿وَمَا آتَاكُم مِّن مَّالٍ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُم﴾

النور: ۳۳
ترجمه: و به آنان (زیر دستان و فقراء و...) از مال الله بدهید که (آن ذات) به شما داده است.

۴- اصل مالکیت عمومی: از نظر قرآن، یکی از اصول اساسی اقتصاد اسلامی، پذیرش اصل مالکیت عمومی است و هدف از مالکیت عمومی، آن می باشد که نیازهای عمومی مردم به گونه ای تامین شود، ثروت و منابع زمین تنها در اختیار بخشی از افراد اجتماع قرار نگیرد، روی این منظور خداوند متعال در بخشی از درآمدهای اقتصاد نظامی که در قالب اموال غنائم جنگی به دست می آید این اموال را از تملک یابی خصوصی اشخاص خارج می سازد که شرح آن در آیات متعدد ذکر گردیده است:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ الأنفال: ۱

ترجمه: از تو درباره غنائم می پرسند (و می گویند که غنائم جنگ بدر چگونه تقسیم می گردد و به چه کسانی تعلق می گیرد؟) بگو: غنائم از آن خدا و پیغمبر است (و پیغمبر به فرمان خدا

تقسیم آن را به عهده می گیرد.)

به همین ترتیب در جای دیگری می فرماید: ﴿مَّا آفَاءَ اللَّهِ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَآلِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ الحشر ۷

ترجمه: چیزهایی را که خداوند از اهالی این آبادیها به پیغمبرش ارمغان داشته است، متعلق به خدا و پیغمبر و خویشاوندان (پیغمبر) و یتیمان و مستمندان و مسافران در راه مانده می باشد. این به آن خاطر است که اموال تنها در میان اشخاص ثروتمند شما دست به دست نگردد (و نیازمندان از آن محروم نشوند). چیزهایی را که پیغمبر برای شما (از احکام الهی) آورده است اجراء کنید، و از چیزهایی که شما را از آن بازداشته است، دست بکشید. و از خدا بترسید که خدا سخت عقوبت است.

ادامه دارد...

دوم

جلالی و ثانی مال ۱۴۴۴

پر اُمت د رسول اکرم ﷺ حقوق

لومړۍ برخه:

مولوی فریدالله ازهری

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله القائل: **لَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً
وَأَصِيلًا**، والصلاة والسلام على سيدنا
محمد و على آله و صحابته أجمعين، و
بعد:

موږ ته د حضرت محمد ﷺ مبعوث کېدل
د الله ﷻ له لوري لوی نعمت او ستر
امتنان دی، نو له الله ﷻ څخه وروسته
په مونږ لومړی حقدار محمد ﷺ دی؛
ځکه هغه، داسې څوک دی چې انسان
ته یې له کفر، شرک، نفاق، ظلم،
بربریت، بغاوت، تجاوز، لور وژنې او د
هر ډول ناوړه او ناروا اعمالو او کړنو څخه
د نجات لاره وښوده او په دې لاره کې
یې ډېرې ستونزې او مشکلات وکال،
هغه مبارک داسې شخصیت دی چې د
اسلام مقدس دین یې خلکو ته په کامله
طریقه ورساوه او دا امانت یې په سمه
توګه اداء کړ، تر څو بشریت ته د دنیا او
آخرت دواړو نیکمرغي او سعادت ور په
برخه شي.

بناءً پر اُمت د رسول اکرم ﷺ ډېر حقوق

دي، چې ځينې يې په دې لیکنه کې
بیانونو؛ تر څو موږ د هغه ﷺ حقوق
وپېژنو او مراعات یې کړو.

د رسول اکرم ﷺ له سیرت څخه ځان
خبرول او پوهول د هر مسلمان وجیبه
ده او د ژوند په چارو کې د هغه ﷺ په
لارښوونو عمل کول فرض دی.

نو د ده مبارک ﷺ له سیرت او حقوقو
څخه باید هر مسلمان خپل ځان خبر
کړي، د هغه سیرت، اوصاف او عظیم
اخلاق د خپل ژوند لپاره نمونه وګرځوي،
لکه چې الله ﷻ فرمایي:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ
لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ
كَثِيرًا﴾ الأحزاب: ۲۱

ژباړه: په يقيني توګه، ستاسې لپاره په
رسول اکرم ﷺ کې غوره اقتدا ده، د هغه
چا لپاره چې د الله او د آخرت د ورځې
هيله لري او الله ډېر يادوي.

باید وویل شي چې مسلمان په هر وخت
کې د رسول اکرم ﷺ سیرت او صورت
مطالعه کړي، ځان پرې وپوهوي، خپلې
کورنۍ او بچیانو ته د پیغمبر ﷺ او د

صحابه وو سیرت لوستل اړین او
ضروري وګرځوي او هر وګړی د یو امتي
په صفت د خپل هغه پیغمبر ﷺ چې د
قیامت په ورځ د الله تعالی په وړاندې د
هغه شفاعت کوي، حقوق اداء کړي او
هغه خلکو ته وروپیژني، همدارنګه د
رسول اکرم ﷺ سنت پلي کول او د هغه
له سنتو څخه په کلکه ملاتړ او دفاع
کول پر مونږ مسلمانانو فرض دي، باید
په هر ځای، مجلس او هر وخت کې
نبوي سنت عملي کړو، خپله هره کړنه د
رسول اکرم ﷺ له سنتو سره پرتله کړو
او خپل ټول کړه وړه پر سنتو برابر کړو،
نو هغه وخت به مونږ هم په دنیا او هم
آخرت کې بریالي شو.

د رسول اکرم ﷺ لومړی حق په

هغه ایمان لرل دي: د نبی ﷺ

کریم ﷺ لومړی حق په هغه

ایمان لرل دي؛ ځکه ایمان لرل

په ټولو انبیاوو او رسولانو(عليهم

الصلاة والسلام) فرض دي. په

محمد ﷺ ایمان لرل چې دی د

الله پاک وروستی پیغمبر دی او

هر هغه څه چې يې راوړي دي هغه د الله پاک له لوري دي او هغه ټول حق دي او په هغو کې دى ربښتینی او صادق دى، په زړه يې تصديق کول او په ژبه پرې اقرار کول فرض او لازم دي، لکه چې الله ﷻ فرمايي:

﴿فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ التغابن: ۸

ژباړه: نو ايمان راوړئ په الله او په رسول د ده (محمد ﷺ) او په هغې رڼا (قرآن) چې مونږ نازل کړى دى او الله په هغه څه چې تاسې، يې کوى ښه خبر دى.

الله تعالى هغه څوک چې په رسول ﷺ ايمان نه لري کافر بللي او هغه ته يې لمبې وهونکى اور تيار کړى، لکه چې فرمايي:

﴿وَمَنْ لَّمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا﴾ الفتح: ۱۳

ژباړه: او چا چې ايمان نه وي راوړى په الله او په رسول د هغه (هغه کافران دي)؛ نو بېشکه مونږ تيار کړى دى کافرانو ته لمبې وهونکى اور (د دوزخ).

همدارنگه رسول ﷺ فرمايي:

((أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ...)) «۱».

ژباړه: زه مأمور شوى يم تر هغه پورې له خلکو سره جهاد وکړم چې هغوى گواهي ورکړي چې له الله ﷻ پرته (په حقه) بل معبود نشته او دا چې محمد ﷺ د الله ﷻ رسول دى.

(۵۵)

خداي العالم
۱۴۴۴

۲۲

دارنگه په نورو ټولو پيغمبرانو ايمان لرل هم فرض دي، قرآن کریم خلکو ته بلنه ورکوي چې په ټولو پيغمبرانو ﷺ ايمان ولري، لکه چې فرمايي:

﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ البقرة: ۱۳۶

ژباړه: (اې مؤمنانو!) وواياست: موږ ايمان راوړى په الله ﷻ او په هغه (قرآن) چې نازل کړاى شوى دى مونږ ته او په هغو (صحيفو) چې نازلې کړاى شوې دي ابراهيم، اسماعيل، اسحاق، يعقوب او اولادې (د دوى) ته او په هغو (کتابونو او معجزاتو) چې ورکړل شوې موسى او عيسى عليهما السلام ته او په هغو کتابونو چې ورکړل شوي دي (نورو) انبياوو ته د هغو د رب له لوري، نه کوو فرق په منځ د يوه تن له دوى څخه (په منلو د نبوت د ځينو او نه منلو د نبوت د ځينو نورو سره) او مونږ هغه (الله) ته غاړه ايښودونکي يو.

قرآن کریم په صراحت سره د هغو کسانو حال اعلانوي چې ځينې پيغمبران مني او ځينې نور نه مني، وايي چې د دوى ايمان د الله ﷻ په وړاندې د منلو وړ نه دى، الله تعالى فرمايي:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُوا نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾

أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا﴾ النساء: ۱۵۰ - ۱۵۱

ژباړه: يقيناً کوم خلک چې له الله ﷻ او د هغه له پيغمبرانو څخه انکار کوي، او غواړي چې د الله او د هغه د پيغمبرانو په منځ کې توپير وکړي، او وايي چې: مونږ ايمان راوړو پر ځينو او کافران (منکران) کيږو پر ځينو (نورو رسولانو)، او غواړي دوى چې ونيسي په منځ د دې (کفر او اسلام کې) يوه لار. دغه (تفريق کوونکي) هم دوى پاخه کافران دي، او تيار کړى دى مونږ لپاره د کافرانو عذاب ډېر سپکوونکى (د دوزخ).

په حضرت محمد ﷺ او همدارنگه په نورو ټولو پيغمبرانو چې له آدم ﷺ څخه تر محمد ﷺ پورې د الله ﷻ له لوري راغلي، په هر يو ايمان لرل فرض دي، له يو پيغمبر څخه انکار داسې دى لکه له ټولو څخه انکار، نو ځکه انسان پرې کافر کيږي، نو ايمان په ټولو انبياوو او رسولانو لازم او فرض دى چې په ډېرو قرآني او نبوي ارشاداتو کې پرې امر شوى او مونږ په دې اړه په ذکر شوو نصوصو بسنه کوو.

د رسول اکرم ﷺ دويم حق د هغه اطاعت دى: په هر هغه څه چې حضرت محمد ﷺ امر کړى او يا يې ترې منع کړې، په مونږ يې اطاعت او اتباع لازم او فرض دى.

دا مطلب په ډېرو زياتو قرآني او نبوي نصوصو سره ثابت دى، چې ځينې يې

په لاندې ډول دي:

۱ - الله ﷻ فرمايي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ﴾ الأنفال: ۲۰

ژباړه: اې هغو کسانو چې ايمان مو راوړی! حکم ومنئ تاسې د الله او د هغه د رسول، او مخ مه گرځوئ تاسې له هغه (اطاعت د الله او رسول) څخه حال داچې تاسې اورئ (قرآني دلائل او براهين).

۲ - الله تعالى فرمايي:

﴿... وَمَا أَلَمْتُكُمْ الرُّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا...﴾ الحشر: ۷

يعنې: او هغه څه چې راوړی دی تاسې ته رسول (د الله)، نو وايې ځلئ (قبول يې کړئ!!)، او هغه څه چې منع کړی (رسول الله) تاسې له هغه څخه، نو منع شی ترې.

۳ - همدارنگه الله تعالى د خپل رسول په اطاعت کې خپل اطاعت نغاړلی دی، لکه چې فرمايي: ﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا﴾ النساء: ۸۰

ژباړه: چاچې حکم ومنلو د رسول، نو په تحقيق چې حکم يې ومنلو د الله، او څوک چې وگرځېد (له اطاعته نو مه خپه کېږه اې محمده! ځکه چې) نه يې لېږلی مونږ ته پر دوی ساتونکی (څارونکی د اعمالو).

۴ - د رسول اکرم ﷺ په اطاعت کې د دنيا او آخرت برياليتوب دی، رسول

اکرم ﷺ فرمايي: ((كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى))، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ! وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: ((مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَ مَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى)) «۲».

ژباړه: ټول امتيان مې جنت ته داخلېږي مگر هغه څوک چې انکار وکړي (جنت ته له تلو څخه) صحابه وو وويل: څوک به انکار کوي يا رسول الله؟ ويې فرمايل: چا چې زما اطاعت وکړ جنت ته داخل شو او چا چې زما نافرمانی وکړه هغه انکار وکړ.

۵ - له رسول اکرم ﷺ سره په حقيقي معنی محبت لرل او د ده ﷺ اتباع په حقيقت کې له الله ﷻ سره محبت دی؛ د الله پاک محبت د رسول اکرم ﷺ د اطاعت له لارې لاسته راوړل کېږي، لکه چې الله ﷻ فرمايي: ﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ آل عمران: ۳۱

ژباړه: ووايه (اې محمده! دوی ته) که چېرې تاسې محبت کوئ له الله سره، پس متابعت وکړئ زما، الله ﷻ به تاسې سره مينه وکړي او مغفرت به وکړي تاسې ته د گناهونو ستاسې او الله مغفرت کوونکی او ډېر رحم کوونکی دی.

۶ - دارنگه الله پاک د هغو وگړو په اړه، چې د ده ﷺ د امر او اطاعت مخالفت کوي او له ارشاداتو څخه يې اعراض او سرغړونه کوي [أعاذنا الله من ذلك]، فرمايي:

﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ النور: ۶۳

ژباړه: پس ودې ويريږي هغه کسان چې مخالفت کوي له حکمه د رسول اکرم ﷺ له دې نه چې ورسېږي دوی ته څه فتنه يا ورسېږي دوی ته عذاب دردناک.

۷ - همدارنگه حضرت نبي کریم ﷺ هغه کسان چې د ده ﷺ له لارې څخه اعراض او مخ اړوي، له اسلامي امت څخه وتلي بللي، لکه چې فرمايي: «فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي» «۳». يعنې: پس هرڅوک چې زما له لارې څخه يې اعراض وکړ، هغه زما (له امت) څخه نه دی (که اعتقاداً اعراض کوي او يا يې بد گڼي، نو مسلمان نه دی). نوريبا...

مأخذونه:

- ۱ - صحيح مسلم، كتاب الإيمان، بَابُ الْأَمْرِ بِقِتَالِ النَّاسِ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ، رقم الحديث: ۲۲.
- ۲ - صحيح البخاري، باب الاقتداء بسنن رسول الله صلى الله عليه وسلم، رقم الحديث: ۷۲۸۰.
- ۳ - صحيح البخاري، باب الترغيب في النكاح، رقم الحديث: ۵۰۶۳.

پناهگاه امن و قلعه مستحکم

استاد عبدالروف توانا

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أرسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون، والصلاة والسلام على نبينا محمد وآله وصحبه ومن تبعهم باحسان إلى يوم الدين.

مقدمه

یگانه پناه گاه امن برای انسان عقیده ای پاک به الله ﷻ تقوا، بندگی و عبادت پروردگار متعال می باشد، عبادات در اسلام علاوه بر آنکه یگانه راه و عالی ترین وسیله ارتباط میان بنده و آفریدگار و قلعه مستحکم و نجات وی از عذاب الهی نیز می باشد.

اولاً: باید گفت که عبادت در منطق رسای اسلام، عنوان انجام یک سلسله تشریفات ظاهری و اعمال قراردادی را معنی نمی دهد که عاری از روح و مفهوم باشد؛ بلکه هریک از عبادات، مکتب جامع الأطراف تربیتی و محیط رشد سالم است که بشریت را به عالی ترین درجه حیات و گرانبهاترین سعادت، توجیه و رهبری می کند.

ثانیاً: بحث تقوا در مقام ارزشی

خویش محور اساسی همه اعمال نیک و اندیشه های پاک انسانی است، روی این منظور رسول اکرم ﷺ فرموده اند: «التقوى ملاك الحسنات» (تقوا اصل و محور همه نیکی هاست).

یقیناً مسلمانانی که از تقوا بهره مندند، پیش از اخذ تصمیم و اراده در هر عملی، نتیجه اراده و عمل خویش را در میزان تعالیم دینی ارزیابی و سنجش می کنند و هرگز به کاری که مخالف تعلیمات مذهبی و منافی با مصالح عالیای انسانی باشد؛ اقدام نمی کنند.

جامعه امروزی مسلمانان نسبت به هر وقت و زمان دیگر شدیداً نیازمند آن هستند که درس تقوا و فضیلت، صبر و شکیبایی را فراگیرند. زیرا همه می دانیم موج اباحی گری و لاقیدی با وضعیت بی سابقه یی در میان قشرهای مختلف مسلمانان نفوذ کرده، انحطاط جنون آسا در مبانی اخلاق و فضیلت، گرایش موجودیت مادی و معنوی شخصیت مستقل اسلامی را به شدت تهدید می کنند. پخش جنایتبار اندیشه های پلید و تیوری های تباہ کن هر روزه، زنگ خطر جدیدی را به صدا در می آورد.

اما از سوی دیگر خوشبختانه الله متعال

مؤمنان را در هر حال که بر آفریده گار خویش مراجعه و باز گردند می پذیرد چنانچه می فرماید:

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ ءَامَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الظُّلُمَاتُ يَخْرِجُوهُمْ مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ البقرة: ٢٥٧

ترجمه: خداوند متولی و عهده دار (امور) کسانی است که ایمان آورده اند. ایشان را از تاریکی های (جهل و گمراهی شک و حیرت) بیرون می آورد و به سوی نور (حق و اطمینان) رهنمون می شود. و (اما) کسانی که کفر ورزیده اند، طاغوت (شیاطین و داعیان شر و ضلال) متولی و سرپرست ایشانند. آنان را از نور (ایمان و فطرت پاک) بیرون آورده به سوی تاریکیهای (کفر و فساد) می کشانند. اینان اهل آتش اند و در آنجا جاویدان می مانند.

در این آیه بیان گردید که خداوند دوست، ولی و یاور مؤمنان است و آنان را به راه خیر و خوبی رهنمون و یاری شان می نماید.

و شیطان ولی کافران است و آنان را به راه ضلالت زشتی می خواند و برایشان

دوم

جلال التائی مال ۱۴۴۴

۲۴

چنین می نمایاند که خیرخواه آنان است و برای آنان سود می‌رساند.

طوری‌که رسول اکرم ﷺ در یکی از مواعظ خویش برای مسلمانان راه نجات را مشخص نموده و می‌فرماید:

((أَلَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوْثِقُكُمْ أَن يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فَأُجِيبُ، وَأَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ: أَوَّلُهُمَا: كِتَابُ اللَّهِ، فِيهِ الْهُدَى وَالنُّورُ، فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ، وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ فَحَثَّ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ، وَرَغَبَ فِيهِ...)) (۱)

« آگاه باشید ای مردم! که من بشر هستم و نزدیک است که فرستاده‌ی خدایم (ملک الموت) نزد من بیاید و به ندای او لبیک گویم و من بعد از خود، در میان شما دو بار سنگین و دو چیز ارزنده باقی می‌گذارم: اول، کتاب خدا که در آن هدایت و نور موجود است، پس آن را محکم بگیرید و به آن تمسک و توسل بجویید(و آن را پیشوای خود قرار دهید)» و بر قرآن، مردم را زیاد تشویق و ترغیب نمودند».

انسان در برابر مسائل مادی و معنوی و در میان تمایلات نفسانی و روحی خویش محتاج به معرف حق و باطل و نیازمند به پناه گاه مستحکمی است، الله متعال آن را برای بندگانش در قرآن کریم بیان می‌فرماید: ﴿فَقْرُؤًا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكَرُمَتُهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ (الذاریات: ۵۰ ترجمه: به سوی (عبادت) خدا بشتابید. من بیم دهنده آشکاری از سوی او برای شما هستم) و پیغمبری من با دلائل و معجزات، برای شما

روشن است).

مراد از «فَقْرُؤًا»: بگریزید از کفر و بت پرستی، به سوی خدا شناسی و یکتا پرستی، و از گناهان و سیئات، به سوی عبادات و حسنات می‌باشد. خلاصه اینکه مراد از گریز از موجبات عذاب و شقاوت، به سوی موجبات نعمت و سعادت است.

تعبیر به «فرار» در این آیه تعبیری زیبا و لطیفی است، زیرا معمولاً «فرار» در جایی بیان می‌شود که انسان از یک طرف با اتفاقی وحشت آور و یا ناگوار رو به رو شده باشد و از سوی دیگر، پناهگاه و مکانی امنی را در جایی سراغ داشته باشد؛ لذا با سرعت تمام از محل آن اتفاق و حادثه نامطلوب پا به فرار گذاشته و به نقطه امن و امان روی آورده و پناه می‌آورد.

در چنین حالی؛ قرآن کریم برای انسان امر و رهنمائی می‌فرماید که باید به سوی خدای خویش روی آورد و پناه ببرد. چون که به جز از یک قلعه امن در این عالم پناه گاه دیگری وجود ندارد و آن قلعه توحید است و انسان برای این که از گزند حوادث درونی و بیرونی برهد و مصئون بماند؛ باید به طرف قلعه امن از گیر و دار حوادث دار ابتلاء فرار کند.

این دستور فرار به سوی خدا متوجه همه انسانها است باید خاطر نشان کرد که آنهای که از این هسته توحید دور اند تلاش زیاد ترکند؛ تا بدان نزدیک تر شوند، اما کسانی که در قلعه امن توحید قرار دارند نیز تلاش نمایند تا به هسته مرکزی قلعه امن خود را هرچه نزدیکتر و نزدیکتر سازند.

مراحل سیر الی الله

فرار و یا رسیدن به خدا از خود درجه و مرحله دارد؛ در گام نخست جاهلان باید از جهل به علم فرار کنند و احکام و حکم الهی را فرا گیرند و وقتی از جهل رهیدند و به علم رسیدند، باید از علم حصولی و مفهومی فرار و به علم شهودی و حضوری راه پیدا کنند و هنگامی که از علم حصولی به علم شهودی راه یافتند؛ یعنی معلومشان، مشهود شد و «علم الیقین» آنان، «به عین الیقین» رسید، باز هم به این فرار خویش ادامه دهند تا از عین الیقین به «حق الیقین» برسند و همچنین فرار شان را به سوی خدای خویش ادامه دهند تا این که چیزی را جز حق، مشاهده نکنند (وحدت شهود، نه وحدت وجود).

معمولاً فرار در جایی گفته می‌شود که انسان از یک سو با موجود یا حادثه وحشتناکی روبرو شده و از سوی دیگر پناهگاهی در نقطه سراغ دارد، از این رو با سرعت تمام از محل حادثه فرار و به نقطه امن و امان پناه می‌آورد.

روی این منظور مشرکان نیز باید از شرک و بت پرستی که عقیده وحشتناکی است که باعث هلاکت ابدی انسان می‌گردد پناهنده و به عقیده توحید خالص که مکان امن و امان واقعی است، روی آورند.

قرآن کریم خطاب می‌کند که همه انسان ها از عذاب خدا بگریزند و به سوی رحمت وی پناه آورده و از گناهان فرار کنند

و به توبه و استغفار روی آورده و متوسل شوند. از زشتی ها، بدی ها، بی ایمانی ها، تاریکی ها و جهالت که باعث عذاب ابدی می گردد بگریزند و خود را در آغوش رحمت حق و سعادت حقیقی قرار دهند.

فرار به سوی خدا مقامی است از مقامات روندگان طریقه محمدی ﷺ و منزلی است از منازل دوستان خدا. خواجه عبدالله انصاری رحمه الله در تفسیر عرفانی آیه مبارکه «فَرُّوا إِلَى اللَّهِ» معتقد است که فرار، مقامی است از مقامات روندگان و منزلی از منازل دوستی.

نتیجه

به طور مختصر باید گفت: کسی که این مقامات عالیه بروی راست و درست آید شاد زیست می کند و نشانش آنست که همه نفس خود غرامت، سخن خود شکایت و کردار [افعال] خود را جنایت ببیند، همانا امید از کردار خود ببرد (قطع کند) و بر اخلاص خود تهمت نهد. اگر بر وی دولتی به دست آید آن را از فضل حق و از حکم ازل، نه از جهد و از کردار خویش ببیند.

فرار از خدا به سوی خدا؛ یعنی این که باید از خشم و غضب الهی به سوی رحمت او فرار باید کرد. که این امر با فرار از معصیت و نافرمانی انسان به سمت اطاعت و فرمان برداری اوامر الهی امکان پذیر است.

این عبارت، اشاره لطیفی به توحید افعالی دارد. مشکلاتی

که انسان با آن مواجه می شود، آثار اعمال خودش است که خدای متعال این آثار را برای آن اعمال وضع کرده است. و همه آنها از سوی خدا نشأت می گیرد. لذا برای حل این مشکلات راهی جز فرار کردن به سوی او و استعانت جستن و درخواست کمک از او وجود ندارد.

بنابر این، جهان و انسان موجود هستند و حمد آنان نیز هست؛ اما انسان «حامد» به ماسوای حق، توجهی ندارد و «ندیدن» غیر از «نبودن» است. این مرحله نهایی «فرار الی الله» در بخش علمی است.

مقام عمل هم مراتبی دارد که عبارت است از فرار از معصیت به اطاعت، فرار از اطاعت بردگانه و تاجرانه (اطاعت برای ترس از جهنم یا شوق به بهشت) به اطاعت شاکرانه و عاشقانه (اطاعت برای شکر و محبت خدا)، و از این مرحله هم فرار کردن و اطاعت و شکر و محبت را هم ندیدن و فقط غرق در شهود محبوب شدن.

البته مراحل پایانی، بخش عمل با بخشهای علم یکی می شود؛ یعنی: پایان عمل همان شهود است؛ عمل تمام شدنی است، ولی علم و معرفت حق، پایان ناپذیر است.

اگر انسان خداوند را در هر چیزی مشاهده نکند، چیزهای دیگری را می بیند، و هر چیزی غیر از خداوند که مورد توجه و التفات انسان قرار گیرد، متضمن نوعی شرک خفی خواهد بود.

چه شهادتی از این برتر و بالاتر که با خط تکوین قدرت خود را بر پیشانی

همه موجودات نوشته است، بر صفحه برگهای درختان، در لابلای گلبرگها، در میان طبقات اسرار آمیز مغز، و بر روی پرده های ظریف چشم، بر صفحه آسمان و بر قلب زمین، و خلاصه بر همه چیز نشانه های توحید خود را نوشته و گواهی تکوینی داده است.

خداوند به پیامبرش فرمان می دهد که باید حتماً و قطعاً از غیر خدا بریده و به خدا بپیوندد:

﴿وَاذْكُرْ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا﴾ المزمل: ۸
ترجمه: و نام پروردگارت را یاد کن و به سویش بریده شو، بریدنی.

از آن جایی که در آیه بریدن به قصد پیوستن به خدا با عنوان «تَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا» مورد تاکید قرار گرفته، هدف و مقصود از بریدن دانسته می شود؛ اما دانسته نمی شود که از چه چیزی باید برید؟ به نظر می رسد که نیاموردن و عدم ذکر آن به این منظور انجام شده تا بر مردم معلوم شود که باید از هر چیزی غیر از خدا، برید و به خدا پیوست.

همین معنا و مفهوم در رابطه با فرار به سوی خدا مطرح است که می فرماید:
﴿فَرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنْ لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ﴾
الذاریات: ۵۰

«پس به سوی خدا بگریزید که من شما را از طرف او بیم دهنده ای آشکارم».

در این آیه نیز این که باید به سمت چه چیزی گریخت مشخص شده که همان الله است، اما بیان نشده که از چه چیزی باید گریخت. به نظر می

رسد که منظور آیه فرار و گریزش از هر چیزی غیر از خدا به سوی خدا است. این بدان معناست که انسان باید همانند یک فراری از دشمن به سوی پناهگاهی به نام خدا بگریزد. پس اصل را باید وحشت از غیر و جستجوی انس را در خدا بداند.

باید از غیر خدا برید و به سوی خدا گریخت و به خدا پیوست. این بریدن از هر آن چیزی است که انسان را از خدا غافل می کند و یاد خدا را از دل می زداید و سرگرم خود می کند.

از این روست که تاکید بر ذکر الله بر آن است، تا جهت گیری را مشخص کند و راه بریدن از غیر و فرار از آن و پیوستن به خدا را تبیین کند.

در حقیقت انقطاع الی الله و توجه کامل به حضرت معبود و بریدن و گسستن از غیر خداوند هرگز به معنای بریدن از خلق و انزوا و گوشه نشینی و دوری از اجتماع و ترک فعالیت های اجتماعی نیست و بهترین گواه بر این امر این است که اولیای الهی و تربیت شدگان مکتب توحید در عین حال که توجه کامل به حق را داشتند و انقطاع الی الله را دارا بودند؛ ولی فعالیت های اجتماعی سعی و کوشش آنان در راه هدایت مردم و دستگیری از آنها از همه بیشتر بوده است. به ویژه آن که فرائضی چون امر به معروف و نهی از منکر جز با حضور در اجتماع و مشارکت و فعالیت فعال مثبت اجتماعی؛ شذنی نیست.

و معنای انقطاع، توجه کامل و همه جانبه به خداوند متعال و التفات نداشتن به غیر او است. انقطاع الی

الله دارای مراتب گوناگونی است و درجات متفاوتی دارد که بستگی به میزان معرفت و شناخت انسان از خداوند و صفات الهی سعی و تلاش در نزدیک شدن به خداوند و قرب به حق دارد. درجه کامل انقطاع مربوط به انبیای الهی و اولیاء بزرگ خداوند است و دیگران به میزان پیروی از دستورهای الهی و تبعیت از پیشوایان دین و راهنمایان الهی انقطاع به سوی خداوند دارند. از سوی دیگر بر اساس آیات سوره عصر تنها راه رهایی از خسران ابدی عمل به چهار وظیفه ایمان و عمل صالح و توصیه دیگران به حق و صبر است که لازمه آن حضور و فعالیت اجتماعی است.

پس معنای درست انقطاع الی الله و توجه نداشتن به غیرالله این است که انسان به جایگاهی برسد که با وجود زندگی در میان مردم و اشتغال به کارها و فعالیت معمولی زندگی هرگز توجه او از خداوند برداشته نشود و در همه حال خداوند متعال او را در احاطه حضور خود داشته باشد و در واقع همه هستی را مظاهر صفات و کمالات حق ببیند و به هیچ موجودی در وجود و صفات و افعالش استقلال ندهد و هستی و صفات و افعال او را از خود او نداند، بلکه همه را از خداوند و سرچشمه گرفته از آن هستی مطلق و اسماء و صفات او بداند و این همان معنای دقیقی است که در منابع دینی آمده است.

خدایا! نهایت بریدن از غیر تو و پیوستن به خودت را شامل حال مان

بساز و چشم های قلبمان را با نظاره به خودت روشن ساز تا بدانجا که چشم قلبمان حجاب های نوری را پاره کند و به کانون عظمت پیوندد و ارواح ما به ساحت قدس تو متصل گردد.

پس کمال الانقطاع الیک، همان توحید و فنای فی الله است؛ یعنی از همه چیز فارغ شوم و به تو بپردازم.

یعنی توحید کامل در زندگی، روش آن این است که انسان مومن خدای متعال را محور تمامی اندیشه ها و اخلاق و رفتار خود کند و در ذات خدا متمرکز گردد. همه چیز را برای خدا و رسیدن به او بخواهد و از خود موحدی خدا محور بسازد. پیامبر ﷺ پیرامون نزدیک شدن به خداوند فرموده است : قال رسول الله صلی الله علیه و سلم: ((يقول الله سبحانه أنا عند ظن عبدي بي و أنا معه حين يذكرني فإن ذكرني في نفسه ذكرته في نفسي. و إن ذكرني في ملأٍ خير منهم. و إن اقترب إلى شبرا اقتربت إليه ذراعاً. و إن أتاني يمشي أتيته هرولة)) «۲».

« من برای بندهام آنگونه هستم که او نسبت به من گمان می برد و من با او هستم، آنگاه که مرا یاد می کند،

اگر مرا در درون خود یاد کند، او را در نزدیک خود یاد می کنم و

اگر مرا در میان جمعی یاد کند؛ او را در میان جمعی بهتر از

جمع آن ها یاد می کنم و اگر یک وجب به من نزدیک شود، یک ذراع به او نزدیک می شوم و اگر

با راه رفتن (آهسته) به سوی

من بیاید، من با سرعت به سوی او می‌روم».

نتیجه‌گیری

مسلمانی که با تقوا آشناست، در پیدا و پنهان به اوامر الهی، فرمانبری و از نواهی آن اجتناب می‌کند. چه او یقین کامل دارد، خداوند در همه‌جا و همه وقت ناظر اعمال اوست و هر عمل او را دقیقانه محاسبه می‌کند. مؤمن پرهیزگار در تهذیب نفس و تقوا ملکات عالیۀ انسانی سعی و مجاهدت می‌ورزد. چه او معتقد است که رهبری عواطف و احساسات افراد، در مسیر سالم و تقوات ملکات عالیۀ انسانی، از مهم‌ترین عامل تکامل جوامع انسانی و عالی‌ترین وسیلهٔ ایجاد یک حیات پرسعدت به روی زمین است و از طرفی هم می‌داند که از بزرگ‌ترین عوامل و انگیزه‌های تباه کن جوامع و ملل در عصرهای مختلف همانا فقدان عواطف و پشتوانه‌های معنوی بوده است.

بلی؛ تلاش‌های سرسام‌آور مادی که فاقد عواطف روحی و اندیشه‌های پاک معنوی و عاری از تقوا و فضیلت بوده باشند، به هرجا که ظاهر شده؛ به دنبال خویش تباهی و فساد را آورده اند؛ مگر همین پیش آهنگان علوم مادی نیستند که در عصر حاضر به علت نداشتن عواطف پاک و نفوس مهذب، مرتکب جنایات شرم‌آور شده و می‌شوند. مگر دو جنگ جهانی در فاصلهٔ کمتر از نیم‌قرن که در آن میلیون‌ها

انسان نابود شد و تعداد بی‌شماری آواره و دربه در،

معیوب و مبتلا به امراض مهلک گردیدند و به جامعهٔ بشری تحمیل و تحویل داده شد، توسط همین پیشروان علوم مادی صورت نگرفت؟ و هم اکنون در نقاط مختلف جهان جنایات شرم‌آور و ننگین و کشتارهای ظالمانه و نابود ساختن‌های انسان و آبادی‌ها بطور دسته جمعی نیز توسط همین گروه‌ها به عمل نمی‌آید؟ و تنها راه نجات از این نابسامانی‌ها و یگانه پناهگاهی که عامل جلوگیری از آثار شوم و ناسالم تلاش‌های مادی می‌گردد، همانا تهذیب نفس و تقوات ملکات عالیۀ انسانی است، که در سایهٔ تعالیم اسلام صورت می‌گیرد.

فرار به سوی خالق هستی و پناه بردن به خدا، زمانی سودمند و نافع است که انسان وارد سنگر و دژ مستحکم الهی شود، نه اینکه به تکرار و تلفظ کلمات آن قناعت ورزد، همان‌طور که تنها به تکرار جمله «پناه می‌برم به این سنگر» انسان را از تیر دشمن در میدان جهاد محفوظ نمی‌گرداند، بلکه پایداری و استقامت و استفاده از امکانات و پناه بردن عملی باعث نجات انسان می‌شود. فرار به سوی خدا همانا به معنای فرار از ظلمات کفر به سوی نور اسلام، از جهل و بی‌دانشی به سوی علم و دانش، از دلهره‌گی‌ها به جانب اطمینان، از خرافات به حق، از تفرقه به وحدت، از شرك به توحید و از گناه به تقوا و پرهیزگاری است.

با توجه به واژه فرار به سوی خالق هستی که در این مقال مختصر از قرآن کریم و احادیث نبوی ﷺ گرفته شده

است، نشان می‌دهد که مهمترین عامل پیروزی انسان با خدا بودن است.

پس لازم است که الهی باید اندیشید، الهی زندگی کرد و الهی به ابدیت باید پیوست.

بنابر این تا زمانی که انسان وصل به خالق هستی باشد از هر گونه آسیب در هر شرایط مصون و محفوظ است، چنانچه نجات سیدنا ابراهیم (ع) در میان آتش نمرود، حفاظت سیدنا موسی (ع) در کاخ فرعون، حمایت گریان محمد مصطفی (ص) در مکه به ویژه محاصره شعب ابی طالب و حضرت مریم مادر حضرت عیسی (ع) در میان امواج از تهمت‌های ناروا و ناجایز، هر کدام مصداق بارزی از حمایت خداوند متعال از بندگان متصل به وی می‌باشد.

رابطه انسان با خالق هستی چنین است تا زمانی که این رابطه وجود داشته باشد؛ مورد محافظت قرار دارد و از آسیب‌های شیاطین انسی و جنی در امان است.

مسلماً راه نجات و عزت انسان باوقار و خاصتاً مسلمان، پناه بردن به قدرت‌های استعماری و برقراری رابطه با آنها نیست، بلکه پناه بردن به خدا و کمک خواستن از وی است که عزت‌آفرین است زیرا انسان، چاره‌ای جز حرکت و گریز به سوی خدا راهی غیر از این ندارد.

مآخذ

۱- رواه مسلم.

۲- (سنن ابن ماجه ۳۸۲۲).

د مسجد مدیریت او د ټولنې په سمون کې یې رول

درېمه برخه:

استاد محسن "حنيف"

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين، وصلى الله وسلم وبارك على عبده ورسوله نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، أما بعد:

د مسجد مدیریت:

د مسجد مدیریت لپاره دا ضروري نه ده چې هرومرو دې پر مختللي او مجهز اداري توکي ولري، بلکې د مدیریت مهم اړخ عملي مدیریت او د هغه عملي آثار دي؛ لکه مسجد حرام او مسجد نبوي. مسجد حرام په یوه وچه سیمه کې جوړ شوی، خو د نړۍ د خلکو زېږونه یې ځان ته جلب کړي دي؛ د مسجد حرام او د هغه په منځ کې د جوړې شوې بیت الله په هکله قرآن کریم وايي:

﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ الحج: ۲۶

ژباړه: او کله مو چې ابراهیم ته د بیت الله ځای و ټاکه (دا مې ورته وویل) چې زما سره هېڅ شی مه شریکوه او

زما کور د طواف کوونکو، هلته اوسېدونکو، رکوع او سجده کوونکو لپاره پاک کړه. دلته د الله تعالی د کور د پاکوالي امر شوی دی، دا هم معنوي پاکوالی غواړي، لکه له بُتپالنې او نورو ناروا کړنو څخه یې خوندي ساتل او هم په مادي لحاظ پاکوالی غواړي، لکه د حسي ناپاکيو او بد بویو څخه یې پاک او صفا ساتل.

(أ) له بُتپالنې او نورو ناروا کړنو څخه د مسجد پاک ساتل خو واضح دي، الله تعالی فرمایي:

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ لِلنَّاسِ سَوَاءً الْعُرْكُتِ فِيهِ وَالْبَادِ وَمَنْ يَرِدْ فِيهِ بِالْهَكَمِ يُظْلَمْ نُذُوقُهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ الحج: ۲۵

ژباړه: يقيناً هغه کسان چې کافران شوي او د الله له دين نه او هغه مسجد حرام څخه مخنيوی کوي، چې خلکو ته مو (د عبادت) لپاره داسې گرځولی چې په هغه کې ځایي اوسېدونکی او له بهرې راغلی شخص یو برابر دي او څوک چې په هغه کې په ظلم سره له دين څخه د کوږوالي اراده وکړي، دردوونکی عذاب به

وروڅکو.

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا قَدِمَ أَبِي أَنْ يَدْخُلَ الْبَيْتَ وَفِيهِ الْأِلَهَةُ، فَأَمَرَ بِهَا فَأُخْرِجَتْ، فَأُخْرِجُوا صُورَةَ إِبْرَاهِيمَ، وَإِسْمَاعِيلَ فِي أَيْدِيهِمَا الْأُزْلَامُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((قَاتِلْهُمْ اللَّهُ، أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمُوا أَنَّهُمَا لَمْ يَسْتَفْسِمَا بِهَا قَطُّ فَدَخَلَ الْبَيْتَ، فَكَبَّرَ فِي نَوَاحِيهِ، وَلَمْ يُصَلِّ فِيهِ)) «۱».

ژباړه: ابن عباس عليهما السلام وايي: کله چې پیغمبر ﷺ مکې ته راغی، بیت الله ته د باطلو معبودانو (بُتانو) په شتون کې یې له داخلیدو څخه انکار وکړ، بیا یې د هغو په هکله امر وکړ، هغه را وایستل شول،

د ابراهیم او اسماعیل عليهما السلام مجسمې هم په داسې حال کې پیلې را وایستل شوې چې د فال غشي یې په لاسونو کې وو. نو پیغمبر ﷺ وویل: الله دې مشرکان تباه کړي، قسم په الله چې دوی په دې خبره ښه پوهېږي، چې ابراهیم او

اسماعيل عليهما السلام په غشو هيڅکله فال نه دی معلوم کړی. له دې وروسته بيا بيت الله ته داخل شو، د هغې په اړخونو کې يې الله اکبر ووايه او لمونځ يې په داخل کې ونکړ.

د اسلام فقهاوو د (قسم) په بحث کې ويلي: ((الْمُسْلِمُونَ لَا يُعْظَمُونَ شَيْئًا مِنَ الْمَخْلُوقاتِ تَعْظِيمَ الْعِبَادَةِ. فَلِهَذَا لَا يُذَكَّرُ شَيْءٌ مِنْ ذَلِكَ فِي اسْتِحْلَافِ الْمُسْلِمِ، وَغَيْرِ هَؤُلَاءِ مِنْ أَهْلِ الشَّرِكِ يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ فَإِنَّهُمْ يُعْظَمُونَ اللَّهَ تَعَالَى)) كَمَا قَالَ عَزَّوَجَلَّ: ﴿وَلَكِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ الزخرف: ٨٧، ((وَأِنَّمَا يَعْبُدُونَ الْأَصْنَامَ تَقَرُّبًا إِلَى اللَّهِ تَعَالَى بِزَعْمِهِمْ))، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى حِكَايَةً عَنْهُمْ: ﴿مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى﴾ الزمر: ٣ «٢».

ژباړه: مسلمانان هيڅ مخلوق ته د عبادت تعظيم نه کوي، نو له همدې وجې مسلمان ته په قسم ورکولو کې هيڅ مخلوق نه ذکر کېږي، مشرکان هم د الله په نامه لوړه کوي؛ ځکه مشرکان الله مني او تعظيم يې کوي، لکه څرنگه چې الله پاک ويلي: که له مشرکانو څخه پوښتنه وکړې چې دوی چا پيدا

کړي دي؟ هرومرو به ووايي: الله پيدا کړي يو. دوی د بتانو بندگي يوازې د دې لپاره کوي (چې د دوی په گمان يې) خدای ته نږدې کړي. الله پاک د دوی په هکله فرمايي: موږ د دغو معبودانو بندگي صرف د دې لپاره کوو چې الله ته مو نږدې کړي.

١٥٥

خداوند تعالی مال ١٤٢٢

٣٠

(ب) د مسجد د حسي پاوالي مسأله هم ښکاره واضحه او له ډېرو دلائلو څخه ثابتې ده؛ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: ((أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِنَاءَ الْمَسَاجِدِ فِي الدُّورِ، وَأَنْ تُنْظَفَ، وَتُطَيَّبَ)) «٣».

ژباړه: عائشه رضی الله عنها وایي: پیغمبر ﷺ امر کړی چې په کلیو او محلو کې مسجدونه جوړ او پاک او خوشبوداره شي. عَنْ حَمِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، ((أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ وَأَبَا سَعِيدٍ أَخْبَرَاهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى نُخَامَةً فِي حَائِطِ الْمَسْجِدِ، فَتَنَاولَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَصَاةً، فَحَثَّهَا)) «٤».

ژباړه: حمید بن عبد الرحمن وایي: ابوهریره او ابو سعید رضی الله عنهما ده ته خبر ورکړی چې پیغمبر ﷺ د مسجد پر دېوال گروږی (بلغم) ولید، نو یوه وړه ډبره یې را واخیستله او هغه یې پرې وتوړل. همدارنگه پیغمبر ﷺ ويلي: ((الْبَزَاقُ فِي الْمَسْجِدِ خَطِيئَةٌ وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا)) «٥».

ژباړه: په مسجد کې لارې توکل گناه ده او کفارې یې د هغو پټول (یا لرې) کول دي.

د مساجدو د نظافت اړوند امام بخاري رحمه الله وایي: ((بَابُ كُنُسِ الْمَسْجِدِ وَالتَّقَاطِ الْخَرَقِ وَالْقَذَى وَالْعِيدَانِ)).

ژباړه: دا باب د مسجد د جارو کولو، له ساحې څخه یې د زړو ټوټو، خاشاک او لرگیو لرې کولو په بیان کې دی.

ورپسې بیا حدیث را نقلوي: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ: أَنَّ رَجُلًا أَسْوَدَ أَوْ امْرَأَةً

سَوْدَاءَ كَانَ يَقُمُ الْمَسْجِدَ فَمَاتَ، فَسَأَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْهُ، فَقَالُوا: مَاتَ، قَالَ: ((أَفَلَا كُنْتُمْ أَذْنَتُمُونِي بِهِ دُلُونِي عَلَى قَبْرِهِ - أَوْ قَالَ قَبْرِهَا - فَأَتَى قَبْرَهَا فَصَلَّى عَلَيْهَا)) «٦».

ژباړه: له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی چې یو تور سړي یا تورې ښځې به مسجد جارو کاوه، بیا ومړ، نو پیغمبر ﷺ د هغه په هکله پوښتنه وکړه، صحابه وو ورته وویل: هغه ومړ، پیغمبر ﷺ وویل: تاسو ولې زه نه پرې خبرولم؟ قبر یې ما ته وښیئ، بیا د هغې قبر ته ورغی او لمونځ یې ورباندې وکړ.

له دې مبارک حدیث څخه دا مسأله ثابتېږي چې د پیغمبر ﷺ په وخت کې د مسجد د صفایې لپاره خادم و. پر همدې امام بخاري رحمه الله یو بل باب راوړی:

بَابُ الْخَدَمِ لِلْمَسْجِدِ، وَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: ((نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا: لِلْمَسْجِدِ يَخْدُمُهَا)) «٧».

ژباړه: دا باب مسجد ته د خادمانو درلودلو په بیان کې دی. ابن عباس رضی الله عنهما (د مریم علیه السلام د مور د وينا په تفسیر کې) ويلي: یا الله ما په خپله خپته کې شته بچی تا ته نذر کړی چې د مسجد لپاره به له کارونو خلاص وي، خدمت به یې کوي.

دغه دلائل ښيي چې د مسجد خدمت د ستر ثواب کار دی چې د الله دوستانو خپل اولادونه ورته وقف کول.

یقیناً هغه خلک چې کافران شوي او د الله له دینه او هغه مسجد حرام څخه مخنیوی کوي، چې خلکو ته مو (د عبادت لپاره) داسې گرځولی چې په هغه کې ځایي اوسېدونکي او له بهر راغلي شخص یو برابر دي او څوک چې په هغه کې په ظلم سره له دین څخه د کوږوالي اراده وکړي، دردوونکی عذاب به وروڅکو.

له مسجد څخه د دعوت، ښوونې او روزنې پیل:

د اسلام وروستي پیغمبر محمد ﷺ چې مدینې ته هجرت وکړ، لومړی کار یې د مسجد بنسټ ایښودل وو. لومړی د قُباء په سیمه کې څوارلس ورځې استوګن شو «۸» هلته یې مسجد قُبا تاسیس کړ «۹».

له هغه وروسته د اوسني نبوي مسجد سیمې ته راغی، هلته یې نبوي مسجد تاسیس کړ «۱۰».

دغه نبوي مسجد چې ساحه یې وږه او مادي وسائل یې لږ، خو معنویات یې خورا زیات وو، دومره کارونه یې وکړل چې د نړۍ هیڅ لوی پوهنتون هغومره کار نه دی کړی او نه به یې وکړي. دغه یوه وږه ټوټه ځمکه د ډېرو مهمو دندو لپاره کارېدلې ده. دغه مسجد د پیغمبر ﷺ د ښه مدیریت په وجه د بلال رضی الله عنه لخوا اسلامي امت ته د الهي قانون د اعلان مرکز، د مدینې د خلکو

نارینه وو او ښځینه وو لپاره ښوونځی، دار العلوم، ځینو ته د شپې لیسې او د بې کوره اصحاب الصفة لپاره لیلیه مدرسه وه «۱۱».

د دغه ستر بریالي تعلیمي مرکز کوم نصاب و؟ په دې اړه قرآن کریم وایي:

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ ءَايَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِسْمَةَ وَإِنَّ كَانُوا مِن قَبْلُ لِنِي ضَالِّينَ مُبِينٍ﴾ آل عمران: ۱۶۴

ژباړه: الله یقیناً پر مؤمنانو احسان وکړ، چې په دوی کې یې د دوی له منځه داسې پیغمبر ور ولېږی، چې دوی ته د الله آیتونه لولي، د دوی روزنه کوي، کتاب او حکمت وربښي، په داسې حال کې چې تر دې د مخه په ښکاره بېلاریتوب کې وو.

دلته د پیغمبر ﷺ اصلي تعلیمي نصاب او تبلیغي نصاب بیان شوی، چې قرآن کریم او د پیغمبر ﷺ عملي سنت دي. د دین اصلي سرچینه همدغه څه دي، چې دلته یاد شوي، نور هر علم چې د دین په رسولو او د ژوند په آسانتیا کې مرسته کوي، هغه ته هم قرآن کریم تل خلک هڅولي دي.

د پیغمبر ﷺ د روزنیزو درسونو تگلاره:

د پیغمبر ﷺ د تعلیمي نصاب د تطبیق لپاره دوې تگلارې وې: یوه دا چې کله به کومه پېښه را منځ ته شوه د هغې په هکله به یې حکم بیانواوه، یا به پوښتنه کېدله د هغې ځواب به یې وایه، بله دا چې ځانګړي وختونه او ټاکلي موضوع ګانې یې

ورته ترتیب کړې وې.

د اولې تگلارې بېلګې یې ډېرې دي:

یوه یې دا ده چې یو ځل له یو مسجد څخه کوم صحابي راغی، له خپل امام څخه یې پیغمبر ﷺ ته شکایت وکړ، چې لمونځ ډېر اوږدوي، پیغمبر ﷺ وویل:

((أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّكُمْ مُنْفَرُونَ، فَمَنْ صَلَّى بِالنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ، فَإِنَّ فِيهِمُ الْمَرِيضَ، وَالضَّعِيفَ، وَذَا الْحَاجَةِ)) «۱۲».

ژباړه: اې خلکو! تاسو خو خلکو ته کرکه پیدا کوئ (داسې مه کوئ)، څوک چې چا ته لمونځ ورکوي، تخفیف دې کوي (لمونځ دې نه اوږدوي)؛ ځکه په دوی کې ناروغ، کمزوری او کاروالا خلک شته دي.

د دویمې تگلارې بېلګې یې په لاندې ډول دي:

۱- له ځینې لمونځونو سره لنډ درسونه: عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: لَمَّا أُنْزِلَتِ الْآيَاتُ مِنْ سُورَةِ الْبَقَرَةِ فِي الرَّبَا، ((خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَقَرَأَهُنَّ عَلَى النَّاسِ، ثُمَّ حَرَّمَ تِجَارَةَ الْخَمْرِ)) «۱۳».

ژباړه: عائشه رضی الله عنها وایي: کله چې د سود په هکله د البقرې سورت آیتونه نازل شول، پیغمبر ﷺ مسجد ته ووت، هغه آیتونه یې خلکو ته ولوستل، بیا یې د شرابو سوداګري هم حرامه اعلان کړه.

قَالَ سَالِمٌ: أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ،

قَالَ: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْلَةَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ، وَهِيَ الَّتِي يَدْعُو النَّاسُ الْعَتَمَةَ، ثُمَّ انْصَرَفَ فَأَقْبَلَ عَلَيْنَا، فَقَالَ: ((أَرَأَيْتُمْ لَيْلَتَكُمْ هَذِهِ، فَإِنَّ رَأْسَ مِائَةِ سَنَةٍ مِنْهَا، لَا يَبْقَى مِمَّنْ هُوَ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَحَدٌ)) «١٤».

ژباړه: سالم بن عبد الله وايي: عبد الله بن عمر رضي الله عنه وويل: پيغمبر ﷺ يوه شپه د ماخوستن لمونځ راکړ، کوم چې خلک ورته عتمه (تياره) وايي، بيا له لمانځه راوگرځېد او موږ ته يې مخ را وړاوه، ويې ويل: ستاسو دغې شپې ته پام دی؟ له دغې شپې څخه شروع تر سل کاله به له هغو خلکو څخه څوک پاتې نه شي، چې اوس د ځمکې پرمخ شته.

دا وينا پيغمبر ﷺ د خپل عمر په آخري وختونو کې کړې وه او مطلب يې دا و چې د هماغه پېړۍ شته کسان به تر سلو کلونو وروسته ختمېږي «١٥».

او همداسې وشول، وروستۍ صحابي ابوطفيّل عامر بن وائل و، چې د ټاکل شويو سلو کلونو تر پوره کېدو مخکې وفات شو «١٦».

۲- د جمعي خطبې:

د پيغمبر ﷺ هره خطبه يو ستر درس و: عن أبي حازم أن رسول الله ﷺ أُرْسِلَ إِلَى فُلَانَةٍ امْرَأَةٍ ((قَدْ سَمَّاهَا سَهْلًا)) مَرِي غَلَامِكَ النَّجَّارَ أَنْ يَعْمَلَ لِي أَعْوَادًا أَجْلِسُ عَلَيْهَا إِذَا كَلَّمْتُ النَّاسَ، فَأَمَرْتُهُ فَعَمَلَهَا مِنْ طَرَفَاءِ الْغَابَةِ، ثُمَّ جَاءَ بِهَا فَأَرْسَلْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَمَرَ بِهَا

٥٥٥

خطبتي التي قالها في ١٢٢٢

٣٣

فَوَضِعَتْهَا هُنَا، ثُمَّ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى عَلَيْهَا، وَكَبَّرَ وَهُوَ عَلَيْهَا، ثُمَّ رَكَعَ وَهُوَ عَلَيْهَا، ثُمَّ نَزَلَ الْقَهْقَرَى فَسَجَدَ فِي أَصْلِ الْمَنْبَرِ، ثُمَّ عَادَ، فَلَمَّا فَرَغَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا صَنَعْتُ هَذَا لِتَأْتُمُّوا بِي، وَلِتَعْلَمُوا صَلَاتِي «١٧».

ژباړه: له ابو حازم څخه روايت دی چې پيغمبر ﷺ يوې ښځې ته چې سهل د هغې نوم واخيست، حکم وليږي، ورته يې وويل: خپل نجار غلام ته حکم وکړه چې ماته منبر جوړ کړي چې خلکو ته به د خبرو (نصيحت) کولو لپاره پر هغه کينم، نو هغې غلام ته حکم وکړ، هغه د ځنگل له ونې څخه جوړ کړ، بيا يې راوړ، هغې پيغمبر ﷺ ته ور ولېږه، نو ده مبارک د هغه د کېښودلو امر وکړ، بيا مې رسول اکرم ﷺ وليد چې لمونځ يې ورباندې وکړ، الله اکبر يې ووايه او دی پر منبر و، بيا يې رکوع وکړه او دی پر منبر و، بيا په شاته راتلو سره راکښته شو، د منبر په بېخ کې يې سجده وکړه، بيا بيرته را وگرځېد، نو کله چې فارغ شو خلکو ته يې مخ ور وړاوه، ويې ويل: اې خلکو! دا کار (په لوړ ځای لمونځ کول) ما صرف د دې لپاره وکړ چې ما پسې اقتدا وکړي او زما د لمونځ طريقه زده کړي.

نور بيا...
ماخذونه:

۱- صحيح البخاري (١٥٠ / ٢) حديث شمېره:

١٦٠١

۲- المبسوط للسرخسي ١٦ / ١٢٠ ومثله في فتح

القدر لابن الهمام ٨ / ١٩٧، والبنائة للعيني

٣٤٤ / ٩

۳- سنن الترمذي (٤٩٠ / ٢) حديث شمېره: ٥٩٤

اوسنن أبي داود: (١٢٤ / ١) حديث

شمېره: ٤٥٥.

۴- صحيح البخاري (٩٠ / ١) حديث شمېره:

٤١٠ اوصحيح مسلم: (٣٨٩ / ١) حديث

شمېره: ٥٤٨.

۵- صحيح البخاري (٩١ / ١) حديث شمېره:

٤١٥، صحيح مسلم (٣٩٠ / ١) حديث

شمېره: ٥٥٢.

۶- صحيح البخاري (٩٩ / ١) حديث شمېره:

٤٥٨.

۷- صحيح البخاري (٩٩ / ١) حديث شمېره:

٤٦٠.

۸- صحيح البخاري (٩٣ / ١) حديث شمېره:

٤٢٨.

۹- المسجد النبوي عبر التاريخ د محمد السيد

الوكيل ليکنه (ص: ١٧).

۱۰- صحيح البخاري (٦٧ / ٥) حديث

شمېره: ٣٩٣٢.

۱۱- صحيح البخاري كتاب الصلاة باب نَوْمِ

الرَّجَالِ فِي الْمَسْجِدِ، حديث شمېره:

٤٤٠.

۱۲- صحيح البخاري (٣٠ / ١) حديث

شمېره: ٩٠.

۱۳- صحيح البخاري (٩٩ / ١) حديث شمېره:

٤٥٩ وصحيح مسلم (١٢٠٦ / ٣) حديث

شمېره: ١٥٨٠.

۱۴- صحيح البخاري (١١٧ / ١) حديث

شمېره: ٥٦٤.

۱۵- صحيح مسلم (١٩٦٥ / ٤) حديث

شمېره: ٢٥٣٧.

۱۶- الإصابة في تمييز الصحابة، د حافظ ابن

حجر عسقلاني ليکنه (١٩٣ / ٧).

۱۷- صحيح البخاري، حديث شمېره: ٩١٧،

وصحيح مسلم، حديث شمېره: ٥٤٤.

عفو و بخشش و تأثیر آن در دعوت اسلامی

قسمت چهارم و آخر:

استاد عبدالرازق هدهد

حالات خاصه ای پیامبر ﷺ که در آن

لله)) (۲۳)».

عفو و گذشت نکرده است:

اگر خلاصه و فشرده آنچه را که قبلاً گذشت بیان داریم؛ درخواستیم یافت که پیامبر ﷺ بسیار عفو کننده بوده و در برابر کسانی که با وی بدی می کردند عفو و گذشت می نمود و در مورد مسائل شخصی و فردی از کسی انتقام نگرفته و همه را عفو و بخشش می کرد.

ولیکن هرگاه ستم گری ها و تجاوز امتداد پیدا کرده و تا سرحد عقیده و منهج دعوت می رسید، حایل و پرده در بین او و تبلیغ رسالت می گشت و یا سبب تعطیل شدن حدود الله تبارک و تعالی قرار می گرفت، در آن صورت پیامبر ﷺ با تمام قوه و توان در رد مخالف کوشیده و هیچ نوع سستی نمی کرد و از جمله همان موارد خاص یکی هم پایمال شدن حرمت الله است.

چنانچه از عائشه رضی الله عنها در این مورد

چنین روایت شده است:

((عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((وَاللَّهِ مَا انْتَقَمَ لِنَفْسِهِ فِي شَيْءٍ يُوْتَى إِلَيْهِ قَطُّ حَتَّى تُنْتَهَكَ حُرْمَاتُ اللَّهِ فَيَنْتَقِمُ

از عائشه رضی الله عنها روایت است که فرمود: قسم به الله که پیامبر ﷺ در هیچ چیزی که به وی می رسید هرگز بخاطر خودش انتقام نمی گرفت، تا اینکه حرمت و حقوق الله جل جلاله پایمال می گشت پس به خاطر الله جل جلاله انتقام می گرفت. و از جمله مواردی که پیامبر ﷺ عفو نکرده یکی هم غدر و عهد شکنی است چنانچه در کتب سیرت آمده:

((وكان الممنون عليهم بلا فدية أبو عزة الجمحي تركه رسول الله صلى الله عليه وسلم لبناته وأخذ عليه عهداً أن لا يقاتله فأخفاه وقتله يوم أحد فدعا رسول الله صلى الله عليه وسلم أن لا يفلت فما أسر من المشركين رجل غيره فقال يا محمد أمنن عليّ ودعني لبناتي وأعطيك عهداً أن لا أعود لقتالك فقال النبي صلى الله عليه وسلم لا تمسح على عارضيك بمكة تقول قد خدعت محمداً مرتين فأمر به فضرب عنقه)) (۲۴)».

ترجمه: یکی از جمله احسان کرده شدگان أبو عزة الجمحي بود، پیامبر ﷺ به خاطر اینکه دختر های زیادی داشت او را رها کرده و از او عهد گرفت که با او

نجنگیده و غدر نکند و لیکن او در روز أحد با پیامبر ﷺ جنگید. پیامبر ﷺ صدا زد که او فرار نکند و هیچ اسیری از مشرکین گرفته نشده بود غیر از او؛ پس گفت: ای محمد بر من احسان نموده و مرا به خاطر سرپرستی دخترانم رها کن و من بر تو عهد می دهم که با تو دیگر نمی جنگم پیامبر ﷺ فرمود: با سخنان نرم و فریبنده ات فریبکاری مکن و دروغ مگو، که با برگشتت به مکه درحالی که دست بروی خودکش کرده و بگویی من محمد را دو مرتبه فریب دادم، سپس عاصم بن ثابت را امر نمود و او گردنش را زد. و دیگر از همان موارد خاص که عفو و گذشت صورت نگرفته اعدام جاسوس است.

چنانچه در کتب سیرت آمده:

((حَكَمَ رَسُولُ اللَّهِ بِالْإِعْدَامِ فِي جَاسُوسٍ مِنْ جَوَاسِيسِ مَكَّةَ، وَهُوَ مَعَاوِيَةُ بْنُ الْمُغِيرَةِ بْنِ أَبِي

العاصِ جَدُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ مَرْوَانَ لِأُمِّهِ؛ وَذَلِكَ أَنَّهُ لَمَّا رَجَعَ الْمَشْرُكُونَ يَوْمَ أُحُدٍ جَاءَ مَعَاوِيَةَ هَذَا إِلَى ابْنِ عَمِّهِ عُثْمَانَ بْنِ

عفان رضی الله عنه فاستأمن له عثمان رسول الله صلى الله عليه وسلم، فأمنه على أنه إن وجد بعد ثلاث قتله فلما خلت المدينة من الجيش الإسلامي أقام فيها أكثر من ثلاث يتجسس لحساب قريش، فلما رجع الجيش خرج معاوية هارباً، فأمر رسول الله صلى الله عليه وسلم زيد بن حارثة وعمار بن ياسر، فتعقباه حتى قتلاه)) (۲۵).

ترجمه: حکم کرد رسول اکرم ﷺ به اعدام جاسوسی از جواسیس مکه و او معاویه بن مغیره بن ابی العاص پدرکلان مادری عبدالملک بن مروان است واقعه چنین است زمانیکه مشرکین از جنگ أحد برگشتند، معاویه بن مغیره نزد پسر کاکایش عثمان بن عفان ﷺ آمد، عثمان ﷺ از رسول اکرم ﷺ برایش امن خواست، پیامبر ﷺ برایش امن داد به شرط اینکه اگر او را بعد از ۳ روز دریابد به قتل رساند. وقتیکه لشکر اسلام از مدینه بر آمدند، او در مدینه زیاد تر از ۳ روز اقامت گزید، و به خاطر پولی که از قریش به دست آورد جاسوسی می نمود، زمانیکه لشکر اسلام باز گشت معاویه بن مغیره از مدینه خارج شد و فرار نمود، رسول اکرم ﷺ زید بن حارثه و عمار بن یاسر را امر نموده و برای شان گفت: یقیناً شما او را در فلان جا می یابید، پس آن دو؛ او را یافتند و به قتلش رساندند.

و یکی از آن حالات خاصی که پیامبر ﷺ عفو و گذشت نکرده هنگامی است که حدود به وی می رسید و در شرف تطبیق قرار

میداشت.

چنانچه روایت شده:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((تَعَاَفُوا الْحُدُودَ فِيمَا بَيْنَكُمْ فَمَا بَلَّغْنِي مِنْ حَدٍّ فَقَدْ وَجِبَ)) (۲۶).

(از عبدالله بن عمرو ﷺ روایت است که رسول اکرم ﷺ فرمود: حدود و تعزیرات را در میان خود مورد عفو قرار دهید و آن را به من نرسانید. چه اگر (مسأله) حد و تعزیری به من برسد، واجب خواهد شد (که آن را اقامه و اجراء کنم).

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَتْ امْرَأَةٌ مَخْزُومِيَّةٌ تَسْتَعِيرُ الْمَتَاعَ وَتَجْحَدُهُ فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَطْعِ يَدِهَا، فَأَتَى أَهْلُهَا أُسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ فَكَلَّمُوهُ، فَكَلَّمَ أُسَامَةُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((يَا أُسَامَةُ لَا أَرَاكَ تُكَلِّمُنِي فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: ثُمَّ قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطِيْبًا، فَقَالَ: إِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُ إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ، وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ قَطَعُوهُ، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ كَانَتْ فَاطِمَةُ ابْنَةُ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا فَقَطَعَ يَدَ الْمَخْزُومِيَّةِ)) (۲۷).

از عایشه ﷺ روایت است که گفت: قریش قضیه ی آن زن مخزومی که وسایل به عاریت برده را دزدی کرده بود برایشان بسیار مهم گردید، (زیرا رسول اکرم ﷺ می خواست دستش را قطع نماید) گفتند: چه کسی با رسول اکرم ﷺ صحبت می کند؟ و چه کسی

هرگاه این ستم گری ها و تجاوز امتداد پیدا کرده و تا سرحد عقیده و منهج دعوت می رسید، حایل و پرده در بین او و تبلیغ رسالت می گشت و یا سبب تعطیل شدن حدود الله تبارک و تعالی قرار می گرفت، در آن صورت پیامبر ﷺ با تمام قوه و توان جنگی ایکه داشت در رد مخالف کوشیده و هیچ نوع سستی نمی کرد. و از جمله همان موارد خاص یکی هم پامال شدن حرمت الله است.

جز اسامه بن زید دوستدار و محبوب رسول اکرم ﷺ جرأت چنین کاری را دارد؟ اسامه نیز با پیامبر ﷺ صحبت کرد (تا از قطع کردن دست او خودداری کند)، پیامبر ﷺ به او فرمود: آیا در مجازاتی که خداوند قرار داده است میانجیگری می کنی؟ سپس رسول اکرم ﷺ بلند شده و شروع به صحبت کردن نمود و فرمودند: چیزی که باعث نابودی امتهای پیش از شما شده است این بود که وقتی انسان اصل و نسب دار دزدی می کرد او را رها می کردند، و اگر شخصی بانسب پایین دزدی می کرد مجازاتش می کردند، به خدا قسم اگر فاطمه دختر محمد دزدی کند دستش را قطع می کنم پس دست زن مخزومی را قطع کرد).

عن ابن عمر رضی الله عنهما أن النبي صلى الله عليه وسلم قام بعد رجم الأسلمي فقال: ((اجتنبوا هذه

در فلان جا می یابید، پس آن دو؛ او را یافتند و به قتلش رساندند.

د تقویٰ گټې

د تقویٰ لنډ تعریف

علماء وایي! تقویٰ له الله تعالی سره محبت کول او د هغه داسې اطاعت کولو ته وایي چې بنده د الله تعالی په ټولو اوامرو عمل کوي او هېڅکله یې هم الله تعالی په هغه ځای او حالت کې ونه گوري چې ترې منع کړی یې دی.

د تقویٰ گټې خورا زیاتې دي چې دلته یې یو څو لیکل کېږي:

- د هدایت سبب ده: لکه چې الله تعالی فرمایي (هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ) [البقرة: ۲].
- د الله تعالی د نصرت سبب ده لکه چې الله تعالی فرمایي: (إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا) [النحل: ۱۲۸].
- د الله تعالی د دوستی سبب گرځي لکه چې الله تعالی فرمایي: (اللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ) [البجائية: ۱۸].
- د الله تعالی د محبت سبب گرځي لکه چې الله تعالی فرمایي: (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ) [براءة: ۴].
- د غمونونه د خلاصون سبب ده لکه چې الله تعالی فرمایي: (وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا) [الطلاق: ۲].
- د ناگمانه روزي سبب گرځي لکه چې فرمایي: (وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ) [الطلاق: ۳].
- د کارونو اسانولو سبب کېږي لکه چې فرمایي: (وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا) [الطلاق: ۴].
- د اعمالو د قبلیدو سبب گرځي لکه چې فرمایي: (إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ) [المائدة: ۲۷].
- د کامیابی سبب گرځي لکه چې فرمایي: (وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) [البقرة: ۱۸۹].
- دنیا و آخرت کې د زیري سبب ده لکه چې فرمایي: (لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ) [يونس: ۶۴].
- جنت ته د داخلیدلو سبب ده لکه چې فرمایي: (إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٍ النَّعِيمِ) [القلم: ۴۳].
- دوزخ څخه د خلاصون سبب ده لکه چې فرمایي: (ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا) [مريم: ۷۲].

نصایح

- نیت خویش را برای خدای تعالی خالص گردان و از دورویی در کردار و گفتار دوری کن.
- در جمیع گفتار، رفتار و اخلاق پیرو سنت و سیرت محمدی ﷺ باش.
- تقوای خدا را پیشه و عزم کن، اوامر الهی را پذیرفته و از گناهان دوری جوی.
- خدای تعالی را مراقب تمام حرکات و اعمال قرار بده.
- تسلیم احکام دین باش، چرا که کلمه اسلام گرفته شده از کلمه تسلیم است، و اوامر الهی را بوسیله عقلت اندازه گیری مکن، زیرا برای عقل نیز بمانند قدرت بینائی چشم اندازه معین و محدود وجود دارد.
- با علماء نشست و برخاست داشته و آنها را گرمی و از مجالست با آنان استفاده برده، و همچنین فرزندان خویش را به همنشینی با آنان تشویق کن، زیرا علماء واقعی وارثان پیامبرانند.
- به اندرز علوم دینی گوش فراده و استفاده نما.
- حق را بپذیر گرچه گوینده از شما کوچکتر باشد و از لجajt و تکبر بپرهیز.
- عقیده ات را بر اساس کتاب و سنت رسول ﷺ اصلاح بگردان، و از عقاید و الفاظ کفرآمیز دوری کن به خدای تعالی، فرشتگانش، کتابهایش، پیامبرانش، روز جزا، قضا و قدرش ایمان داشته باش.
- در ترجمه قرآن به گفته گذشتگان (مفسرین معتبر) اعتماد کن و به نظرات خود چندان مطمئن نباش.
- کتابهای علمی را مطالعه کن و سعی داشته باش از آنچه یاد میگیری به دیگران نیز بیاموزی، چرا که بهترین مردم آنانند که یاد میگیرند و یاد میدهند.
- برای اصول فقهیه و احکام آن قرآن و سنت را سرمشق خود قرار ده.
- از مطالعه کتب و مجلات فاسد و عاری از عفت و کتابهای غیر اسلامی دوری کن.
- چنان در انجام عمل خیر کوشا باش تا دیگران تو را الگو قرار دهند، در این صورت تو نیز در جزای عمل نیک ایشان سهیم خواهی بود.
- شجاع و ترس نباش، زیرا نبی ﷺ آدم ترسورارد کرده است.
- اگر جهاد در راه خدا برایت مقدر شد از حدود (مرز) مسلمین دفاع کن.
- از خداوند شهادت در راهش را طلب کن.

- در جهاد بر اعمال صالحت (روزه و ذکر خداوند) بیفزای و قرض‌داری هایت را بده، زیرا قرض برای شهید هم بخشیده نخواهد شد.
- تیراندازی و طرز استفاده تمام آلات جهاد را یاد بگیر و آن را بعد از یادگیری فراموش مکن.
- در جهاد از روی کینه شخصی کسی را به قتل مرسان، مگر به خاطر خدا باشد.
- خالصانه جهاد کن و به قصد اخذ غنیمت و یا به دستاوردن شهرت و آوازه به جهاد مرو.
- مبادا خیانت کنی و قبل از این که غنائم را تقسیم کنند چیزی را از آن خود گردانی.
- با خود برای جهاد به بحث پرداز، اگر برایت عملاً میسر نشد در دل نیت جهاد داشته باش تا به هنگام مرگ از زمره ای منافقان نباشی.
- از جمله سخاوتمندان باش نه بخیلان، زیرا خدای تعالی سخاوتمند است و سخاوتمندان را دوست دارد.
- زکات را از مالت جدا کن و پرداز و در حق مستحقین بخیل مباش.
- اگر برایت پیشامدی (واقعه ای) رخ داد، بدان که خواست خدا بوده و آن را به مخلوق ارتباط مده. آنچه که به شما داده شود بدون رضایت صاحب آن بر ندارد.
- از آن چیزی که دوست داری صدقه بده، زیرا که پاداش کسب نمیکنی مگر آن که از چیزی که دوست داری صدقه بدهی: ﴿لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ﴾.
- صدقه را پنهان و مخفی، ولی زکات را علنی بده تا دیگران از تو تقلید کنند.
- در صدقه دادن به محتاجین ابتداء از صله رحم قدم بردار.
- اگر تهیدست و محتاجی از تو تقاضای قرض کرد به او قرض بده.
- صدقه جاریه را میتوانی از طریق مشارکت در بناء مسجد و نشر علوم دینی انجام داد.
- به همسرت اجازه بده تا از مال تو صدقه دهد.
- همسرت را بر حذر دار از صدقه دادن آنچه که به آن اجازه نداده ای.
- به مردم غذا و آب بده و چیزی را از کار خوب کوچک نشمار.
- در مقابل کار خوب از شخص تشکر کن و با عمل متقابل جبران کن و برای انجام دهنده کار خیر دعا کن.

د عرش تر سیوري لاندې

هغه کسان چې د قیامت په ورځ به د الله تعالی د عرش د سیوري لاندې ولاړوي.

د آخرت ورځ هغه سخته ورځ ده چې لمر به خلکو ته خورا ډیر رانږدیکړای شي تردې چې د سختې گرمۍ له امله به ځینې خلک تر بنسنگرو په خولو کې ډوب وي، ځینې تر زنگنواو تر نامه او آن ځینې به تر ستوني پورې ډوب وي، خو یو څه خلک به له گرمۍ نه محفوظ دالله (جل جلاله) د عرش تر سیوري لاندې ولاړوي، نبي ﷺ (۷) ډوله خلک ښودلي دي چې دالله د عرش د سیوري لاندې به ولاړوي په هغه ورځ چې یوازې دالله جلت عظمته د عرش سیوري به وي اوبس

عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمْ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: الْإِمَامُ الْعَادِلُ، وَشَابُّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ، وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ طَلَبَتْهُ أَمْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ، فَقَالَ: إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ أَخْفَاهَا لَا تَعْلَمُ يَمِينُهُ مَا تُنْفِقُ شِمَالُهُ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِيًا ففَاضَتْ عَيْنَاهُ (متفق عليه).

نبي کریم ﷺ فرمایلي دی: الله (جل جلاله) به اوه ډلې خلک د خپلې مهربانۍ تر سیوري لاندې راولي، په هغه ورځ چې دالله (جل جلاله) درحمت له سیوري پرته بل سیوری به نه وي.

● عادل پاچا.

● هغه ځوان چې دالله تعالی په عبادت کې راغټ او لوی شوی وي.

● هغه سړی چې زړه یې په جومات پورې تړلی وي.

● هغه دوه کسان چې دالله (جل جلاله) د رضا لپاره یې دوستي کړې او دالله (جل جلاله) د رضا په خاطر سره یوځای شوي او جلا شوي وي.

● هغه ځوان چې د منصب او ښایست لرونکې ښځه یې گناه ته دعوت کړي او دا ځوان ورته ووايي: زه له الله تعالی نه ویرېرم.

● هغه سړی چې په پټه داسې صدقه ورکړي چې ښی لاس یې خبر نه شي چې چپ لاس څه صدقه کړل.

● هغه سړی چې الله (جل جلاله) یاد کړي په تنهایی کې او له سترگو نه یې اوبښکې وبهیري.

یکی از جمله احسان کرده شدگان ابو عزة الجمحی بود، پیامبر ﷺ به خاطر اینکه دختر های زیادی داشت او را رها کرده و از او عهد گرفت که با او نجنگیده و غدر نکند ولیکن او در روز أحد با پیامبر ﷺ جنگید. پیامبر ﷺ صدا زد که او فرار نکند و هیچ اسیری از مشرکین گرفته نشده بود غیر او پس گفت: ای محمد بر من احسان نموده و مرا به خاطر سرپرستی دخترانم رها کن، و من بر تو عهد می دهم که با تو دیگر نمی جنگم.

القاذورات التي نهى الله عنها فمن ألم فليستتر بستر الله وليتب إلى الله فإنه من يبدلنا صفحته نغم عليه كتاب الله عز وجل)) «٢٨».

(از ابن عمر رضی الله عنهما روایت است که پیامبر ﷺ بعد از رجم اسلمی ایستاده شد و فرمود: از این پلیدی و نا پاکیهایی که الله ﷻ از آنها نهی کرده خود را نگهدارید، پس کسیکه به این گناه ها و پلیدی ها ملوث شد آن را به ستر و پوشش الله ﷻ پوشانیده و به الله از گناه اش توبه نماید؛ زیرا شأن سخن اینست کسیکه همان فعل زشت خفی و پوشیده اش را به نزد ما ظاهر سازد، بالایش حکم کتاب الله ﷻ قایم می سازیم. احادیث متذکره بر این دلالت دارند زمانیکه نزد امام و یا حاکم وقت آنچه که واجب سازنده حد است با استکمال شروط اش ظاهر گردد اقامه

آن واجب گردیده و عفو نمودن از آن حرام است.

و این سخن موافقت به این گفته پیامبر ﷺ دارد که فرمود: ((تَعَاَفُوا الْحُدُودَ فِيمَا بَيْنَكُمْ فَمَا بَلَّغْنِي مِنْ حَدٍّ فَقَدْ وَجَبَ)) «٢٩» (حدود را در ما بین خود عفو نمائید، پس آنچه که به من رسید به تحقیق واجب شد اقامه آن).

نتیجه گیری

نتایج به دست آمده از تحقیق فوق الذکر در چند جمله به طور فشرده و مختصر ذیلاً بیان می گردد:

۱- عفو و گذشت دلیلی بر کمال ایمان و اسلام شخص نیکو است.

۲- ثمره عفو و گذشت محبت و دوستی الله ﷻ بوده؛ محبت و دوستی مردم را نیز در قبال دارد.

۳- عفو و گذشت سبب عزت دنیا و آخرت می شود.

۴- عفو و گذشت مظاهری از اخلاق نیکو است.

۵- عفو و گذشت دلیلی بر فراخی صدر و حسن ظن است.

۶- عفو و گذشت دلیلی بر شرف و بزرگواری شخص بوده و کمال خصلت های اوست.

۷- و هكذا معنای عفو و صفح چنانچه راغب اصفهانی گفته با هم نزدیک اند: چون صفح ترک سرزنش دادن است و این بلیغ تر است نسبت به عفو؛ زیرا گاهی انسان عفو می کند ولی سرزنش را ترک نمی کند.

۸- عفو و گذشت دروازه ای است از دروازه های ایکه انسان را به تقوی و پرهیزگاری وصل می سازد.

چنانچه الله تبارک و تعالی می فرماید:

﴿وَأَنْ تَعَفُوا أَقْرَبَ لِلتَّقْوَىٰ وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

البقرة: ٢٣٧

ترجمه: و اگر شما (مردان) گذشت کنید (و تمام مهریه را به زنان بپردازید) به پرهیزگاری نزدیکتر است، و فضیلت و نیکوکاری را در میان خود فراموش نکنید. بیگمان خداوند به آنچه انجام می دهید بینا است).

۹- عفو و گذشت مجتمع اسلامی را برای نشو و پرورش حیات و زندگی صالحه آماده می سازند.

۱۰- و هكذا گفته می توانیم از جمله مواردی که پیامبر ﷺ با تمام حلم و برد باری و گذشتش بر آنها عفو نکرده یکی هم غدر و عهد شکنی بوده و دیگری هم جاسوسی است.

۱۱- عفو و گذشت راه روشن و هدایتی بوده برای غیر مسلمان ها.

مطالبی که به طور کلی و فشرده بیان گردید؛ تأثیر آن در دعوت اسلامی به همان اندازه است که دشمنان سرسخت دعوت را به مثابه دوستان صمیمی قرار می دهد. و راه روشنی از هدایت برای غیرمسلمین می گردد.

مأخذ:

۲۳- صحیح البخاری: ج ۸ ص ۱۶۰

۲۴- السنن الکبری للبيهقي: ج ۹ ص ۶۵.

۲۵- الرحيق المختوم: ج ۱ ص ۲۶۱

۲۶- سنن أبي داود: ج ۱۱ ص ۴۴۹ ش ۳۸۰۴.

۲۷- صحیح البخاری: ج ۱ ص ۳۱۶

۲۸- أخرجه الحاكم، كتاب التوبة والإنابة: ج ۴ ص ۲۴۴.

۲۹- بلوغ المرام: ج ۹ ص ۷۱

د لارې آداب او حقوق

لومړۍ برخه:

احسان الله اميني

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل الله فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله. اما بعد:

موږ مسلمانان مکلف يو چې د الله تعالی ټول اوامر ومنو او له نواهيو څخه یې اجتناب وکړو، پر هغه څه عمل وکړو چې الله تعالی او د هغه رسول ﷺ پرې امر کړی. هر هغه نیک عمل چې انسان ته مفید واقع کیږي او د فلاح سبب یې ګرځي باید هغه اختیار کړو. له نیکو اعمالو څخه چې الله ته ډېر خوښ دي او د الله رسول پرې امر کړی، یو هم نوظافت دی، نو مونږ هم د

پاکوالي په مراعاتولو مأمور یو، هغه که د کور، ځان، جامو او یا د لارې وي، نو پاک اوسیدل او پاک چاپیریال ساتل زموږ ایماني وجیبه ده. نوظافت یا پاکوالی هغه څه دي چې په اړه یې الله تعالی په خپل کتاب (قرآن کریم) کې د البقرې په سورت کې داسې

فرمایلي دي: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ البقرة: ۲۲۲

ژباړه: الله تعالی توبه ایستونکي او ځان پاک ساتونکي خوښوي.

همدارنگه الله تعالی د التوبې په سورت کې فرمایي: ﴿... فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ﴾

التوبة: ۱۰۸

ژباړه: په دې (جومات) کې داسې سړي شته چې ښه پاک اوسیدل خوښوي او الله ښه پاک اوسیدونکي خوښوي.

همدا شان د نوظافت په اړه نبي کریم ﷺ فرمایي: ((إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ، نَظِيفٌ يُحِبُّ النَّظَافَةَ، كَرِيمٌ يُحِبُّ الْكَرَمَ، جَوَادٌ يُحِبُّ الْجُودَ، فَتَنَظَّفُوا أَفْنِيَتَكُمْ، وَلَا تَشَبَّهُوا بِالْيَهُودِ)).

ژباړه: په تحقیق سره الله تعالی پاک دی او پاکوالی خوښوي، طاهر دی او طهارت خوښوي، مهربانه دی مهرباني خوښوي، سخي دی سخاوت خوښوي، نو خپل چاپیریال پاک کړئ او له یهودو سره مشابهت مه کوئ.

د بدن د اندامونو د پاکوالي په اړه زموږ ستر پیغمبر حضرت محمد ﷺ فرمایي:

((إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ - أَوْ الْمُؤْمِنُ - فَعَسَلَ وَجْهَهُ، خَرَجَتْ مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنَيْهِ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَتْ مِنْ يَدَيْهِ، كُلُّ خَطِيئَةٍ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيئَةٍ مَسَّتْهَا رِجْلَاهُ مَعَ الْمَاءِ أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ حَتَّى يَخْرُجَ نَقِيًّا مِنَ الذُّنُوبِ)) «۱».

ژباړه: کله چې مسلمان (یا مؤمن) اودس وکړي، د مخ په وینځلو سره یې له مخ نه ټولې هغه خطاګانې له اوبو یا په آخري قطرې د اوبو سره وځي چې د سترګو په لیدلو سره یې کړې وي، کله چې لاسونه وویځي له اوبو یا په آخري قطرې د اوبو سره یې له لاس څخه ټول هغه ګناهونه وځي چې د لاس په ذریعه یې کړې وي، کله چې پښې وویځي له اوبو یا په آخري قطرې د اوبو سره یې له ګناهونه وځي چې د پښو له لارې یې کړي وي، تردې چې له ګناهونو څخه پاک ووځي.

یعنې د اوداسه په کولو سره د مسلمان هغه واړه ګناهونه رږیري چې د سترګو، لاسونو او د پښو په واسطه یې کړي

وي. اودس زموږ لپاره ډېر لوی نعمت دی، ځکه په داسې شرایطو کې له مسلمانانو څخه هر قسمه واړه گناهونه صادرېږي، نو له دې گناهو څخه د خلاصون یوه لاره همدا اودس دی، چې مسلمان یې په کاملې طریقې سره وکړي. د اودس په کولو سره نه یوازې دا چې صغیره گناهونه معاف کېږي، بلکه د مسلمان درجې هم پرې اوچتېږي او هم د پاکوالي غوره وسیله ده.

دلارې ځینې آداب او حقوق رسول اکرم ﷺ خپلو صحابو ته داسې بیان کړي:

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِيَّاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطَّرِيقَاتِ)). فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ! مَا بَدَأْنَا مِنْ مَجَالِسِنَا نَتَحَدَّثُ فِيهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنْ أَبَيْتُمْ فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ)). قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الْأَذَى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ)). «۲».

ژباړه: له ابو سعيد خدری ﷺ څخه روایت دی چې رسول اکرم ﷺ وفرمایل: په لارو کې له ناستې څخه ځان وساتئ، صحابه کرامو عرض وکړ: یا رسول الله! موږ خپل منځي ناستو ته اړتیا لرو چې په هغو کې خبرې کوو، رسول اکرم ﷺ وفرمایل: که تاسو دا هرو مرو ترسره کوئ، نو بیا د لارې حق اداء کړئ. هغوی وویل: د لارې څه حق

دی ای د الله رسول؟ رسول اکرم ﷺ وویل: خپل نظر ټیټ ساتل، له ضرر څخه ځان ساتل، د سلام ځواب ورکول، په نېکۍ امر کول او له بدۍ څخه نهې کول.

د دغو حقوقو تفصیل په لاندې ډول دی: لومړی د لارې حق غَضُّ الْبَصَرِ (د سترگو نظر ټیټ ساتل دي):

د نظر په ټیټ ساتلو کې نر او ښځه یو برابر دي.

ښځو ته په کتلو روږدي کیدل لوی عذاب دی او د نظر په ټیټ ساتلو سره د انسان روح آرامه او زړه یې په سکون کې وي. په دې اړه الله تعالی په خپل عظیم

الشان کتاب کې داسې فرمایي:

﴿قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّونَ أَبْصَارَهُمْ وَيَحْفَظُونَ فُرُوجَهُمْ ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ (۲۰) وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ ﴿النور: ۳۰ - ۳۱﴾
ژباړه: مؤمنانو ته ووايه: چې خپل نظرونه دې (له نامحرمو) ټیټ ساتي او د خپلو فرجونو (شرم ځایونو) ساتنه دې کوي، دا د دوی لپاره ډېر پاکیزه گي ده، بېشکه الله ښه خبر دی په هغو کارونو چې دوی یې کوي او ته مؤمنو ښځو ته ووايه چې خپل نظرونه دې ټیټ ساتي او د خپلو شرم ځایونو دې حفاظت کوي.

هغه کتل چې د مسلمان له ارادې پرته صادرېږي او قصد یې نه لري، شریعت مطهره په دې باب چپ پاتې نه دی او امر یې کړی، چاچې پرديو (نامحرمو) ښځو ته له قصد پرته وکتل، سترگې دې ترې واړوي او بیا کتل ورته جواز نه لري:

له ابو سعید خدری ﷺ څخه روایت دی چې رسول اکرم ﷺ وفرمایل: په لارو کې له ناستې څخه ځان وساتئ، صحابه کرامو عرض وکړ: یا رسول الله! موږ خپلو ناستو ته اړتیا لرو چې په هغو کې خبرې کوو، رسول اکرم ﷺ وفرمایل: که تاسو دا هرو مرو ترسره کوئ، نو بیا د لارې حق ادا کړئ. هغوی وویل: د لارې څه حق دی ای د الله رسول؟ رسول اکرم ﷺ وویل: خپل نظر ټیټ ساتل، له ضرر څخه ځان ساتل، د سلام ځواب ورکول، په نېکۍ امر کول او له بدۍ څخه نهې کول.

عَنْ جَرِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ نَظَرَةِ الْفَجَاءَةِ فَأَمَرَنِي أَنْ أَصْرِفَ بَصَرِي)) «۳».
ژباړه: جریر رضی الله عنه وایي: ما له رسول اکرم ﷺ څخه د ناڅاپه لیدلو په اړه پوښتنه وکړه، هغه راته امر وکړ چې خپلې سترگې واړوم.

۲- د لارې دویم حق د مضرو شیانو لرې کول دي:

د لارې دویم حق د هغو شیانو لرې کول دي چې خلک پرې متضرره کېږي، لکه: د ونو ځانگې چې د خپل حريم نه یې تجاوز کړی وي او لارویان ترې په تکلیف کېږي، د کثافاتو اچول، قضای حاجت کول، د تشابونو د اوبو رایستل او دې ته ورته نورې کړنې چې انسانان

کله چې مسلمان اودس وکړي، د مخ په وینځلو سره یې له مخ نه ټولې هغه خطاګانې له اوبو یا په اخبري قطرې د اوبو سره وځي چې د سترګو په لیدلو سره یې کړې وي، کله چې لاسونه ووينځي له اوبو یا په اخبري قطرې د اوبو سره یې له لاس څخه ټول هغه ګناهونه وځي چې د لاس په ذریعه یې کړې وي، کله چې پښې ووينځي له اوبو یا په اخبري قطرې د اوبو سره یې هغه ګناهونه وځي چې د پښو له لارې یې کړې وي، تردې چې له ګناهونو څخه پاک ووځي.

ترې متضرر کيږي، باید له دې اصرارو څخه ځان وساتو او کوبښنې وکړو تر څو بل ته خیر ورسوو او زیان ونه رسوو، څرنگه چې ستر پیغمبر حضرت محمد ﷺ فرمایي: ((المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده...)) «۴».

ژباړه: کامل مسلمان هغه څوک دی چې نور مسلمانان د ده له ژبې او له لاس څخه په امن کې وي.

یعنې کامل مسلمان هغه دی چې نور خلک یې د لاس او ژبې له ضرر څخه په امن کې وي او چاته تکلیف نه رسوي.

پر لارې د ضرر رسوونکي شيانو دلرې کولو په اړه له رسول اکرم ﷺ څخه ډېر احاديث را نقل

شوي دي چې ځينې په لاندې ډول دي:

۱- عن أبي ذر رضي الله عنه قال: سألت النبي صلى الله عليه وسلم أي العمل أفضل؟ قال: ((إيمان بالله وجهاد في سبيله. قلت: فأبي الرقاب أفضل؟ قال: أغلاها ثمنا وأنفسها عند أهلها. قلت: فإن لم أفعل؟ قال: تعين صانعاً أو تصنع لأخرق. قال: فإن لم أفعل؟ قال: تدع الناس من الشر فإنها صدقة تصدق بها على نفسك)) «۵».

ژباړه: له ابو ذر رضی الله عنه روایت دی، چې ما له رسول اکرم ﷺ څخه پوښتنه وکړه: کوم عمل غوره دی؟ ویې ویل: په الله ایمان او د هغه په لار کې جهاد کول، ومې ویل: کوم غلام آزادول غوره دی؟ ویې ویل: چې لوړه بیه ولري او اهل مالک ته یې ډیر غوره وي، ومې ویل: که مې داسې ونکړای شو؟ ویې فرمایل: له کسبګر سره او یا له هغه چا سره چې کسب او کار یې نه وي زده مرسته وکړه ومې ویل: که مې داسې ونکړای شو؟ ویې فرمایل: خلک له خپل شر څخه وساته، ځکه چې دا صدقه ده چې ته یې د خپل ځان لپاره خیرات کوې.

همداشان دې ته ورته حدیث په مسلم شریف کې داسې راغلی: ابو ذر رضی الله عنه له نبی کریم ﷺ نه پوښتنه وکړه: یو عمل راته وښایه چې ماته ګټور وي، نو رسول اکرم ﷺ ورته وفرمایل: ((اعزل الأذى عن الطريق)) «۶».

ژباړه: مضر شيان د مسلمانانو له لارې

څخه لرې کړه.

د اسلام مقدس دین مونږ ته په دې امر کوي چې له خپل مسلمان ورور سره ښېګڼه وکړو او په سخت حالت کې یې لاس نیوی وکړو، که مو دا تر وسه پوره نه وه، نو شر خو باید ورته ونه رسوو. همدارنګه لارو، کوڅو او په پیادروونو کې د کثافاتو له اچولو څخه ډډه وکړو او په خپل ټاکل شوي ځای کې یې واچوو او که داسې مو ونکړل او په کوم ځای کې چې زړه مو غواړي هلته یې واچوو دا به د چاپیریال د ککړتیا سبب وګرځي او هغه نفع لرونکی عمل چې رسول اکرم ﷺ ابوذر ته ښودلی ؤ، له هغه څخه به یې برخې شو.

له لارې څخه د مضرو شيانو لرې کول د ایمان یوه برخه ده، په دې اړه ابو هریره رضی الله عنه له رسول اکرم ﷺ څخه داسې حدیث روایت کړی:

۲- ((الإيمان بضع وسبعون أو بضع وستون شعبة فأفضلها قول لا إله إلا الله وأدناها إماطة الأذى عن الطريق والحياء شعبة من الإيمان)) «۷».

ژباړه: ایمان څه د پاسه اویا (۷۰) او یا څه د پاسه شپيته (۶۰) څانګې لري، چې تر ټولو غوره یې دا قول دی: له الله پرته بل معبود نشته او تر ټولو ټيټه یا اسانه برخه یې له لارې څخه د مضر شي لرې کول دي او حیاء د ایمان یوه برخه ده.

۳- عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: ((إن شجرة كانت تؤذي المسلمين فجاء رجل فقطعها

فدخل الجنة)) «۸».

ژباړه: له ابوهريرة ؓ څخه روايت دی، چې رسول اکرم ﷺ فرمايلي: يوه ونه وه چې مسلمانانو ته يې زيان رساوه، يو سپری راغی هغه يې قطع کړه، نو (په دې کار سره) هغه جنت ته داخل شو.

۴- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَرَّ رَجُلٌ بِغُصْنٍ شَجَرَةٍ عَلَى ظَهْرِ طَرِيقٍ، فَقَالَ: وَاللَّهِ لَا أَتُحِينَ هَذَا عَنِ الْمُسْلِمِينَ لَا يُؤْذِيهِمْ، فَأَدْخَلَ الْجَنَّةَ)) «۹».

ژباړه: له ابوهريرة ؓ څخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ فرمايلي: يوسړی پر لارې د يوې ونې له ښاخ (څانگې) څخه تير شو، ويې ويل: په الله قسم، زه به دا هرومرو له مسلمانانو څخه لرې کړم، ترڅو دوی ته زيان ونه رسوي، نو هغه جنت ته داخل کړای شو.

يعنې د ونې د ښاخ قطع کولو په سبب جنت ته داخل شو.

۵- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((اتَّقُوا اللَّعَانَيْنِ)) قَالُوا: وَمَا اللَّعَانَانِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ فِي ظِلِّهِمْ)) «۱۰».

ژباړه: له ابوهريرة ؓ څخه روايت دی، چې رسول اکرم ﷺ فرمايلي: له هغو دوو شيانو څخه چې د انسان د لعنت سبب گرځي، ځانونه وساتئ. صحابه وو وويل: هغه څه دي اې د الله رسول؟ هغه وفرمايل: هغه، هغه څوک چې د خلکو په لارو او يا د سيوري په ځايونو کې قضای حاجت کوي.

له ابو ذر ؓ څخه روايت دی، چې ما له رسول اکرم ﷺ څخه پوښتنه وکړه: کوم عمل غوره دی؟ ويې ويل: په الله ايمان او د هغه په لار کې جهاد کول، ومې ويل: کوم غلام آزادول غوره دی؟ ويې ويل: چې لوړه بيه ولري او اهل (مالک) ته يې ډير غوره وي، ومې ويل: که مې داسې ونکړای شو؟ ويې فرمايل: له بېوزلي سره مرسته وکړه او يا هغه کسبگر سره همکاري وکړه چې کسب نه لري، ومې ويل: که مې داسې ونکړای شو؟ ويې فرمايل: خلک له خپل شر څخه وساته، ځکه چې دا صدقه ده چې ته يې د خپل ځان لپاره خيرات کوی.

يعنې هغه لار چې عام مسلمانان پرې تيرېږي او هغه سيوری چې د گرمۍ له کبله هلته کيني او استراحت کوي، نو بايد خلک په داسې ځايونو کې خپل حاجت پوره نکړي او په پورته حديث عمل وکړي.

۶- عَنْ معاذ بن جبل رضى الله تعالى عنه قال: قال: رسول الله صلى الله عليه وسلم: ((اتَّقُوا الْمَلَاعِينَ الثَّلَاثَ: الْبَرَّازَ فِي الْمَوَارِدِ، وَالظِّلَّ، وَقَارِعَةَ الطَّرِيقِ)) «۱۱».

ژباړه: يعنې له دريو کړنو نه چې د لعنت لامل گرځي، ځان وساتئ:

- ۱- ويالو کې ډکې متيازې کول.
- ۲- سيورو کې ډکې متيازې کول (چې خلک ترې د دمې او څارويو لپاره گټه اخلي).
- ۳- هغه لارکې ډکې متيازې کول چې

خلک په کې تگ را تگ کوي.

نو دغه کړنې د ترسره کوونکي د لعنت لامل گرځي.

پورته ذکر شوي احاديث د ضرر رسوونکي شيانو د لرې کولو د فضيلت په اړه راغلي دي، برابره ده که دا ضرر د ونې د څانگې، قاذوراتو، کثافاتو او داسې نورو شيانو وي چې انسانان ترې متضرره کېږي.

له لارې څخه د ضرر رسوونکي شيانو لرې کول نه دا چې د ايمان يوه برخه ده، بلکې د جنت د دخول سبب هم گرځي، چې دې ټولو ته په يادو احاديثو کې اشاره شوې ده. الله تعالى دې مونږ ته د اسلام په ټولو احکامو عمل را نصيب کړي.

دوام لري...

مأخذونه:

- ۱- صحيح مسلم، ټوک، ۱۴۸ مخ، د حديث شميره: ۶۰۰.
- ۲- سنن أبی داود، ټوک، ۴۰۴ مخ، د حديث شميره: ۴۸۱۷.
- ۳- صحيح مسلم، ټوک، ۱۶۹۹ مخ، د حديث شميره: ۲۹۵۹.
- ۴- صحيح البخاري، ټوک، ۱۳ مخ، د حديث شميره: ۱۰.
- ۵- صحيح البخاري، ټوک، ۸۹۱ مخ، د حديث شميره: ۲۳۸۲.
- ۶- صحيح مسلم، ټوک، ۲۰۲۱ مخ.
- ۷- صحيح مسلم، ټوک، ۴۶ مخ، د حديث شميره: ۱۶۲.
- ۸- صحيح مسلم، ټوک، ۲۰۲۰ مخ.
- ۹- صحيح مسلم، ټوک، ۲۰۲۱ مخ.
- ۱۰- صحيح مسلم، ټوک، ۱۵۶ مخ.
- ۱۱- سنن ابن ماجه، ټوک، ۱۱۹ مخ، د حديث شميره: ۳۲۸.

آداب معاشرت با خویشاوندان

مولوی عنایت الله شریفی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أرسل رسوله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون ، والصلاة والسلام على نبينا محمد وآله وصحبه ومن تبعهم باحسان إلى يوم الدين. اما بعد:

مسلمان خود را ملزم به رعایت ادب نسبت به نزدیکان، و خویشاوندان می‌داند، همانطور که در حق والدین و فرزندان شان، خود را ملزم به رعایت ادب و احترام می‌داند. مسلمان با کاکا، عمه، ماما و خاله همان گونه رفتار می‌کند که با پدر و مادرش رفتار می‌کند، این گونه، رفتار و برخورد را در جمع مظاهر زندگی، در اطاعت و در نیکی و احسان و غیره به طور یکسان در حق خویشاوندان، والدین و فرزندان

خود، رعایت می‌کند. زیرا صله رحم و پیوند خویشاوندی است که همه آنان را اعم از کافر و مؤمن و غیره در یک زنجیر به هم وصل کرده است و حفاظت این خویشاوندی و صله رحمی بر همه لازم است، احترام نسبت به بزرگتران، شفقت بر کوچکتران، عیادت بیماران،

بسم الله الرحمن الرحيم

بسم الله الرحمن الرحيم

غمخواری از غمزدگان، دلجوئی و تسلیت نسبت به مصیبت دیدگان همه و همه از صله رحم نشأت می‌گیرند. مسلمان خود را با خویشاوندان وصل می‌کند ولو اینکه آنان خود از وی دوری اختیار می‌کنند، مسلمان در برابر خویشاوندان خود را نرم و فروتن می‌داند و با آنان برخورد عطف آمیز می‌کند؛ گرچه آنان با وی بد رفتاری کنند، و خشونت نشان بدهند و در حق او ستم کنند. این رفتار مؤمن به خاطر تحقق بخشیدن به مفاد آیات و روایاتی است که در این خصوص وارد شده‌اند.

خداوند می‌فرماید: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ﴾ النساء: ۱

«بترسید از خدایی که شما او را واسطه نموده نیازهای تان را از یکدیگر سؤال می‌کنید و از قطع صله رحم بترسید».

و می‌فرماید: ﴿وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾ الأنحزاب: ۶
«براساس حکم الله بعضی خویشاوندان نسبت به بعضی نزدیک تر اند».

و می‌فرماید: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ﴾

محمد: ۲۲

«اگر رو بگردانید، ممکن است مرتکب

فساد فی الارض و قطع خویشاوندی و صله رحمی شوید». همچنین فرموده است: ﴿فَقَاتِلْ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ، وَالْيَسِيرَ وَأَيْنَ السَّبِيلَ﴾ ذَلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿الروم: ۳۸
«حق خویشاوندان، مساکین و مسافران را بپرداز، این (ادای حق) بهتر است برای کسانی که خواهان خشنودی الله هستند، و همین‌ها اند رستگاران». و نیز فرموده است:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَايَ ذِي الْقُرْبَىٰ﴾ النحل: ۹۰

«خداوند به رعایت عدل، انجام احسان، نیکی و رعایت حقوق خویشاوندان امر می‌کند».

و می‌فرماید: ﴿وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ، شَيْئًا، وَالْأُولَئِينَ إِحْسَنًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَأَيْنَ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَنُكُمْ﴾

النساء: ۳۶

«خدا را عبادت کنید، هیچ چیزی را با خدا شریک قرار ندهید، در حق والدین نیکی کنید. حق خویشاوندان، ایتام، مساکین، همسایه خویشاوند، همسایه خانه و بغل دستی، مسافران (و

در این حدیث تأکید برحق مادر شده، سببش این است که اولاً: مادر چون ضعیف و ناتوان است نسبت به پدر آزار پذیرتر است، دوم: آنکه چون مادر در تربیه فرزند در مراحل مختلف تربیه اولاد، زحمات بیشتری را متحمل می‌گردد، از این جهت حقوقش نسبت به حقوق پدر بیشتر است، از این جا است که علماء گفته‌اند: اگر کسی پدر و مادر محتاجی داشت، و خودش تنها قدرت نفقه دادن برای یکی از آنها را داشت، پدرش را بگذارد، و برای مادرش نفقه بدهد.

کارگران و مستخدمان را به جا بیاورید». و می‌فرماید: ﴿وَإِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ أُولُو الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينُ فَأَرْزُقُوهُمْ مِنْهُ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا﴾ النساء: ۸ «و چون هنگام تقسیم میراث خویشان و یتیمان و گدایان حاضر شوند پس ایشان را چیزی از آن بدهید و به ایشان سخن نیکو بگوئید». یعنی: برخورد خوب داشته باشید، و در حدیث آمده است.

یکی از اصحاب کرام، از رسول اکرم ﷺ سوال کرد: با چه کسانی نیکی کنم؟ فرمود: قَالَ: ((اُمُّكَ، ثُمَّ اُمُّكَ، ثُمَّ اُمُّكَ، ثُمَّ اَبَاكَ ثُمَّ الْاَقْرَبَ فَاَلْاَقْرَبَ)) «۱».

ترجمه: فرمودند: (اول با) مادرت (نیکی کن) سؤال کننده پرسید، بعد از آن، فرمود: با مادرت، دفعه چهارم فرمود: با

پدرت و بعد به ترتیب قرابت و خویشاوندی، با خویشاوندانت. در این حدیث تأکید برحق مادر شده، و سببش این است که اولاً: مادر چون ضعیف و ناتوان است نسبت به پدر زیان پذیر تر است، دوم: آنکه چون مادر در تربیه فرزند در مراحل مختلف تربیه اولاد، زحمات بیشتری را متحمل می‌گردد، از این جهت حقوقش نسبت به حقوق پدر بیشتر است، از اینجا است که علماء گفته‌اند: اگر کسی پدر و مادر محتاجی داشت، و خودش تنها قدرت نفقه دادن برای یکی از آنها را داشت، پدرش را بگذارد، و برای مادرش نفقه بدهد.

در حدیث آمده، از رسول اکرم ﷺ در باره اعمالی که انسان را به بهشت می‌برند و از دوزخ دور می‌دارند، سؤال شد فرمودند: ((تَعْبُدُ اللَّهَ، وَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَ تَقِيْمُ الصَّلَاةَ، وَ تُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَ تَصِلُ الرَّحِمَ)) «۲».

«خدا را عبادت کن و برای او شریکی قرار نده و نماز را بر پا دار و زکات را ادا کن و صله‌ی رحم را انجام بده (پیوند خویشاوندی را حفظ کن).

رسول اکرم ﷺ در باره «خاله» فرمود: ((الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ)) «۳».

«خاله به منزله مادر است».

در حدیث دیگری می‌آید: عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَتْ: قَدِمْتُ عَلَىٰ أُمِّي وَهِيَ مُشْرِكَةٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَاسْتَفْتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قُلْتُ: قَدِمْتُ عَلَىٰ أُمِّي وَهِيَ رَاغِبَةٌ، أَفَأَصِلُ أُمِّي؟ قَالَ: ((نَعَمْ صِلِي

أُمُّكَ)) «۴».

«از اسماء دختر ابوبکر رضی الله عنه روایت است که گفت: در زمان پیامبر اسلام ﷺ مادرم در حالی که مشرک بود نزد من آمد، از پیامبر ﷺ پرسیدم که مادرم آمده است، در حالیکه دین اسلام را قبول ندارد. آیا روا است که برایش نیکی کنم؟ [یعنی: چیزی برایش بدهم]؟ فرمودند: «بلی! برای مادرت نیکی کن».

آداب معاشرت با همسایگان:

۱- حسن معاشرت: مسلمان حقوق و آداب همسایگی را می‌داند و می‌پذیرد که همسایه بر همسایه حقوقی دارد که باید رعایت گردد، زیرا خداوند فرموده است: ﴿وَالَّذِينَ إِحْسَنًا وَبِزَى الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ﴾ النساء: ۳۶ ترجمه: در حق والدین، خویشاوندان، یتام، مساکین، همسایه‌ای که خویشاوند است و همسایه‌ای که درکنار خانه است، نیکی و احسان کنید.

و همچنان رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: ((قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالْجَارِ حَتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سَيُورَثُهُ)) «۵».

«جبرئیل همواره در باره رعایت حقوق همسایه مرا وصیت می‌کرد و به حدی

تاکیدی نمود که من گمان می‌کردم همسایه مستحق میراث است».

و در حدیثی دیگر آمده است:

قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم)

من كان يؤمن بالله واليوم الآخر

فلیکرم جاره» ۶.

« رسول اکرم ﷺ فرمودند: هر کس به خدا و روز معاد ایمان دارد باید همسایه‌اش را اکرام کند».

در جایی می‌فرماید: قال رسول الله (صلی الله علیه و سلم) من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فلا يؤذي جاره» ۷.

« رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: هر کس بر خدا و روز قیامت ایمان دارد، همسایه‌اش را اذیت نکند، و در جایی دیگر می‌فرماید:

«وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ، وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ، وَاللَّهِ لَا يُؤْمِنُ، قِيلَ: وَمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الَّذِي لَا يَأْمَنُ جَارُهُ بَوَائِقَهُ»» ۸.

« به خدا سوگند که ایمان ندارد، به خدا سوگند که ایمان ندارد، به خدا سوگند که ایمان ندارد».

گفته شد: یا رسول الله! کیست که [ایمان ندارد]؟

فرمودند: « کسی که همسایه‌اش از اذیتش در امان نباشد».

(مراد از نفی ایمان، نفی کمال ایمان است نه نفی کامل ایمان، یعنی؛ کسی که همسایه‌اش از اذیتش در امان نیست، مسلمان کامل نیست، ولو آنکه از دائرة اسلام خارج نشده است، نه به این معنی که به طور کامل مسلمان نباشد).

به همین ترتیب از رسول اکرم ﷺ درباره زنی پرسیده شده که بر همسایه‌اش ضرر می‌رساند: (إن فلانة تصوم النهار و تقوم الليل و تؤذي جيرانها بلسانها فقال: لا خير فيها هي في النار) ۹.

برای رسول اکرم ﷺ از زنی حکایت

گردید که شبهابه نماز می‌ایستد، روز ها را روزه می‌گیرد و زکات مال خویش را می‌پردازد ولی همسایه‌اش را به زیان می‌آزارد پیامبر ﷺ فرمود: کدام خیری در آن نیست جای این زن در دوزخ است.

۲- برخورد مناسب: روش نیک در حق همسایه از اخلاق دینی است زیرا اسلام بر مسلمان حکم می‌کند طوریکه رسول اکرم ﷺ هدایت می‌فرماید: ((إِنْ مَرَضَ عَدُوُّكَ، وَإِنْ مَاتَ شَيْعَتُهُ، وَإِنْ اسْتَفْرَضَكَ أَقْرَضْتَهُ، وَإِنْ أَعْوَزَ سَتَرْتَهُ، وَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ هَنَأْتَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ عَزَّيْتَهُ، وَلَا تَرْفَعْ بِنَاكَ فَوْقَ بِنَائِهِ فَتُسَدَّ عَلَيْهِ الرِّيحُ، وَلَا تُوْذِهِ بِرِيحِ قَدْرِكَ إِلَّا أَنْ تَعْرِفَ لَهُ مِنْهَا)) ۱۰.

«اگر همسایه بیمار شد از او عیادت کند، اگر فوت کرد در نماز جنازه‌اش او را همراهی کند و اگر نیازمند بود به او کمک کند، اگر در حال بی‌پردگی قرار گرفت او را ستر نماید و اگر وقتی خیری به او رسید او را تبریک گوید، در مصیبت او را تعزیت کند، منزلت را از خانه همسایه بلند نه ساز تا باعث بند شدن باد و هوا گردد و به بوی خوش غذای دیگ خود، او را میازار؛ مگر اینکه چیزی از آن به آنها بدهی».

و در جای دیگری در باره نیکوکاری با مسلمانان آن حضرت ﷺ چنین می‌فرماید: ((الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ، وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً، فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبَاتٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) ۱۱.

« مسلمان برادر مسلمان است، بر او

ظلم نمی‌کند، و او را به هلاکت نمی‌اندازد، کسی که حاجت برادر مسلمان‌اش را بر آورده سازد، خداوند متعال حاجت او را بر آورده می‌سازد، و کسی که مشکل مسلمانی را برطرف سازد، خداوند مشکلی از مشکلات او را در روز قیامت برطرف می‌سازد، و کسی که عیب مسلمانی را بپوشاند، خداوند گناهانش را در روز قیامت می‌پوشاند». از این حدیث مبارک مطالب زیر برداشت می‌گردد.

۱- باید مسلمان از ظلم کردن بر دیگران خود داری نماید.

۲- مانع ظلم ظالم از مظلوم گردد.

۳- عیب دیگران را پنهان نماید، و البته آن عیبی است که قبلاً واقع گردیده است، و کسی که فعلاً در گناه آغشته است، باید برای وی نصیحت نماید تا از آن گناه برگردد، و کسی که گناه را به طور علنی مرتکب می‌گردد، پوشاندن گناهش لازم نیست، زیرا اولین کسی که عیبش را بر ملا ساخته است، خودش می‌باشد.

۴- همان طوری که از این حدیث و از آیات و احادیث مشابه آن دانسته می‌شود، در بسیاری از حالات جزاء از جنس عمل است، و از این جهت است که اگر کسی حاجت برادر مسلمان‌اش را بر آورده می‌سازد، خداوند متعال حاجت او را در دنیا و در آخرت بر آورده می‌سازد، و کسی که مشکل مسلمانی را بر طرف می‌سازد، خداوند مشکلی از مشکلات او را در روز قیامت بر طرف می‌سازد، و کسی که عیب مسلمانی را بپوشاند، خداوند گناهانش را در روز

به همین ترتیب از رسول اکرم ﷺ

درباره زنی پرسیده شده که بر

همسایه‌اش ضرر می‌رساند: (إن

فلانة تصوم النهار و تقوم الليل و

تؤذي جيرانها بلسانها فقال: لا

خير فيها هي في النار) ۹.

برای رسول اکرم ﷺ از زنی حکایت

گردید که شبهابه نماز می‌ایستد، روز ها را روزه می‌گیرد و زکات مال خویش را می‌پردازد ولی همسایه‌اش را به زیان می‌آزارد پیامبر ﷺ فرمود: کدام خیری در آن نیست جای این زن در دوزخ است.

۲- برخورد مناسب: روش نیک در حق همسایه از اخلاق دینی است زیرا اسلام بر مسلمان حکم می‌کند طوریکه رسول اکرم ﷺ هدایت می‌فرماید: ((إِنْ مَرَضَ عَدُوُّكَ، وَإِنْ مَاتَ شَيْعَتُهُ، وَإِنْ اسْتَفْرَضَكَ أَقْرَضْتَهُ، وَإِنْ أَعْوَزَ سَتَرْتَهُ، وَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ هَنَأْتَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ عَزَّيْتَهُ، وَلَا تَرْفَعْ بِنَاكَ فَوْقَ بِنَائِهِ فَتُسَدَّ عَلَيْهِ الرِّيحُ، وَلَا تُوْذِهِ بِرِيحِ قَدْرِكَ إِلَّا أَنْ تَعْرِفَ لَهُ مِنْهَا)) ۱۰.

«اگر همسایه بیمار شد از او عیادت کند، اگر فوت کرد در نماز جنازه‌اش او را همراهی کند و اگر نیازمند بود به او کمک کند، اگر در حال بی‌پردگی قرار گرفت او را ستر نماید و اگر وقتی خیری به او رسید او را تبریک گوید، در مصیبت او را تعزیت کند، منزلت را از خانه همسایه بلند نه ساز تا باعث بند شدن باد و هوا گردد و به بوی خوش غذای دیگ خود، او را میازار؛ مگر اینکه چیزی از آن به آنها بدهی».

و در جای دیگری در باره نیکوکاری با مسلمانان آن حضرت ﷺ چنین می‌فرماید: ((الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ، وَمَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً، فَرَّجَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبَاتٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)) ۱۱.

« مسلمان برادر مسلمان است، بر او

قیامت می‌پوشاند، و در احادیث دیگری آمده است که اگر کسی مسجدی می‌سازد، خداوند برایش در بهشت خانه می‌سازد، و هم چنین مثال‌های دیگری. چنانچه رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: ((مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُوْذِي جَارَهُ)) (۱۲).

«هر کس به خدا و روز معاد ایمان دارد، باید به همسایه‌اش آزار و اذیت نرساند، احسان و نیکی کند.» با فرستادن هدیه و برخورد خوب او را اکرام کند، رسول اکرم ﷺ می‌فرماید: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((يَا نِسَاءَ الْمُسْلِمَاتِ، لَا تَحْقِرْنَ جَارَةَ لِحَارَتِهَا، وَلَوْ فَرِسَيْنِ شَاةٍ)) (۱۳).

«از ابوهریره رضی الله عنه از پیامبر ﷺ روایت است که فرمودند: «ای زنان مسلمان! بخشش دادن به زن همسایه خود را اندک بشمارید، ولو آنکه سُم پای گوسفندی باشد.»

طوری‌که در حدیثی می‌آید که از رسول اکرم ﷺ سوال کرده شد کدام يك از همسایه‌ها حقدار تر، به همسایه داری هستند فرمودند: ((الجيران ثلاثة فجار له حق وهو أدنى الجيران وجار له حقان وجار له ثلاثة حقوق)) (۱۴).

و همسایه از حیث حقوق سه قسم اند: یکی آنکه خانه‌اش نزدیک‌تر از خانه دیگران است و همسایه ای که دارای دوحق است و همسایه ای که دارای سه حق می‌باشد.

همسایه باید همسایه را احترام کرده از وی تجلیل کند، او را از گذاشتن، طناب و چوب روی دیوار خود، منع نکند، منزل

و زمینی که متصل به خانه و ملک همسایه است، بدون اطلاع او نفروشد، رسول اکرم ﷺ فرموده است:

((لَا يَمْنَعَنَّ أَحَدُكُمْ جَارَهُ أَنْ يَضَعَ خَشْبَةً عَلَى جِدَارِهِ)) (۱۵).

ترجمه: «همسایه را از گذاشتن چوبش روی دیوار خود منع نکنید.»

دو نکته مهم:

اول: شخصیت واقعی يك مسلمان باید توسط همسایه‌ها روشن شود. رسول اکرم ﷺ خطاب به شخصی که در همین خصوص از وی سؤال کرد، فرمود:

((إِذَا سَمِعْتُمْ يَقُولُونَ قَدْ أَحْسَنْتَ، فَقَدْ أَحْسَنْتَ، وَإِذَا سَمِعْتُمْ يَقُولُونَ قَدْ أَسَأْتُ، فَقَدْ أَسَأْتُ)) (۱۶).

یعنی «هرگاه همسایگان در حق تو نظر خوب دارند و خوشبین هستند، پس بدان که تو آدم خوبی هستی، و هرگاه آنان در مورد شما نظر بد دارند، بدان که تو آدم بدی هستی.»

دوم: هرگاه مسلمان با همسایه بدی مواجه شود؛ باید در برابر اذیت و آزار او صبر و برده باری نمود اما چی کاری کند رسول اکرم ﷺ در این باره شخصی بر وی شکایت پیش می‌نماید می‌فرماید: أَنْ رَجُلَا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشَكَا إِلَيْهِ جَارَهُ فَقَالَ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنْ جَارِي يُوْذِينِي فَقَالَ: أَخْرِجْ مَتَاعَكَ فَضَعَهُ عَلَى الطَّرِيقِ فَأَخْرَجَ مَتَاعَهُ فَوَضَعَهُ عَلَى الطَّرِيقِ فَجَعَلَ كُلُّ مَنْ مَرَّ عَلَيْهِ قَالَ: مَا شَأْنُكَ؟ قَالَ: إِنِّي شَكُوتُ جَارِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَنِي أَنْ أَخْرِجَ مَتَاعِي فَأَضَعَهُ عَلَى الطَّرِيقِ فَجَعَلُوا يَقُولُونَ «اللَّهُمَّ اعْنِهِ اللَّهُمَّ اخْزِهِ»!! قَالَ: فَبَلَغَ ذَالِكَ

الرجل فاتاه فقال ارجع فوالله لا اوذيك ابداً)) (۱۷).

ترجمه: شخصی به نزد نبی کریم ﷺ آمد و از اذیت و آزار همسایه خویش شکایت کرد که وی را ضرر می‌رساند فرمود: اسباب و اثاثیه خود را در معبر بینداز، ایشان تمام اسباب خانه را بیرون ریخت، مردم از آنجا رد می‌شدند و از او سؤال کردند، چه شده است؟ گفت: همسایه‌ام مرا اذیت کرده است. پس آنها که این را می‌شنیدند و خطاب به همسایه می‌گفتند: خدایا او را لعنت کن و خوارش ساز پس خبر به همسایه رسید بعداً آمد و گفت: برگرد به خانه ات که به خدا سوگند دیگر ترا اذیت نمی‌کنم.

در نتیجه مردم، همسایه او را لعن و نفرین کردند. همسایه شخص نهایتاً مجبور شد از او معذرت خواهی کند و دوباره او را به خانه اش برگرداند.

مآخذ:

- ۱- سنن ابی داود.
- ۲- متفق علیه.
- ۳- متفق علیه.
- ۴- بخاری: ۲۶۲۰.
- ۵- متفق علیه.
- ۶- متفق علیه.
- ۷- متفق علیه.
- ۸- بخاری: ۶۰۱۶.
- ۹- المستدرک.
- ۱۰- مسند الشاميين.
- ۱۱- بخاری: ۲۴۴۲.
- ۱۲- بخاری.
- ۱۳- بخاری: ۲۵۶۶.
- ۱۴- مسند شاميين ۲۴۵۸.
- ۱۵- متفق علیه.
- ۱۶- رواه احمد.
- ۱۷- المستدرک ۷۳۰۲.

د الله تعالى په وجود ايمان لرل

لومړۍ برخه:

شاه محمود درویش

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله أحمدته حق حمده وأصلی
وأسلم على نبیه وعبدہ وعلى آله
وصحبہ؛ أما بعد:

د الله ﷻ په وجود څلور شيان دلالت
کوي: فطرت، عقل، شريعت او
واقعيت.

د ايمان تعريف:

ايمان په لغت کې: باور او يقين ته
وايي، البته هغه يقين چې له شک
او شبهې څخه لرې وي.

په اصطلاح کې: په هغه ټول دين
چې نبی ﷺ د الله له طرف نه راوړی
په ژبه اقرار او په زړه تصديق او باور
کولو ته ايمان ويل کېږي.

نو په ټولو هغو شيانو، چې

پیغمبر ﷺ د الله تعالى له طرفه

د بشر د لارښوونې لپاره

راوړي دي، ايمان لرل لازم

دي.

له تاريخ او مذهبي کتابونو

څخه معلومېږي، چې د الله

تعالى په وجود ايمان او عقیده

په ډيرو قومونو کې موجوده

وه، ځکه د الله تعالى په وجود ايمان يو
فطري شی دی.

له همدې امله په قرآن کریم کې د الله
تعالى د وجود او شتون په اړه زيات
بحث نه دی شوی، هغه څه چې قرآن
کریم ورباندې ډیر تمرکز او زيات
تأکید کړی، هغه د الله تعالى د توحيد
مسأله ده.

په هرحال، لاندې د الله تعالى په وجود
دلیلونه وړاندې کېږي:

د الله ﷻ پر موجودیت دلیلونه:

د الله ﷻ وجود په اعتبار د ذات سره
دومره عالي او لوړ دی چې د انسان
سترگې دومره قدرت او طاقت نه لري،
چې هغه ﷻ ورباندې وويني او د
الله ﷻ د ذات په حقيقت ځان پوه
کړي.

نو په همدې خاطر الله ﷻ د هغو آثارو
په وسيله، چې الله ﷻ پيدا کړي او يا
د هغو پیغمبرانو په وسيله چې
الله ﷻ موږ ته رالېږلي دي، خپل ځان
معرفي او را پېژندلی دی.

د الله تعالى پر وجود دلائل ډېر زيات
دي، چې د هغو له جملې څخه دوه قوي

دلایل په لاندې توگه دي:

الف: قرآن کریم او نبوي احاديث
(نقلي دلائل).

ب: کاینات (عقلي دلائل).

الف: د الله ﷻ پر وجود نقلي دلیلونه:

د الله ﷻ په وجود باندې يو له قوي
دلایلو څخه خپله قرآن کریم دی،
دغه مقدس کتاب چې د هرې
مسئله بيان کوونکی دی، د تیرو
شويو او راتلونکو زمانو او د آخرت او
د هغه اړوند له مسایلو څخه هم
بحث کوي، د کایناتو او آخرت نقشه
یې مونږ ته وړاندې کړې ده، له
هرڅه مخکې مونږ ته هغه لوی ذات
را معرفي کوي، چې دا یې د بشر د
لارښوونې لپاره رالېږلی دی،
همداراز قرآن کریم دغو سوالونو ته
هم ځواب وايي چې: زه څوک یم؟
چا دې دنیا ته راوړی یم؟ څرنگه په
دې دنیا کې ژوند وکړم؟ چیرته به
ځم؟ او په دغه دنیا کې چې زه
مجبور یم په مرگ سره ورڅخه جدا
شم، څه کار او مسؤلیت لرم؟ مرگ
څه شی دی؟ او وروسته له مرگ

دې

جلالی الثاني مال ١٤٤٤

٤٨

د الله ﷻ په وجود یو له قوي دلايلو څخه خپله قرآن کریم دی، دغه مقدس کتاب چې د هرې مسئلې بیان کوونکی دی، د تیرو شویو او راتلونکو زمانو، د آخرت او د هغه اړوند له مسایلو څخه هم بحث کوي، د کایناتو او آخرت نقشه یې مونږ ته وړاندې کړې ده، د ټولو څخه مخکې مونږ ته هغه لوی ذات را معرفي کوي، چې دا یې د بشر د لارښوونې لپاره رالېږلی دی.

څخه څه واقع کېږي؟ په هر حال، په قرآن کریم کې ډیر آیتونه راغلي دي، چې خلک یې په یو الله ﷻ ایمان راوړلو او یوازې د هغه بندگی ته رابللي دي. لکه څرنگه چې الله ﷻ فرمایي:

﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ طه: ۱۴

ژباړه: همدا زه الله یم، زما څخه پرته بل الله نشته، نو ته زما بندګي وکړه. او زما د یاد لپاره لمونځ قایم کړه. همدارنگه په بل ځای کې فرمایي:

﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ﴾ محمد: ۱۹

ژباړه: نو (ای پیغمبر! ﷺ) پوه شه چې له الله ﷻ څخه پرته بل هیڅوک د عبادت وړ نشته، او د خپلې گناه لپاره بښنه غواړه او د مؤمنو نارینه او ښځو

لپاره (هم)، الله ﷻ ته معلوم دی ستاسې د تګ او راتګ ځای (په ورځ یا دنیا کې) او هم د استوګنې ځای (په شپه یا آخرت کې).

او همدارنگه نبي کریم ﷺ فرمایي: أَتَدْرُونَ مَا الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَحْدَهُ؟ قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ.

صحیح البخاري

ژباړه: آیا تاسې پوهیږئ چې یوازې په الله ﷻ ایمان لرل څه دي؟ صحابه کرام وویل: الله ﷻ او د هغه رسول ﷺ ښه پوهیږي، نو نبي ﷺ ورته وویل: شاهدي ورکول دي ددې خبرې چې نشته لایق د عبادت پرته له الله ﷻ څخه او محمد ﷺ د الله ﷻ رسول دی.

ب: د الله ﷻ پر وجود عقلي دلیلونه: د انسان عقل هم د الله ﷻ وجود ته قایل دی او وایي چې باید دغه کاینات او مخلوقات یو خالق ولري؛ ځکه عقلاً هیڅ کله داسې ممکنه نه ده چې دغه کاینات او ډول ډول مخلوقات دې په خپله او په تصادفي شکل سره پیدا شوي وي، ځکه هیڅ شی په خپله او په تصادفي شکل سره نشي پیدا کیدلی او هیڅ ممکنه نه ده چې یو شی دې په خپله د ځان خالق وګرځي، ځکه مخکې له پیدایښت څخه دغه شی معدوم (نشت) و او عقلاً څرنگه ممکنه ده چې معدوم د خپل ځان خالق وګرځي؟! هیڅ شی په تصادفي

ډول نشي پیدا کیدلای؛ ځکه هر حادث (نوی پیدا شوی شی) خامخا (مُحْدَث) ته ضرورت لري، چې هغه الله ﷻ دی، نو دغه دنیا او دکائناتو دغه عجیب نظام هیڅ کله ممکن نه دی، چې تصادفي او په خپله رامنځته شي، نو معلومه شوه چې دغه کاینات خامخا یو خالق لري او هغه الله ﷻ دی.

دغه عقلي او قطعي دلیل ته الله ﷻ په سورة الطور کې داسې اشاره کړې ده، فرمایي:

﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ﴾ الطور: ۳۵

ژباړه: آیا دوی له کوم خالق څخه پرته په خپله پیدا شويدي؟ یعنې دوی بې له خالق څخه نه دي پیدا شوي او په خپله هم نه دي پیدا شوي، نو دریمه خبره او نظریه واضحه شوه چې دوی یو خالق لري چې هغه الله ﷻ دی، په همدې خاطر حضرت جبر بن مطعم هغه وخت چې مشرک و، کله چې نبي کریم ﷺ سورة الطور قراءت کړ او دغو مبارکو آیتونو ته راوړسید:

﴿أَمْ خُلِقُوا الْأَرْضَ وَالْأَسْمَوتِ وَالْأَرْضُ بَلْ لَا يُوقِنُونَ﴾ (۳۶) أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَيْكَ أَمْ هُمُ الْمُصْطَرُونَ﴾ الطور: ۳۶-۳۷

ژباړه: آیا دوی اسمانونه او ځمکې پیدا کړې دي؟ اصلي خبره دا ده چې دوی باور نه لري، آیا ستا د رب خزاني له دوی سره دي؟ آیا همدوی

واکداران دي؟ هر کله چې حضرت جبریل دغه آیتونه واوریدل، نو یې وویل: زما زړه په الوتلو شروع وکړه یعنې یو عجیب او حیرانوونکی کیفیت زما په زړه کې پیدا شو، او دغه اول ځل ؤ چې ایمان زما په زړه کې ځای ونيو.

که چیرته یو کس د یوې ښایسته ماڼۍ په باره کې، چې د باغونو په مینځ کې واقع وي، ډول ډول ښایسته فرشونه په کې غوړیدلي وي، مختلف قسمه تختونه په کې ځای په ځای شوي وي او د هیڅ شي کمښت په کې نه وي، نو که دغه شخص ووايي چې دغه ښکلې ماڼۍ، سره د دغو صفتونو چې دا یې لري، په تصادفي شکل سره پیدا شوې ده او هیڅ جوړوونکی نه لري، نو بغیر له څه ځنډه تاسې به هغه تکذیب کړئ او هغه ته به د بې عقلۍ نسبت وکړئ، نو څرنگه ممکنه ده چې دغه کاینات، ځمکې او اسمانونه سره د ډول ډول مخلوقاتو دې په تصادفي شکل سره پیدا شي او کوم خالق دې ونه لري؟!

هیڅ شی په خپله وجود ته نشي راتلی:

هیڅ شی په خپله وجود ته نشي راتلی، تر دې پورې چې یوه پلاستيکي پوکاڼۍ هم په تصادفي شکل سره نه ده

جوړه شوې، نو څرنگه ممکنه ده چې د انسان بدن دې سره له دې عجیب جوړښت او ترکیب چې په هیڅ ډول له پلاستيکي پوکاڼۍ سره شباهت نه لري، په تصادفي شکل سره پیدا شوی وي؟! هیڅ کله ممکنه نه ده، نو له دغه بحث څخه ثابته شوه چې د انسان او د نورو کایناتو لپاره یو خالق، مدبر، عالم او قادر ذات شته چې هغه یوازې الله جل جلاله دی.

هیڅ شی په تصادفي شکل نه دی پیدا شوی: مونږ ټول په دې پوهیږو چې یوه گولۍ او یا یو بوتل د شربتو چې له مختلفو کیمیاوي تعاملاتو څخه وروسته دغه گولۍ یا شربت تیار شوی دی، نو آیا اوس مونږ ته ممکنه ده چې ووايو چې دغه گولۍ یا شربت په تصادفي شکل سره تیار شوی دی؟! هیڅ کله امکان نه لري، بلکې دغه گولۍ او یا شربت له ډیرې سعې، کوښښ او تحقیق څخه وروسته چې یو کیمیاگر د خپل عقل، پوهې او تجربې په مټ سرته رسولی دی، تیار شوی دی، نو د دغو درملو ترتیب او ترکیب د کیمیاگر په عالي وړتیا او پوهې دلالت کوي، نو د انسان وجود چې له مختلفو اجزاوو څخه مرکب شوی دی او په یو عجیب جوړښت سره تیار شوی دی او نور ډول ډول ځي روح او غیرځي روح مخلوقات چې په لکونو واړه له دغې گولۍ څخه اوچت دي، څرنگه

په څه شکل سره الله جل جلاله پیژنې؟ هلک ورته وویل: د خپلو میرو له لارې یې زه پیژنم، عبدالله بن مبارک ورته وویل: څرنگه؟ هلک وویل: کوم وخت چې زه خپلو میرو ته گورم، نو هیڅ یوه له ماسره مشابهه نه ده او نه په حفاظت او نه هم په شکل کې او نه زه له دوی سره شباهت لرم، نو پوه شوم چې الله جل جلاله هم له خپلو بندگانو، او بندگان له الله جل جلاله سره شباهت نه لري.

ممکنه ده چې په تصادفي شکل سره پیدا شي؟! هیڅ کله ممکنه نه ده.

نو دغه انسان باید دا خبره هم قبوله کړي، چې د دغې هستۍ او کایناتو لپاره هم یو خالق او پیدا کوونکی ضرور شته دی، چې هغه یې په اړه علم، قدرت، سلطنت او تصرف لري، الله جل جلاله عقل په همدې خاطر پیدا کړی دی، چې انسان د عقل په واسطې خپل خالق وپیژني او د هغه قدرت ته تسلیم شي. مگر که چیرې یو انسان سره د عقله، الله جل جلاله ته خپل وجود تسلیم نکړي او د بې عقلانو کارونه او رفتار اختیارکړي، نو د دغه انسان انسانیت هیڅ مفهوم نه لري، بلکې د قرآن کریم په وینا له چارپایانو بدتر دی، الله تعالی فرمایي:

دېم

خداي العالم

۵۰

﴿أَوَلَيْكَ كَالَّذِينَ بَلَّ هُمُ أَضَلُّ﴾

الأعراف: ١٧٩

ژباړه: دغه کسان په شان د څارويو دي، بلکې له هغوڅخه هم لازیات بې لارې دي.

یوه قصه: یوه ورځ عبدالله بن مبارک رحمه الله په لاره تلو، یو شپونکی یی ولید، چې څاروي یې څرول، نو له ځان سره یې وویل: دغه بې وزله په وړوکوالي کې څاروي څروي، په غټوالي کې به دغه څرنگه د الله ج عبادت او معرفت ته لاره پیدا کړي؟ له ځان سره یې وویل: ورځم، تر څو د دین یوه مسأله ورته وښایم او الله ج ور وپیژنم، هلک ته ورغی او هغه ته یې وویل، ای هلکه! الله ج پیژني؟ هلک په ځواب کې ورته وویل: بنده څرنگه خپل خالق نه پیژني؟ عبدالله بن مبارک وویل: څنگه الله ج پیژني؟ هلک په ځواب کې ورته وویل: له خپلو څارویو څخه، عبدالله بن مبارک تعجب وکړ او ورته ویې ویل: الله ج څرنگه له خپلو څارویو څخه پیژني؟ هلک ورته وویل: که چېرې پر دغو څارویو یو شپونکی نه وي مقرر چې دوی ته اوبه او وښه ورکړي او له لیوانو یې وساتي، نو څاروي به تباه او هلاک شي، نو زه پوه شوم چې دغه کاینات، حیوانات او نور مخلوقات ضرور یو نگهبان (ساتونکی) لري او هغه یوازې

الله ج دی.

عبدالله بن مبارک رحمه الله بیا په ډیر تعجب سره هغه ته وویل: په څه شکل سره الله ج پیژني؟ هلک ورته وویل: د خپلو میرو له لارې یې زه پیژنم، عبدالله بن مبارک ورته وویل: څرنگه؟ هلک وویل: کوم وخت چې زه خپلو میرو ته گورم، نو هیڅ یوه له ماسره مشابهه نه ده، نه په حفاظت او نه هم په شکل کې او نه زه له دوی سره شباهت لرم، نو پوه شوم چې الله ج هم له خپلو بندگانو، او بندگان له الله ج سره شباهت نه لري، لکه څرنگه چې الله ج فرمایي:

﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ

الْبَصِيرُ﴾ الشوری: ۱۱

ژباړه: نشته په مثل د الله ج هیڅ شی، همغه (د هر څه) اوريدونکی او لیدونکی دی.

نو مخکنیو دلایلو ته په کتو سره، څرنگه ممکنه ده چې انسان په تصادفي شکل سره پیدا شوی وي؟! مگر اصلي خبره دا ده چې الله ج د انسان په هکله فرمایي:

﴿إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ الأَحْزَابُ

ژباړه: یقیناً انسان ډیر ظالم او جاهل دی (په خپل عاقبت).

ج: د الله ج پر وجود فطري دلیلونه:

بل دلیل سالم فطرت دی چې د الله ج پر وجود دلالت کوي، قرآن کریم د الله ج د وجود په هکله اوږد بحث نه دی کړی، ځکه دغه یوه

بديهي مسأله ده، بلکې زیات تمرکز یې په دې خبره کړی چې هغه سالم فطرت چې په شرک سره نه وي ملوث شوی، د الله تعالی په یووالي اعتراف کوي، ځکه دغه موضوع یوه فطري موضوع ده او د هر انسان په روح کې خلط شوې ده، لکه څرنگه چې الله ج فرمایي:

﴿فَأَفَرَّقَ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيُّمُ وَلَكِنَّ لَكُمُ الْكُفْرَ النَّكَاسَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ الروم: ۳۰

ژباړه: نو (ای پیغمبر ص)! خپل مخ د اسلام دین ته برابر کړه (هغه ته په پوره توجه اړولو او پرې ثابت اوسېدلو سره) په داسې حال کې چې (له ټولو باطلو ادیانو) څنگ کوونکی یې، ټینگ اوسئ په هماغه فطري دین چې الله پرې خلک پیدا کړي دي، د الله جوړ کړي دین لره هیڅ بدلون نشته دی، همدغه بهترین دین دی، خو زیاتره خلک نه پوهیږي.

اهمیت و جایگاه امر به معروف و نهی از منکر

عبدالمحبوب "مخلص"

نیک، اموری شناخته شده، و کار های زشت و ناپسند، امور ناشناس معرفی شده اند.

معروف: مشهور، شناخته و خلاف منکر، منکر ناروا، قبیح و ناشایسته.

«لغت نامه دهخدا».

تبلیغ و دعوت به امر به معروف و نهی از منکر در دین یکی از مکلفیت های افراد جامعه اسلامی بوده که قرآن آنرا امتیاز امت مسلمه معرفی می نماید، چنانچه الله متعال می فرماید: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ آل عمران: ۱۱۰

یعنی شما بهترین امت هستید که خارج ساخته شده اید برای هدایت مردم تا که امر به کار های نیک نموده و از کارهای بد مردم را باز دارید. بهترین امت همین است که مسؤولیت تبلیغ رسالت بزرگ سلسله پیامبران معرفی گردیده است و گذشته از آن دعوت اسلامی مبنا و اساس تشکیل هویت و بزرگترین وسیله حفظ حیات جامعه اسلامی را تشکیل میدهد.

دعوت اسلامی در قرآن با تعبیر های مختلف از عرصه های گوناگون چون:

منکر را زیربنای عرصه های دینی، مذهبی، اخلاقی، اعتقادی، اجتماعی و ... می داند.

اسلام تطبیق و عمل این حکم بزرگ الهی را برای هر شخص مسلمان مایه سعادت و کامیابی معرفی نموده و بر هر مسلمان فرض می داند که در راستای پیاده کردن و عملی کردن این برنامه جامعه ساز از هیچ گونه کوشش و تلاش دریغ نه ورزد و نگذارد این امر سترگ به باد فراموشی سپرده شود. خداوند متعال می فرماید:

قال الله تعالى: ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ آل عمران: ۱۰۴

ترجمه: باید از میان شما گروهی باشند که (تربیت لازم را ببینند و قرآن و سنت و احکام شریعت را بیاموزند و مردمان را) دعوت به نیکی کنند و امر به معروف و نهی از منکر نمایند، و آنان خود رستگارند.

واژه معروف و منکر: (معروف) در لغت به معنای شناخته شده (از ماده عرف است) و (منکر) به معنای (ناشناس) از ماده انکار است. به این ترتیب کار های

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على أشرف المرسلين نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

چکیده

اسلام به عنوان آخرین و کامل ترین شریعت الهی یکی از راه های کامیابی و فلاح جامعه را نهادینه سازی امر به معروف و نهی از منکر معرفی نموده است.

نظربه تقاضای وقت و زمان این مقاله را تحت نام (اهمیت و جایگاه امر به معروف ونهی از منکر) که شامل عناوین ذیل: (دعوت لسانی، دعوت به وسیله عمل، تنفر و بد بینی قلبی، فضیلت و اهمیت امر به معروف و نهی از منکر و وعید برای کسی که خود می گوید و عمل نمی کند) را به رشته تحریر در آوردم.

مقدمه: بدون شک هیچ دین و آیینی به اندازه دین مقدس اسلام برای فریضه امر به

معروف و نهی از منکر اهمیت و ارزش قایل نیست؛ زیرا اسلام عزیز امر به معروف و نهی از

دوم

جلد ۱۱، شماره ۱، سال ۱۴۴۴

۵۲

دعوت، نصیحت، امر به معروف و نهی از منکر، تذکیر ... به صدها بار ذکر گردیده و آن چون فریضه ای از زندگی هر مسلمان معرفی می گردد.

بناءً تمام انبیای الهی باهدف اصلاح جامعه ی بشری مبعوث شده اند و مؤثرترین ابزار برای رسیدن به این هدف «امر به معروف و نهی از منکر» است. بنابر این پیشینه ی آن نه فقط به صدر اسلام بلکه فراتر از آن یعنی از زمان بعثت اولین پیامبر الهی آدم علیه السلام بر می گردد. اما اگر به تاریخچه «امر به معروف و نهی از منکر» نظر اندازی نمائیم؛ می بینیم که از صدر اسلام پیامبر گرامی حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم و اصحاب ایشان از امر به معروف و نهی از منکر در جهت پاسداری از اصول مکتب نجات بخش اسلام به عنوان مؤثرترین ابزار و نیز یک تکلیف الهی بهره گرفته اند؛ مسلمانان نیز آن را وظیفه دینی خود دانسته و به اجرای این فریضه بزرگ پابند بوده و اهمیت خاصی برای اجرای آن قایل بوده اند و هرکدام از این فریضه الهی مبنای وجوب «امر به معروف و نهی از منکر» اند، بنابر این خداوند عالم در وصف مؤمنان چنین فرموده اند:

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ التوبة: ۷۱

ترجمه: مردان مؤمن و زنان مؤمنه بعضی از آنان دوست دار بعضی دیگر اند، امر به معروف و نهی از منکر می کنند.

از آنجا که امر به معروف و نهی از منکر نگهدارنده دین و ضامن اجرایی واجبات دینی است؛ لذا بهترین فرد و

بهترین امت آنانی هستند که امر به معروف و نهی از منکر می کنند. فلاح و رستگاری نتیجه دعوت به خیر و امر به معروف و نهی از منکر است و اقامه آن یکی از ادله لزوم تشکیل حکومت اسلامی است.

مراتب امر به معروف و نهی از منکر:

۱- دعوت لسانی (زبان)

مرتبۀ اول برای امر به معروف و نهی از منکر عبارت اند از: دعوت به وسیله زبان جهت سوق دادن انسان به کارهای خیر و پرهیز از کارهای بد می باشد. چنانچه قرآن کریم می فرماید:

﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ آل عمران: ۱۰۴

ترجمه: شما مردم باید امتی باشید که دعوت به خیر بکنید، و امر به معروف و نهی از منکر کنید. و چنین کسان همان رستگارانند.

در این آیه اشاره به مسأله (امر به معروف) (و نهی از منکر) شده که در حقیقت به منزله یک پوشش اجتماعی برای محافظت جمعیت است، زیرا اگر مسأله امر به معروف و نهی از منکر در میان امت نباشد عوامل مختلفی که دشمن بقای «وحدت اجتماعی» هستند، همچون موریانه از درون، ریشه های اجتماع را می خورند، و آن را از هم متلاشی می سازند؛ بنابر این حفظ وحدت اجتماعی بدون نظارت عمومی ممکن نیست.

بینش اسلامی در این مسأله این است به ناچار باید سلطه یی باشد که امر و نهی کند، سلطه یی که به فراخوانی مردم به سوی خیر و جلوگیری مردم از

شر به پا خیزند، سلطه یی که اشخاص منفرد جامعه را به دور هم جمع کند و آنها را به رشته خدای واحد و رشته برادری در راه خدا پیوند دهد. سلطه یی که براین دو اساس (ایمان به خدا و برادری در راه خدا بنا یافته است تا روش خدای واحد را در زندگی بشر به سر رساند. و به خیر دعوت شود تا بدین وسیله مردم حقیقت این روش را بدانند. شیخ طوسی در کتاب نهایه می نویسد: «والامر بالمعروف یكون باليد و اللسان». امر به معروف و نهی از منکر «گاهی» با دست و زبان است «فاما باليد فهو ان يفعل المعروف، و یجتنب المنکر علی وجه یتاسی به الناس». اما به وسیله دست یعنی اینکه فعل معروف را انجام می دهد. و منکر را ترک می کند، آنگونه که مردم از او پیروی نموده و به آن عمل کنند.

بنابر این از روایات و کلمات فقهاء استفاده می شود که یکی از بهترین روش های امر به معروف و نهی از منکر این است که افراد خودشان اعمال خیر را به جا بیاورند و اهل عمل باشند و خودشان را به عنوان الگو به مردم معرفی کنند.

دعوت به وسیله عمل

اگر از دعوت به وسیله زبان پیرامون موثر تر نباشد؛ قطعاً به همان اندازه بلکه بیشتر اثر دارد.

بیشترین چیزی که در روح انسان اثر می گذارد این است که افرادی شایسته و نیک رفتار را مشاهده کند و از آنان الگو بگیرد تا در راه نیکی ها گام

بردارد. مثلاً اولادها در خانه اگر رفتار خوب از پدر و مادر ببینند از آنان الگو گرفته و کم کم آن رفتار را از خود نشان می دهند و به آن رفتار عادت می کنند. در خانه ببینند پدر و مادر به هنگام آذان در اول وقت وضو می گیرند و نماز می خوانند آنها نیز تدریجاً به نماز خواندن عادت می کنند. دخترها از مادر شان و خواهر شان حجاب را یاد می گیرند. برعکس آن، نیز بی حجابی و بی اعتنائی به فرایض دینی را از آنان یاد می گیرند. این یک مسأله طبیعی است تقلید و الگو گرفتن در همه است. بنابر این اسلام به مردم دستور می دهد که خودشان خوب باشند و بوسیله خوبی دیگران را به نیکی فرا خوانند، خانواده و پدر و مادری که می خواهند فرزندان شان خوب باشند؛ لذا به هر شکلی که دوست دارند فرزندان شان باشند خودشان در منزل به همان شکل رفتار کنند؛ تا فرزندان آنان نیز خوب باشند اما اگر پدر و مادر رفتار درستی نداشته باشند هرچند فرزندان خود را به نیکی فراخوانند. این دعوت ها تاثیر چندانی نخواهد کرد. این روش که فراخواندن با عمل نیک باشد برای همه امکان دارد.

تنفر و بد بینی قلبی

امر به معروف و نهی از منکر به دو مرحله یا دو مرتبه تقسیم می شود، یک مرتبه آن مربوط به حکومت اسلامی و مسؤولین دستگاه قضایی است که باید آنان اقدام کنند و به عهده آنان گذارده شده است، مانند: تعزیرات، اجرای حدود و امثال این ها. مرتبه دیگر از امر به

دوم

حکومت اسلامی و مسؤولین دستگاه قضایی است که باید آنان اقدام کنند و به عهده آنان گذارده شده است، مانند:

تعزیرات، اجرای حدود و امثال این ها. مرتبه دیگر از امر به

معروف و نهی از منکر مربوط به همه مردم است و هر مسلمانی این وظیفه را دارد. در این مرحله همه افراد جامعه، پیر و جوان، بزرگ و کوچک، زن و مرد، همه و همه مسؤول و موظف اند و باید آن را انجام دهند. پیامبر اسلام می فرماید: ((كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ)) (۱).

مرحله دیگر امر به معروف و نهی از منکر که برای همه مسلمانان لازم است و آن هم در حالات ضعف و ناتوانی و آن عبارت است از تنفر و انزجار قلبی. هر مسلمانی که ایمان به خداوند دارد و حدود خدا را ارج می نهد، در صورتی که می بیند منکری انجام می گیرد اگر نتوانست بادست و یا زبان از آن باز دارد، باید قلباً از آن متنفر شود و ناراحت گردد و اظهار تنفر نماید.

چنانچه انسان اگر ضرری به خودش وارد آید یا به خانواده اش، خواه آن ضرر جانی باشد یا مالی، غصه دار می شود به طوری که غصه اش در چهره او پدیدار می گردد.

دین اسلام دستور می دهد که اگر مسلمانی مشاهده کرد منکری انجام می گیرد باید همچنان که برای خودش ناراحت و غمگین می شود، برای ارتکاب این گناه که هتک حرمت الهی است متنفر و منزجر باشد و قلباً از این موضوع ناراحت شود، چون این لازمه انسان مسلمان و تعهد اسلامی است. اگر مسلمانی ببیند مردم به یک گناهی روی آورده اند و هیچ عکس العمل از خود نشان ندهد و آن وقت بی تفاوت باشد چنین فردی نمی تواند بادست و یا با زبان و یا با قلب این عمل را بد ببیند

ضعیف ترین ایمان را دارد. مسلمان اگر با دست و زبان نتواند جلو گناه را بگیرد، دست کم باید قلباً از آن متنفر باشد. ((مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَ ذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ)) (۲).

«هر کس از شما منکری را دید آن را با دست تغییر بدهد، اگر با دست نتوانست با زبان آن را تغییر بدهد، اگر با زبان نتوانست با قلب نگرانی خود را ابراز کند و این ضعیف ترین مرحله ایمان است».

این حدیث بیانگر این است که در قدم نخست باید منکر توسط دست منع گردد و مرحله دوم و سوم مربوط به زبان و قلب می باشد.

باید به طریقه دعوت و امر به معروف و نهی از منکر صورت گیرد که داعی هم مورد تنفر دیگران قرار نگیرد. چنانچه الله متعال می فرماید: ﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَدِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ النحل: ۱۲۵

(ای پیغمبر!) مردمان را با سخنان استوار و بجا و اندر زهای نیکو و زیبا به راه پروردگارت فراخوان، و با ایشان به شیوهی هرچه نیکوتر و بهتر گفتگو کن.

پیامبر بزرگوار در سلسله ارشاداتش جامعه اسلامی را به کشتی دو طبقه ای تشبیه می سازد که اگر مردمان طبقه پائین را به خاطر آسانی کار و رفع مزاحمت از طبقه بالا فیصله نمایند تاسوراخی در طبقه پائین نمایند و آب مورد ضرورتشان را نزدیکتر به دست آورند و اگر مردمان طبقه بالا آنها را

منع نمایند زندگی هردو طبقه مردم را خطر غرق شدن تهدید می نماید.

پس دعوت اسلامی ضامن حفاظت جامعه مسلمان بوده و سکوت از دعوت را؛ آغشته شدن به فتنه معرفی می نماید که هیچ فردی از جامعه از آن در نجات نخواهند ماند.

فضیلت و اهمیت امر به معروف و نهی از منکر: رهنمایی به سوی خیر و جلوگیری از شر، محور اساسی دین اسلام است که خداوند ﷻ پیامبرانش را بخاطر برداشت این مسئولیت بزرگ فرستاده است، امر به معروف و نهی از منکر یگانه راه حفظ امن و آسایش جامعه، و پیمودن زندگی شرافتمندانه و رستگاری در آخرت و عزت و کرامت دنیوی افراد جامعه میباشد که بدون آن مسلمانان در روی زمین مقتدر و پایدار باقی نخواهند ماند و اگر در این عرصه بی پروایی و بی توجهی صورت گیرد، شریعت وا گذاشته شده و تنفیذ آن بتأخیر می افتد و نیز دینداری و دین دوستی از میان مردم رخت بر بسته، جهل و نادانی، گمراهی و فساد میان مسلمانان شایع می گردد» (۳).

همچنان رسول اکرم ﷺ فرمودند. پس ای برادر و خواهرمسلمان! هیچگاه از وجبیه امر به معروف و نهی از منکر، توصیه، توجیه و ارشاد نیک به مردم دست بردار، و همیشه سخن حق بگو هرچند خلاف میل و توقع دیگران واقع گردد، زیرا سهل انگاری در این موارد، ناتوانی و تبلی و هراس تلقی می شود، نه شرم و حیاء و خداوند ﷻ از اظهار حق حیاء نمی ورزد، سعی نما تا از پیامبرگرامی اسلام ﷺ پیروی نمایی» (۴).

این ارشاد رسول گرامی دلالت به اهمیت و فضیلت امر به معروف و نهی از منکر می کند، بنابراین هدف از تاکید به امر به معروف و نهی از منکر این است که افکار عمومی سالمی در جامعه به وجود آید که افراد را به فضیلتها تشویق کند و از رذیلتها باز دارد.

الله متعال می فرماید:
﴿الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ۗ وَاللَّهُ عَلَيْهُ الْأُمُورُ﴾ (الحج: ۴۱)

ترجمه: آن کسانی که در زمین به آنان قدرت (و حکومت) ببخشیم، نماز بر پا می دارند و زکات می پردازند و (مردم را) به نیکی فرمان می دهند و از کارهای نا پسند باز می دارند و سر انجام کارها از آن الله است.

و یکی از مفاد بیعت دوم عقبه استواری در امر به معروف و نهی از منکر است که این خود دلالت بر اهمیت آن دارد» (۵).

در روایتی از امام احمد ﷺ آمده که ایاس بن سلمه بن اکوع می گوید: پدرم به من گفت: شنیدم که حضرت پیامبر ﷺ به مردی به نام «بسر بن راعی العیر» که با دست چپ غذا می خورد، فرمودند: با دست راست بخور، او گفت: نمی توانم، آن حضرت ﷺ فرمودند: خدا کند که نتوانی، از آن به بعد هرگز دستش به دهانش نرسید.

حدثنا عبد الله عن شعبة عن عكرمة بن عمار عن إياس بن سلمة بن الأكوع عن أبيه: أن رجلا كان يأكل عند رسول الله صلى الله عليه وسلم بشماله فقال له النبي صلى الله عليه وسلم: ((كل بيمينك)) قال: لا أستطيع فقال النبي صلى الله عليه وسلم: ((لا استطعت))

فما رفعها إلى فيه قال شعيب الأرنؤوط: إسناد حسن» (۶).

علامه نووی رحمه می گوید: از این حدیث معلوم می شود که بد دعایی بر کسی که بدون عذر با شرع الهی مخالفت می ورزد، جایز است و نیز معلوم می گردد که در هرحال حتی هنگام غذا خوردن نیز باید امر به معروف و نهی از منکر کرد.

قرآنکریم به نقل قول لقمان که پسرش را نصیحت می کند ادامه می دهد.

﴿يَبْنِي أَقْرِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ﴾

لقمان: ۱۷

ترجمه: ای پسر عزیزم! نماز را چنان که شاید بخوان، و به کار نیک دستور بده و از کار بد نهی کن، و در برابر مصائبی که به تو می رسد شکیبا باش. آن گاه به دعوت مردمان و اصلاح حالشان پرداختن، امر به معروف و نهی از منکر کردن، یعنی مردمان را به کارهای نیک و پسندیده رهنمود نمودن و ایشان را از کارهای بد و ناپسند باز داشتن و پیش از همه اینها توشه برگرفتن برای مبارزه و پیکار با شر و بدی از توشه اصلی که توشه عبادت خداوند با نماز خواندن است. گذشته از آن شکیبایی و استقامت

ورزیدن در برابر چیزهائی پیوسته است که گریبانگیر دعوت کننده مردمان به سوی یزدان (ﷻ) می شود، از قبیل کجرفتاری برخی از انسانها و دشمنی ایشان با حق و حقیقت و انحراف دلها و روی گردانی آنها و اذیت و آزاری که زبان ها می

رسانند و دستهبانان درازمی کردند، و امتحان و آزمون با مال و جان وقتی که دعوت خواهان آن است.

همه نصوص و أدله های شرعی بیانگر اهمیت دعوت و امر به معروف و نهی از منکر است.

بنابر این ارزش و فضیلت امر به معروف و نهی از منکر از هر عمل دینی دیگر بالاتر و برتر می باشد، این همه تأکیدات به خاطر آن است که این دو وظیفه بزرگ در حقیقت ضامن اجرای بقیه وظایف فردی و اجتماعی است.

وعید برای کسیکه خود می گوید و عمل نمی کند

پس قسمی که امر به معروف و نهی از منکر از اهمیت و فضایل زیاد برخوردار است و همچنان برای کسی که مخالف قولش عمل می کند یعنی امر به معروف و نهی از منکر می کند اما عملش مخالف قولش است وعید سختی را در قبال دارد. ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَكْتَبُونَ﴾ البقرة: ۴۴

ترجمه: آیا مردم را به نیکوکاری فرمان می دهید (و از ایشان می خواهید که بیشتر به طاعت و نیکیها بپردازند و از گناهان دست بردارند) و عملکرد نفس خود را فراموش می کنید در حالیکه تلاوت می کنید و می خوانید کتاب خدا را (و به آنچه به دیگران می گوئید، خودتان عمل نمی کنید) چرا تعقل نمی نمایید؟ چنانچه می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾

دوم

خداوند تعالی

أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿۳۰﴾ الف: ۲-۳ و همچنان در حدیث آمده:

عَنْ أُسَامَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((يُؤْتَى بِالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ، فَتَنْدَلِقُ أَفْتَابُهُ فِي النَّارِ، فَيَدُورُ الْحِمَارُ بِرَحَاهُ، فَيَجْتَمِعُ أَهْلُ النَّارِ عَلَيْهِ فَيَقُولُونَ: أَيُّ فُلَانٍ، مَا شَأْنُكَ أَلَيْسَ كُنْتَ تَأْمُرُنَا بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَانَا عَنِ الْمُنْكَرِ؟ قَالَ: كُنْتُ أَمُرُكُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَلَا آتِيهِ وَأَنْهَاكُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَآتِيهِ)) (۷)».

از اسامه رضی الله عنه روایت است که: شنیدم که رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «روز قیامت، مردی را می آورند و در دوزخ می اندازند. روده هایش به سرعت، در آتش بیرون می ریزد و او همانند الاغی که آسیا را می چرخاند، دور خود می گردد، دوزخیان، اطراف او جمع می شوند و می گویند: فلانی! تو را چه شده است مگر تو ما را امر به معروف و نهی از منکر نمی کردی؟ می گوید: (بلی) شما را امر به معروف می کردم ولی خودم آنرا انجام نمی دادم و شما را از منکر باز می داشتم اما خودم آنرا انجام می دادم».

با امید فلاح و رستگاری، دعوت به نیکی ها و اجتناب از بدی ها برای امت اسلامی و به خصوص مردم متدین افغانستان.

نتیجه:

- آنچه که در این موضوع تحریر شده از اهمیت، فضیلت و غیره موارد که در شأن امر به معروف و نهی از منکر نقش مهم و کلیدی دارد همانا واجب و لازم بودن امر به معروف و نهی از منکر بالای فرد فرد جامعه می باشد.

- شخص مسلمان باید همیشه خود را داعی و مأمور به این عمل سازد زیرا سهل

انگاری در ادای این مسؤولیت، ناتوانی و تنبلی و هراس تلقی می شود.

- هدف از امر به معروف و نهی از منکر این است که افکار سالمی در جامعه به وجود آید تاباشد که یک جامعه سالم و عاری از هر نوع آلودگی های اخلاقی داشته باشیم.

- شخص داعی هم باید خودش اعتماد به نفس داشته و آنچه را که به مردم می گوید خود بدان عمل کند.

- انسان مسلمان باید همیشه از راه های حسنه با منکر مقابله نموده و تاحد ممکن باید با دست و زبان خویش از منکر جلوگیری نماید زیرا حدیث مبارک بدبینی قلبی را درجه ضعف ایمان معرفی نموده است.

مأخذ:

- ۱- صحیح البخاری.
- ۲- رواه مسلم.
- ۳- احیاء علوم الدین از غزالی: ۲/ ۳۰۶.
- ۴- صحیح بخاری: ۳۵۶۲.
- ۵- الرحیق المختوم بیعت دوم عقبه ص ۲۲۰.
- ۶- صحیح ابن حبان باب المعجزات.
- ۷- بخاری: ۳۲۶۷، ج ۳/ ص ۶۰۳.

اعتیاد و آثار سوء مواد مخدر

قسمت اول:

ذکر الله سیدخیلی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أحلّ لنا الطيبات وحرم علينا الخبائث والصلاة والسلام على خير خلقه محمد وعلى آله وصحبه أجمعين وبعد:

مقدمه

در گذشته قریب، مردم از معنویات دور و در مادیات غرق شده بودند جز حب دنیا هدف و غرض دیگری در فکر و نظرشان نمی آمد برای رسیدن به این هدف شبانه روز دو راه قرار گرفته بودند و اندیشه حرام و حلال آنها را به راههای مشروع متوجه سوق میداد؛ تمام هم و غم شان بر این بود که پول بدست بیاورند ولو این که راه بدست آوردن آن نامشروع و ناجایز باشد. دیده می شد اغلب تاجران و کاسبان موازین شرعی و قوانین اسلامی را در معاملات نادیده گرفته دست به هر نوع معامله میزدند، و همچنین در بکارگیری وسایل زندگی، خورد و نوش، لباس، مرکب و غیره اهمیتی به حلال و حرام نمیدادند و به استعمال محرّمات سرگرم بودند، ربا خواری و معاملات ربوی از یک سو، دزدی و راهزنی، تصرف بر

اموال دیگران از سوی دیگر، خلاصه اینکه همه مردم در این امور چنان سرگرم و مستغرق بودند که روی تاریخ زمان جاهلیت پرده انداخته بودند و در جاهلیت خیلی بدتر از جاهلیت قبل از اسلام بودند، استعمال مواد مخدر اعم از دود گرفتن، خوردن، استنشاق، تزریق و غیره یک حرکت ویرانگری است که دامنگیر اهل کفر و شرک شده و جوانان مسلمان را نیز آلوده کرده است، این به آن معناست که کشت و تولید مواد مخدر اثرات ناگوار آن بدنه موثر جامعه را صدمه می زند، اما چرا برخی از افراد آماده ی تجربه کردن و آزمودن مواد مخدر هستند و یا برای دسترسی به آن تمایل خاصی دارند، در حالی که بسیاری از افراد هرگز پیرامون این دام گام نمی نهند؟ هرچند به سادگی نمی توان پاسخ دقیق و عملی به پرسش های بالا داد و عوامل موثر در ایجاد اعتیاد را طبقه بندی کرد، اما سعی نموده ایم در این مطلب مواردی را بررسی نمایم.

استفاده از مواد مخدر برای تخدیر و تفریح و اعتیاد به آن می تواند منجر به اثرات مخرب کوتاه مدت و بلند مدت بر

سلامتی انسان شوند. هر نوع ماده مخدّری که مورد سوء استفاده قرار می گیرد برای سلامتی انسان مضر است و آثار بسیار بدی به اعضای گوناگون بدن وارد می کند. این آسیب ها شامل آسیب های جسمانی روانی، آسیب های اجتماعی و اثرات بد ذهنی می باشد. که در ادامه به اضرار آن می نگاریم.

ضرر های دینی مواد مخدر

مواد مخدر از چند جهت برای دین ضرر دارد؛ زیرا وقت را ضایع و عقل را از بین میبرند. و هرگاه انسان وقت و عقلش را از دست بدهد، این امر، منجر به از بین رفتن و ضایع شدن بزرگترین رکن از اسلام مانند نماز می شود.

این از مسلمات است که بعضی پیاپی از انواع مواد مخدر، استعمال کننده را ساعت های طولانی یا روزها، چنان تحت تأثیر قرار میدهد که توجه ای به هیچ چیز نمی داشته باشد. خداوند متعال

فرموده است: ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ

وَالْبَعْضَاءُ فِي الْحَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْهَوُونَ ﴿٩١﴾ المائدة:

یعنی: «شیطان می خواهد به وسیله ای شراب و قمار، بین شما دشمنی و بغض ایجاد نموده و شما را از یاد خدا و نماز باز دارد. آیا پایان دهنده و باز آینده هستید» (یا خیر)؟

در این هیچگونه شک و تردیدی وجود ندارد که مبارزه بین انسان و نخستین دشمن او، ابلیس تا قیام قیامت مستمر و برقرار است؛ زیرا شیطان لعین قسم خورده است که تمام نیرویش را برای گمراه ساختن انسان ها، و دور نگهداشتنش از عبادت پروردگار و بازداشتنش از سعادت دنیا و عقبی به کار گیرد. چنانکه خداوند متعال در آیات محکمات خویش خبر داده است:

﴿قَالَ فَمَا آغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْكَ﴾
المستقیم ﴿الأعراف: ١٦﴾

یعنی: «شیطان گفت: (ای خدا!) از آن جهتی که تو مرا گمراه قرار دادی سوگند می خورم که من در سر راه و جاده مستقیم تو به خاطر گمراه کردن انسان خواهم نشست» و در جای دیگر فرموده است:

﴿قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾
ترجمه: «قسم به عزت و جلال تو که همه را گمراه خواهم کرد و نیز فرموده است:

﴿لَأَزِيَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَا أُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾
الحجر: ٣٩

یعنی: «آراسته می کنم برای آنها در روی زمین و همه را گمراه خواهم کرد.»

معرکه و کشمکش زندگی بین دشمن مکار و انسان ضعیف

ادامه دارد و دشمن لعین با هر وسیله ممکن در پی گمراه کردن انسان قرار گرفته است، گاهی از راه معصیت، گاهی از راه غلو در طاعت، زمانی از راه خونریزی و کشتار و گاهی از راه استعمال مواد مخدر.

بنابراین برای جلوگیری از فریب چنین دشمن خطرناکی بهترین گزینه اطاعت از احکام و پیروی از ارشادات خدا و رسول اکرم ﷺ است، نعمت اسلام، گران قیمت ترین نعمتی است که به دست انسان مسلمان رسیده است. لهذا هرگاه مسلمان آن را حفظ و از هدایت آن پیروی کند، از گمراهی و اغوای شیطان در امن قرار می گیرد؛ ولی اگر کوتاهی نمود و آن را ضایع کند، لقمه خوشگوار برای شیطان قرار خواهد گرفت، چنانکه به دستور او راه می رود و وساوس و مشورت او را می پذیرد و در این صورت ارتباطش با خدا ضعیف گشته و راه استعمال مواد مخدر را تعقیب می نماید.

و هرکسی که در دام مواد مخدر افتاد، اقدام نمودنش به هرجرم و جنایت از قبیل قتل، دزدی، آبرو ریزی و غیره آسان می شود. نهان شدن عقل که در اثر نشه و تخدیر پدید می آید، با بیداری دایمی که اسلام آن را بر قلب مسلمان لازم قرار داده تا در هر آن با خداوند در ارتباط و در هر امر خطرناک در انتظار او باشد، منافات دارد. باز با این بیداری، باید در رشد و تجدید زندگی و نگهداری آن از ضعف و فساد، و حمایت نفس مال، آبرو و حمایت امنیت جامعه، شریعت و نظام آن از هر تجاوز و تعدی، در آن کارهای مثبت

انجام دهد.

فرد مسلمان لگام گسیخته (ازهم جدا شده) و آزاد نیست که در هر لذت و عیشی مشغول شود، بلکه لازم است در هر لحظه، نسبت به اجتماعی که در آن زندگی می کند، و همچنین نسبت به مقام انسانیت که به آن داده شده است؛ وظایف و تکالیفی داشته باشد، و از او با این بیداریش خواسته شده تا وظایف و تکالیفش را انجام دهد. اما معتاد چگونه می تواند اینگونه وظایف و تکالیف را انجام دهد. چرا که او عقلش را از دست داده، قلبش را فاسد گردانیده و مغلوب الحال قرار گرفته که دارد در غیوبت (عقل)، دور از واقعیت زندگی می کند.

آری، این غیوبت (پوشاندن عقل) در حقیقت به جز از اینکه گریزی از واقعیت زندگی باشد چیزی دیگر نیست؛ و تمایل و توجه ای است به آن اندیشه ها و افکاری که پس از استعمال مواد به او دست داده است.

اسلام این راه و روش را برای انسان نمی پسندد، زیرا این راهی منفی است و کسی که این راه را طی می کند، یک عضو غیر فعال جامعه شمرده می شود؛ بلکه چون خشتی فاسد برای ساختمان اجتماع است.

بدون شک اثرات مواد مخدر نسبت به دین و انسان مسلمان خیلی خطرناک است، و آیا خطرناکتر از این است که کسی عقل، شرف و اخلاق را از دست بدهد؟! شیوع اعتیاد منجر به فرقه گرایی و درگیری و اختلاف در خانواده و جامعه می گردد؟! این است دستاورد مواد مخدر! خداوند ما و نوجوانان را از

آن نجات دهد.

اثرات ذهنی اعتیاد به مواد مخدر

تنهایی، خستگی، غمگینی، تغییرات خلق و خوی و از دست دادن علاقه به چیزهایی که معتادین زمانی از آن لذت می بردند.

تغییرات در سطوح انرژی

با این حال، اختلالات مصرف مواد مخدر اغلب با اختلالات سلامت روانی مانند: اضطراب یا افسردگی همراه است. برخی از افراد ممکن است از مواد مخدر به عنوان نوعی خود درمانی برای این مسائل استفاده کنند، در حالی که افراد دیگر ممکن است پس از مصرف مواد دچار اختلال سلامت روانی شوند.

زمانی که فردی با یک بیماری روانی و هم با اختلال مصرف مواد مخدر دست و پنجه نرم می کند؛ شناسایی و درمان مسائل مربوط به هریک می تواند دشوار باشد. بسیاری از مراکز درمانی صرف بر روی علایم مصرف مواد مخدر تمرکز می کنند، بدون این که مشکلات سلامت روانی شخصی را که ممکن است به اعتیاد کمک کند، درمان کنند. مراکزی که در درمان تشخیص دوگانه، تخصص دارند می توانند به شناسایی ریشه های اختلال مصرف مواد مخدر کمک کنند و بیماران را با ابزارهایی که برای بهبودی مادام العمر نیاز دارند، تجهیز کنند.

اثرات فیزیکی اعتیاد به مواد مخدر

هر دارویی می تواند اثرات فیزیکی متمایز خود را ایجاد کند. به عنوان مثال: (مت آمفتامین) با مشکلات دندانی مرتبط است، در حالی که سوء مصرف استروئید آنابولیک با سطح کلسترول بالا مرتبط است. برخی از

داروها را می توان با اثرات فیزیکی ناشی از نحوه تجویز آن ها مرتبط کرد. داروهایی که تزریق می شوند ممکن است در نقاطی از بدن که در آن ها تزریق شده اند، آثاری باقی بگذارند. داروهایی که استنشاق می کنند یا استشمام می شوند؛ ممکن است منجر به تحریک نخاع بینی و خونریزی دماغی شوند.

اثرات اعتیاد به مواد مخدر

مواد مخدر بر طرز تفکر، احساس و رفتار مصرف کننده تأثیر می گذارد، گاهی اوقات، تغییرات رفتاری فرد ناشی از اعتیاد به مواد مخدر می تواند عوارض جسمی ایجاد کند. به عنوان مثال: فردی که به بیماری اعتیاد مبتلا است، به دلیل زیاده روی در مصرف مواد مخدر، از حمام کردن یا تعویض لباس خودداری می کند و ممکن است مشکلات بهداشتی برایش به بار می آورد.

اثرات اجتماعی اعتیاد به مواد مخدر

اعتیاد به مواد مخدر نه تنها بر فرد مصرف کننده؛ بلکه بر افراد اطراف او نیز تأثیر می گذارد. دوستان، همکاران و عزیزان باید با تغییرات در فردی که در حال مصرف مواد مخدر است، دست و پنجه نرم کنند.

مصرف مواد مخدر از خطرناکترین، ضررها در اجتماع به بار می آورد، زیرا این خطرها دامگیر فرد، خانواده و جامعه می باشند. این مطلب در لابلای سطور ذیل روشن می گردد:

۱- بیمار شدن صحت فرد معتاد و پایین افتادنش به صورت ترسناک و خطرناک که این بدون تردید در جامعه اثر خواهد گذاشت، زیرا فرد از جامعه جدا نیست،

بلکه جزئی از آن است که در آن مؤثر و از آن متأثر می گردد. و هرگاه در جامعه تعدادی معتادان زیاد شود، به همان اندازه بیماران زیاد می شود؛ و آنگاه ضعف و سستی در جامعه پدید می آید و جامعه نمی تواند از خود دفاع کند؛ بلکه به تنهایی نمی تواند مایحتاج خود را فراهم سازد. آن جامعه ای که مواد مخدر در آن گسترش یابد، از کجا میتواند جامعه ای قوی و محکم باشد که بتواند بر پای خود بایستد؟ (درحالی که مواد مخدر همانند موریانه دارند بنیاد او را از بین می برند).

۲- ارتکاب به جرم و جنایت برای افراد معتاد سهل و آسان قرار می گیرد و به هرکار زشتی دست می زنند؛ بلکه همه چیز را در راه به دست آوردن مطلوب خویش فدا می کنند؛ و بدین شکل خوف و بیم و پریشانی در جامعه راه می یابد و افراد جامعه زندگی خود را در پریشانی و پراکندگی به سر می برد.

۳- استعمال مواد مخدر بر وضعیت معیشت، امنیت و آرامش، آموزش و پرورش و اخلاق خانواده اثر بد و خطرناکی می گذارد، زیرا معتاد ترجیح میدهد که خانواده اش در برهنگی و تنگدستی به سر ببرد، به نحوی که زمین را ترجیح به فرش می

دهد و اصلاً زمانی که چیزی بپوشد گیرشان نیاید، آسمان ملحفه اش قرار می گیرد و چیز خوردنی ها و لذت های وهمی خویش را به آغوش بگیرد، و آن دردی را که سبب فرار او از ریگستان داغ به سوی آتش (یا فرار او از باران به زیر ناودان)

است تناول کند. چقدر خانواده هایی وجود دارند که باشکم تاب خورده و گرسنه می خوابند؛ در حالی که سرپرست آنها صدها و هزاران مبالغ را در مواد مخدر مصرف می کند، بدون از این که پروایی داشته باشد که به او، یا خانواده اش چه مصایب دردناکی می رسد.

۴- استعمال مواد مخدر منجر به این می شود که فرزندان ضعیف البنیة و گاهی ناقص الخلقه به دنیا بیایند که در اثر ضعف بنیه و عدم تحمل جسم شان نمی توانند با امراض مقاومت کنند، والدین معتادین در اثر استعمال مواد مخدر به ضعف جنسی مبتلا گردیده اند، و ضعف اسپرماتوزوئید در منی، بر جنین در شکم مادر منعکس می شود.

۵- در خانواده هایی که والدین مواد مخدر استعمال می کنند، وقوع طلاق و از هم پاشیدگی خانواده به کثرت اتفاق می افتد، زیرا خانواده ای که سرپرستش زندگی خود را چندین سال در زندان به سر می برد، در آتش حرمان و پراگنده حالی می سوزد، و بسا اوقات زن مطالبه طلاق می کند؛ زیرا ادامه زندگی با او به صلاح نیست، چرا که او (شوهر) اغلب عمر خود را در سلولهای زندان سپری می کند.

۶- خانواده هایی که این مواد سمی در آنها پخش و گسترش می یابد؛ ضعیف می شوند؛ زیرا خانواده از هم پاشیده ضعیف البنیة نمی تواند خود را نگه دارد، و در حالی که زیربنا و خشت او جامعه قرار گرفته، لگام گیسختگی و اختلافات بر آن

حکم فرماست.

اینگونه خانواده ها در ساختار جامعه بزرگ رخنه ای ایجاد کرده اند، باز منزلت اینگونه خانواده و منزلت افراد آن را در مقایسه با مقدار تمسک آنها به اسلام به عنوان راه زندگی باید سنجید.

۷- استعمال مواد مخدر به وسیله فردی از افراد یک خانواده سبب قرار می گیرد که بقیه افراد به سوی این وبای خانمان سوز کشانده شوند، به ویژه وقتی که استعمال کننده در خانواده پدر باشد، زیرا فرزندان از او تقلید کرده بر اخلاق او رشد می کنند، یعنی، نشأت جوانان ما بر آن چیزی قرار می گیرد که پدر به او عادت داده است. رسول خدا فرموده است:

(كُلُّ مَوْلُودٍ يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ وَ إِنَّمَا أَبَوَاهُ يَهُودَانِهِ وَ يَنْصَرَانِهِ وَ يَمَجَّسَانِهِ) «۱» یعنی، هر نوزاد بر دین فطری به دنیا می آید، باز پدر و مادرش هستند که او را یهودی یا نصرانی (مسیحی) یا مجوسی، بار می آورند.

۸- آنگاه که معتاد از به دست آوردن مواد از راه های درست عاجز باشد، مجبور می گردد آبرو و ناموس خویش را برای حاصل کردن مواد بفروشد.

در این باره حکایت های بسیاری وجود دارد، بعضی از معتادین دختر یا خواهر خویش را بر فحشاء مجبور می کنند، یا رفتار همسر خویش را به خاطر دستیابی به مواد مخدر نادیده می گیرند. بنابر این، شیوع مواد مخدر در اجتماع علامتی است بر شیوع زنا و انواع رذایل و پستی ها.

۹- استعمال مواد مخدر بدون تردید منجر به بی اعتبارشدن سوانح و جواز

رانندگی قرار می گیرد، زیرا وقتی که راننده مواد مخدر استعمال می کند، چنین فکری نماید که نیروی فکریش بیشتر، هراسش کمتر و احساسش نسبتاً به امنیت بیشتر است؛ در حالیکه برعکس این است؛ زیرا در اثر آن (استعمال مواد)، حوادث و اتفاقات ناگوار و خطرناکی به قوع می پیوندد.

بعضی ها قربانی راننده شتاب زده و بی پروا شده اند!

۱۰- معتاد به مواد مخدر بار دوش جامعه و سبب زیان آن است، زیرا معتاد نیازمند علاج است، چه از طریق ادامه اعتیاد، یا علاج آن امراضی که از سبب اعتیاد برایش عارض شده، یا در نتیجه حوادث دیگری که برایش پیش می آید؛ در همه این حالات او نیاز به معالجه پیدا می کند. یک معالج یا گروهی از طبیبان به معالجه او روی می آورند که این به ضرر مریضان دیگری است که نیاز بیشتر به پرستاری و معالجه دارند، علاوه از این او یک بستر از بیمارستان را اشغال کرده که امکان داشت یک بیمار نیازمندتر آن را اشغال کند، زیرا معتاد خود سبب بیماری را فراهم کرده و فقط با اراده خویش خود را به بیماری کشانده است.

ادامه دارد...

مأخذ:

۱- (صحیح بخاری، ج ۲، ص ۱۱۸. و صحیح مسلم، ج ۸، ص ۵۲).

امارت اسلامی افغانستان

وزارت ارشاد، حج و اوقاف

ریاست مجمع علمی

دارالافتاء

متن استفتاء آرزو بنت میر محمد افضل خان (در مورد مطلقه ثلاثه)

محترماً! بنده در سال ۱۳۹۳ به همراهی محمد مسعود ازدواج نموده بودم که کدام ثمره (اولاد) را هم به دست نه آورده ایم متأسفانه از آغاز ازدواج با یک دیگر درگیر بودیم تا اینکه در سال ۱۳۹۴ بعد از لت کوب مرا به خانه پدرم فرستاد و بار بار کلمه طلاق را برایم ذکر نمود. خاصتاً در آخرین بار که سه مرتبه کلمه طلاق را برایم ذکر نمود و مرا از خانه خود بیرون کرد، موصوف بارها مرا لت و کوب می کرد. ولی بعداً پشیمان شده مرا به خانه خود می بُرد ولی از عملکردش دست بردار نشد، مجبور شدم که موضوع به محکمه بکشانم، در نتیجه محکمه بعد از بررسی اسناد و با شواهد به انفصال و جدایی مایان فیصله نمود و سپس با کسی دیگری عقد نکاح نمودم، ولی شوهر سابقم دو باره بر علیه ما در محکمه دعوا را باز نموده است؛ امید دارم در رابطه به موضوع از روی شریعت معلومات داده ممنون سازید.

حکم مقام محترم وزارت:

(ریاست مجمع علمی! در زمینه ابراز نظر شرعی گردد).

ملاحظه شد، ریاست محترم: (آمریت افتاء: در زمینه اجرات مقتضی در روشنی دلایل شرعی بعمل آید).

آمریت افتاء: (مولوی عبدالستار خادم در باره اقدام نماید).

حامداً لله تعالى و مصلياً على رسول الله

الجواب باسم ملهم الصواب

مستفتیه محترمه!

آنچه را که در متن استفتای خود ذکر نمودید در مورد آن چنین تحریر می گردد:

در صورتیکه موضوع فوق چنانکه تحریر گردیده است حقیقت داشته باشد، با گفتن سه مرتبه طلاق شما از شوهر قبلی خود با بینونت کبری جدا شده اید، و همچنان اسناد محکمه را که در دست دارید، حکم محکمه به وقوع سه طلاق مغضه و انفصال در بین شما که با دلایل و شواهد کامل خواهد بود؛ نافذ است و با در نظر داشت موارد ذکر شده؛ شما مستحق حقوق خویش می باشید و نیز در صورتیکه عدت را سپری نموده با شخص دیگری ازدواج نمودید درست است کدام مشکل شرعی ندارد.

قابل یاد آوری است کہ شوهر سابقہ تان کہ گفتید طوری دعوا را دوبارہ باز نموده است در مورد کہ یکبار در محکمہ فیصلہ صورت گرفتہ است الآن کہ محاکمہ کاملاً شرعی و اسلامی است مطمئن باشید کہ معضلہ شما را باعدالت کامل حل خواهند نمود.

والدلیل علی ما قلناہ:

(۱) - « ایک مجلس میں تین یا تیس سے زائد بار طلاق دینے سے امام ابو حنیفہ امام شافعی امام مالک امام احمد بن حنبل چاروں اماموں کے نزدیک طلاق مغلظہ واقع ہوجاتی ہے --- مذکورہ صورت میں زید کیلے مطلقہ بیوی کو اپنے پاس بیوی بنا کر کسی بھی امام کی نزدیک جائز نہیں ہے » . (فتاویٰ قاسمیہ جلد ۱۵ صفحہ ۲۴۷ فتویٰ نمبر: الف ۳۳ / ۵۷۷۱).

(۲) - و طلاق البدعة أن يطلقها ثلاثا بكلمة واحدة أو ثلاثا في طهر واحد فإذا فعل ذلك وقع الطلاق و كان عاصيا و قال الشافعي رحمه الله « كل الطلاق مباح لأنه تصرف مشروع » . (ہدایہ جلد ۱ صفحہ ۲۲۷).

(۳) - ((فإن طلقها)) الزوج الثنتين ((فلا تحل له من بعد)) بعد الطلقة الثالثة ((حتى تنكح)) تتزوج ((زوجا غيره)) ويطلقها)) جلالین، جلد ۱ صفحہ ۴۷).

(۴) - ((كَرَّرَ لَفْظَ الطَّلَاقِ وَقَعَ الْكُلُّ))، (الاحتیاء لتعلیل المختار جلد ۳ صفحہ ۱۵۰).

(۵) - ((إن كان الطلاق ثلاثا في الحرة و ثنتين في الأمة لم تحل له حتى تنكح زوجا غيره نكاحا صحيحا و يدخل بها ثم يطلقها أو يموت عنها كذا في الهداية و لا فرق في ذلك بين كون المطلق مدخولا بها أو غير مدخول بها)) . (الفتاویٰ الہندیہ جلد ۱ صفحہ ۴۷۳ طبع - دار الفکر بیروت).

والله أعلم بالصواب

مولوی عبدالستار (خادم)

کارکردها و گزارش ها

خبرنگار مجله

ریاست حج

- ◀ تکمیل و بازنگری طرزالعمل حج وعمره.
- ◀ مرور و بازنگری لایحه وظایف کمیته های کاری داخل و خارج از کشور و ترتیب لایحه وظایف برای کمیته های کاری که جدیداً ایجاد گردیده است.
- ◀ اعزام هیئت باصلاحیت به عربستان سعودی جهت بحث و گفتگو با مقام های و جهات ذیربط آن کشور.
- ◀ سنجش نیازمندی های پروسه حج سال ۱۴۰۲ هـ ش مطابق ۱۴۴۴ هـ ق از طرف هیئت تعیین شده و ترتیب پیشنهادات پروسه و ارسال آن به ریاست عمومی اداری و مالی.
- ◀ امضای پنج موافقت نامه پروسه حج با (وزارت حج و عمره، وکلای موحد، موسسه جنوب آسیا، نقابه و ادلاء) توسط هیئت اعزامی در عربستان سعودی.

ریاست تدقیق و مطالعات علوم اسلامی

آماده و نهایی سازی مراحل مسلکی (۴) عنوان اثر علمی و تحقیقی ذیل:

- ۱- بدرالفتاوی فی الفقه الحنفی.
 - ۲- د جمعی خطیبی / خطبه های جمعه.
 - ۳- رشوه ستانی و اضرار آن.
 - ۴- زندگینامه مختصر مکحول کابلی رحمته.
- نگارش (۵) عنوان مقاله پژوهشی، علمی و تحقیقی تحت عناوین ذیل:
- ۱- فساد اداری از نگاه شریعت اسلامی
 - ۲- د لیک او لیکوالی ننبی.
 - ۳- رضایت، اطمینان و آرامش قلبی از نظر اسلام.
 - ۴- رمضان ماه رحمت و فرصت طلایی برای مسلمان.
 - ۵- مذمت غیبت از نگاه اسلام
- تهیه و تحریر (۱۳) عنوان مقاله علمی و تحقیقی توسط این ریاست، غرض نشر در مجله پیام حق.
- تصحیح؛ تدقیق و ترجمه متون مقالات وارده به این ریاست:

- ۱- تصحیح و تدقیق مجله اختصاصی حج.
 - ۲- تصحیح و تدقیق و ابراز نظر پیرامون (۴) عنوان مقاله قابل چاپ در مجله وزین پیام حق.
 - ۳- ترجمه طرزالعمل حج و معلمین حجاج به زبان پشتو.
- برگزاری ورکشاپ آموزش زبان عربی جهت ارتقای ظرفیت تعداد (۴۰) تن از کارمندان مسلکی ریاست تدقیق و مطالعات علوم اسلامی در کتابخانه ریاست اطلاعات و آگاهی عامه.

ریاست عمره و زیارات

- ✓ توزیع فورم ها و بررسی اسناد، ثبت و صدور اجازه نامه عمره و زیارات به شرکت های درخواست دهنده طبق طرزالعمل مربوط.
- ✓ توزیع شرطنامه و طی مراحل عقد قرارداد با شرکت های واجد شرایط در زمینه تنظیم امور و اعزام معتمرین و یا زائرین به مقصد زیارت.
- ✓ نظارت و کنترل از کارکرد و فعالیت شرکت های خصوصی سیاحتی و زیارتی.
- ✓ ابلاغ (۷۵) ورق اطلاعاتیه و تفهیم اصول و مقررات مربوط برای شرکت های خصوصی سیاحتی و زیارتی.
- ✓ ایجاد تسهیلات قانونی در زمینه اعزام متقاضیان برای ادای عمره و زیارت از طریق شرکت های خصوصی سیاحتی و زیارتی.

ریاست اوقاف

- ❖ طی مراحل (۴۰) قطعه قرارداد ساحات اوقافی نواحی شهر کابل.
- ❖ تعقیب دوسیه نسبتی اوقافی سرای وقفی کوتاه سنگی از طریق ریاست قضایای امارت کابل.
- ❖ کنترل و نظارت از ساحات اوقافی نواحی شهر کابل توسط نگران های اوقاف.
- ❖ ارسال مکتوب عنوانی ناحیه و حوزه هشتم شهر کابل غرض جلوگیری از غصب قبرستانی ساحه (قول حشمت خان).
- ❖ اجراءات در رابطه به دوسیه های دعوی ملکیت های وقفی که تحت غضب قرارداد و معرفی یک نماینده به ریاست محترم قضایای امارت.
- ❖ جمع آوری مبلغ هفده میلیون و یکصد و هشتاد هزار و هشت صد و پانزده (۱۷۱۸۰۸۱۵) افغانی در برج جدی.
- ❖ اعزام هیئت به ولایت بلخ و تداوم کار در مارکیت تجارتی ننگرهار.

ریاست امور قراء

- هماهنگی و همکاری در برگزاری شانزدهمین دور مسابقه سرتاسری حسن قرائت قرآن کریم با شرکت مخابراتی اتصالات.
- ارسال (۴) قطعه طرزالعمل به ریاست پالیسی و پلان جهت بازنگری.
- تهیه و ترتیب جدول (۱۷۸۰) تن از قاریان و فاتحین که ختم های قرآن کریم را در تراویح ماه مبارک رمضان انجام داده بودند.
- ثبت شهرت و اسمای (۶۰۰) تن از حفاظ (اناث و ذکور) جهت اخذ امتحان و اشتراک در محفل فراغت.
- ثبت و راجستر (۳۰) باب حلقات حفظ و تجوید قرآن کریم.
- کنترل و بررسی از روند فاتحه خوانی در (۴) محراب مسجد نواحی (۸، ۱۰، ۱۱ و ۱۳) شهر کابل.

ریاست تفتیش داخلی

- بررسی از اجراءات سال ۱۴۰۰ هـ ش ریاست ارشاد و انسجام مساجد.
- بررسی از اجراءات سال ۱۴۰۰ هـ ش ریاست اطلاعات و آگاهی عامه.
- بررسی از اجراءات سال ۱۴۰۰ هـ ش ریاست تدقیق و مطالعات علوم اسلامی.

- بررسی از مفقودی اجناس ریاست تعلیمات علوم دینی و تدریب ائمه.
- بررسی از عدم تحویلی قسط دوم مقروضیت اسامی بیلتون از ولایت غزنی.
- بررسی از چگونگی معرفی معتمرین به اداء عمره.
- بررسی از اجراءات تقرر ۸ نفر طور بالمقطع در ریاست دفتر.
- بررسی از عدم پرداخت کرایه مستاجرین جوار زیارت (سید مرد) واقع ناحیه اول شهر کابل.

د بهرنیو اړیکو ریاست

- ❖ د داخلي او بهرنیو مؤسساتو په تړاو له اقتصاد وزارت سره جلسې تر سره شوې.
- ❖ د حاجیانو د سهمیې معلوماتو لپاره سعودي عربستان ته د تلونکي هیئت سفر تنظیم شوی.
- ❖ قطر هیواد ته د بهرنیو اړیکو ریاست د رئیس سفر تنظیم شوی.
- ❖ له (IHH) مؤسسې سره د هغه تفاهم لیک په تړاو چې غوښتل یې له دې وزارت سره یې لاسلیک کړي، دوه ځلي غونډه تر سره شوې.
- ❖ له (ORCD) مؤسسې سره د کاري تفاهم لیک په تړاو دوه ځلي غونډه نیول شوې.
- ❖ له (ORCD) مؤسسې سره په ګډه د تفاهم لیک متن تدوین شوی.
- ❖ له (ORCD) مؤسسې سره د تفاهم لیک لاسلیکول.

ریاست پلان و پالیسی

جمع آوری پلان استراتیژیک شش ریاست مرکزی و یازده ریاست ولایتی (واحد های دومی).
جمع آوری ترتیب و تنظیم احصائیه و معلومات دقیق مساجد رسمی و غیر رسمی، حسینیه های رسمی و غیر رسمی، کارمندان قرار دادی، کارگران، عراده جات، ساحات اوقافی عایداتی و ساحات غصب شده اوقاف و اماکن دینی و مذهبی اتباع اهل هنود.
تکثیر مکاتیب آگاهی دهی به ریاست های ذیربط غرض از سرگیری جلسات کمیته اسناد تقنینی وزارت.
اشتراک آمر پلان و احصائیه ریاست پالیسی و پلان در جلسات متعدد معینیت مبارزه علیه مواد مخدر در وزارت محترم امور داخله.

آمریت تکنالوژی معلوماتی

نشر فتواها، خطبه های جمعه و مجله پیام حق و گزارشات، اطلاعاتیه ها، اخبار و سایر مطالب در ویب سایت.
ایجاد یوزر انترنت نظر به ضرورت.
ترمیم کمپیوتر های لب تاپ، دسکتاپ، ماشین های فوتوکاپی، پرنترها، یو پی اس ها و سایر وسایل.
تهیه و نصب سافت ویرهای جدید در سیستم های موجود در شعبات وزارت.

پکتیا ولایت

۳، جمادی الثانیة ۱۴۴۴ هـ (۶، جدی ۱۴۰۱ هـ ش)

د پکتیا ولایت مرکز گردیز اړوند د بالاده کلي د اتم کلا او د ابراهیم خېلو فخری کلي جوماتونه جوړ او ګټې اخیستنې ته وسپارل شول.

د پرانستې په مراسمو کې د یاد ولایت د ارشاد، حج او اوقافو ریاست د دعوت او ارشاد آمر، د عامه اړیکو عمومي مدیر، د جوماتونو مدیر، علماء کرامو، قومي مشرانو او ځایي خلکو ګډون درلود.

یاد مراسم د قرآن کریم د څو مبارکو آیاتونو په تلاوت سره پیل شول، ورپسې علماء کرامو د جوماتونو په اهمیت او ارزښت خبرې وکړې.

او د خپلو خبرو په ترڅ کې يې خلکو ته په جماعت سره د لمونځ اداء کولو فضيلت او اهميت بيان کړ او د يادو جوماتونو امامانو څخه يې وغوښتل، چې خپل ايماني او وظيفوي مسؤليت په سمه توگه اداء کړي. ياد جوماتونه د (HAS) مؤسسې او د ځايي خلکو په همکارۍ او مالي لگښت په معياري ډول جوړ شوي دي.

ولايت کابل

۴ جمادى الثانية، ۱۴۴۴ هـ ق / ۷، جدی ۱۴۰۱ هـ ش.

سنگ تهډاب اعمار مسجد شريف ابوبکر صديق عليه السلام در ولسوالۍ سروبی ولايت کابل توسط رئيس ارشاد، حج و اوقاف اين ولايت، و به اشتراک علمای کرام و محاسبين سفيدان محل با حضور داشت تيم انجيري مؤسسه الخير به زمين گذاشته شد. مولوی عبدالسلام حنفی رئيس ارشاد، حج و اوقاف پيرامون اهميت و فضيلت اعمار مساجد در روشنی آیات قرآن عظيم الشان و احاديث نبوی صلى الله عليه وسلم صحبتهاى عالمانه نموده ارزش و اهميت بناى مساجد را در جامعه اسلامى بازگو نمودند. گفتنيست که مسجد متذکره از طرف مؤسسه الخير بطور پخته و اساسی اعمار می گردد که طول آن (۱۲) مترمربع و عرض آن (۸) متر مربع بوده و گنجایش (۱۰۰) تن نمازگزار را دارا می باشد.

لغمان ولايت

۷، جمادى الثانية ۱۴۴۴ هـ ق (۱۰، جدی ۱۴۰۱ هـ ش)

د افغانستان اسلامي امارت د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د مقام د حکم په اساس مولوي فيض محمد حقاني د لغمان ولايت د ارشاد، حج او اوقافو رياست ته د يوې غونډې په ترڅ کې معرفي شو. په دغه غونډه کې د لغمان والي قاري زين العابدين عابد، د ولايت مقام د دفتر رئيس مولوي شکرالله، علماء کرامو او د دې رياست کارکوونکو گډون درلود. غونډه د قرآن کریم د څو مبارکو آيتونو په تلاوت سره پيل شوه، ورپسې د لغمان والي خبرې وکړې. نوموړي وويل: په ادارو کې دغه بدلونونه کوم امتياز نه بلکې د لا ښه خدمت او غوره چوپړتياوو په موخه ترسره کېږي. ښاغلي زياته کړه، د ارشاد، حج او اوقافو وزارت د افغانستان د اوسني نظام اساسي او سپېڅلو اهدافو ته د رسېدو او هېوادوالو ته د غوره خدمتونو د وړاندې کولو په لاره کې هر ډول هلې ځلې کوي.

ننګرهار ولايت

۸، جمادى الثانية ۱۴۴۴ هـ ق (۱۱، جدی ۱۴۰۱ هـ ش)

د ننگرهار ولايت اړوند د کوز کونړ خيوې ولسوالۍ په قلعه اټک سيمه کې د يو محراب جومات د قبلې له تعيين څخه وروسته د جوړېدو د بنسټ ډبره کېښودل شوه.

د ياد جومات د بنسټ ډبرې د اېښودلو په مراسمو کې د ننگرهار ولايت د ارشاد، حج او اوقافو رياست د جوماتونو عمومي مدير، قومي مشرانو، ځايي وگړو او علماء کرامو گډون درلود. دغه جومات د ځايي خلکو په مالي لگښت په پاڅه او اساسي ډول جوړېږي، چې پکې د امام خونه، عصري تشنابونه او د اودس ځايونه ځانگړي شوي دي.

د حسن قراءت شپاړسم پړاو سيالۍ

په ياده سيالۍ کې د جلال آباد ښار اړوند له بېلابېلو دارالحفاظونو او حلقاتو څخه د (۹۰) تنو حافظانو او قاريانو ترمنځ د داورانو په شتون کې آزموينه تر سره شوه.

دغه سيالۍ د قرآن کریم د څو مبارکو آيتونو په تلاوت سره پيل شوه، ورپسې علماء کرامو او داورانو د قرآن کریم په فضيلت او اهميت هر اړخيزې خبرې وکړې او گډونوالو ته يې د دغې سيالۍ په تړاو وضاحت ورکړ.

د سيالۍ په پای کې د لومړي، دويم او دريم مقام ترلاسه کوونکو ته ستاينليکونه او نغدې جايزې ورکړل شوې.

فاریاب ولایت

۹، جمادی الثانیة ۱۴۴۴ هـ ق (۱۲، جدی ۱۴۰۱ هـ ش)

د فاریاب ولایت د اندخوی ولسوالۍ اړوند د شهرنو سقاخانه نور آباد په کلي کې یو محراب جومات جوړ او د یوې غونډې په ترڅ کې گټې اخیستنې ته وسپارل شو. د پرانستې په مراسمو کې د فاریاب ولایت د ارشاد، حج او اوقافو ریاست مسوولینو په ګډون د اندخوی ولسوالۍ اړوند علماء کرامو او قومي مشرانو هم ګډون درلود.

یاد جومات په (۱۹۲) متر مربع مساحت ځمکه کې په پاڅه او اساسي ډول جوړ شوی چې په یو وخت کې د (۴۰۰) لمونځ کوونکو ظرفیت لري.

د یادونې وړ ده چې دا جومات د یادې ولسوالۍ د خلکو په همکارۍ او د یو تن متدین وګړي په شخصي لګښت جوړ شوی دی.

د ډایکندي ولایت

۱۰ جمادی الثانیة ۱۴۴۴ هـ ق (۱۳، جدی ۱۴۰۱ هـ ش)

د ارشاد، حج او اوقافو ریاست د غونډو په تالار کې د اداري چارو د لارښه سمون په موخه غونډه ترسره شوه.

یاده غونډه د ارشاد، حج او اوقافو رئیس تر مشرۍ لاندې د قرآن عظیم الشان د څو مبارکو آیتونو په تلاوت سره پیل شوه، ورپسې د یاد ریاست رئیس له ټولو مدیرانو څخه نوبت په نوبت ځینې پوښتنې وکړې.

نوموړي زیاته کړه، چې ټول کارکونکي دې د رسمي کارونو د ترسره کولو په تړاو د یو او بل سره همغږي ولري، ټول کارمندان باید خپلې رسمي کړنې د (مکتوبونو، وړاندیزونو او استعلامونو) په هکله اصولي اجرات ترسره او له غیر قانوني کړنو څخه ډډه وکړي، ټول کارمندان باید په خپل وخت سره د حاضرۍ پابندي وکړي او ټول کارمندان باید د حضرت محمد ﷺ په سنتو (سیرت او صورت) ځانونه برابر کړي.

په پای کې ټولو مامورینو ژمنه وکړه، چې د ارشاد، حج او اوقافو محترم مقام د پالیسۍ مطابق به خپلې دندې په پوره اخلاص او صداقت سره ترسره کوي.

د زابل ولایت

۱۱ جمادی الثانیة، ۱۴۴۴ هـ ق (۱۴، جدی ۱۴۰۱ هـ ش)

د زابل ولایت د ارشاد، حج او اوقافو رئیس د دې ولایت له علماء کرامو او خطیبانو سره ناسته ترسره کړه. د یاد ریاست د رئیس مولوي مفتي محمد اسلام واسع په هدایت د غونډو په تالار کې د دیني تعلیماتو مدیر تر مشرۍ لاندې غونډه جوړه شوه.

غونډه د قرآن کریم په تلاوت سره پیل شوه، وروسته د چاپیریال ساتنې رئیس له اداري فساد سره د مبارزې او د نشه یي توکو د زیان په تړاو خبرې وکړې او د یاد ولایت علماء کرامو، ملا امامانو او خطیبانو ته سپارښتنې وکړې، چې دغه موضوعات باید په ټولو مدرسو، جوماتونو او مجالسو کې تبلیغ کړي تر څو ټولو هېوادوالو ته عامه پوهاوی وشي، چې له ضررونو څخه یې ځان وساتي.

ولایت بلخ

۱۲، جمادی الثانیة ۱۴۴۴ هـ ق (۱۵، جدی ۱۴۰۱ هـ ش)

ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت بلخ برای مساجد مرکز و ولسوالی های این ولایت نظر به عرایض مردم و تصدیق مدیریت اوقاف ولسوالی ها (۷۵۰۰) متر مربع فرش، خریداری و توزیع نمودند.

مولوی سیف الدین عزیزی رئیس ارشاد، حج و اوقاف بلخ در جلسه ماهوار مدیران مرکز و ولسوالی های ۱۴ گانه این ریاست در مورد توزیع و سهمیه بندی فرش های هر ولسوالی توضیحات ارائه نموده و افزود: که مجموعاً ۷۵۰۰ متر مربع فرش به مساجد این ولایت از بودجه عادی نظر به ضرورت و با در نظر داشت عرایض مردم و تصدیق مدیریت های اوقاف ولسوالی ها خریداری گردید است. در اخیر مدیران ولسوالی ها سهمیه فرش مساجد مربوط خویش را از گدام تسلیم کردند تا در مساجد ولسوالی ها آنرا توزیع نمایند.

ولایت کندز

۱۲، جمادی الثانیة ۱۴۴۴ هـ ق (۱۵، جدی ۱۴۰۱ هـ ش)

در محفلی که به مناسبت فراغت چند تن از فضلاء از دوره حدیث در ولایت کندز برگزار شده بود در آن علمای دینی، رؤسای برخی از ادارات دولتی، مجاهدین، محاسن سفیدان و جوانان اشتراک نموده بودند. در این محفل ابتداء چند تن از علمای دینی صحبت نموده؛ فراغت فضلاء را به آنها و خانواده شان مبارک باد گفته از آنان خواستند تا آموزه‌های دینی را سرمشق زندگی خویش قرار داده و در این راستا بیشتر از پیش تلاش نمایند. در همین حال مولوی سید محی الدین مسؤول مدرسه جهادیه عمریه، طی صحبتی گفت: به تعداد (۱۳۴) تن از فضلاء دوره حدیث را به پایه اکمال رسانیده و امروز شهروندان کندز شاهد فراغت آنها اند. به گفته او فارغان این دوره که از ولایت های کندز، تخار، بدخشان، بغلان، سمنگان، مزارشریف و پروان می باشند سند فراغت شان را به دست آوردند.

ولایت سمنگان

۲۲، جمادی الثانیة ۱۴۴۴ هـ ق (۲۵، جدی ۱۴۰۱ هـ ش)

محفل باشکوهی رونمایی از دو نسخه قلمی قرآن کریم، اثر دست‌نویس استاد عبدالمجید عمری یک تن از فرهنگیان و قلم بدستان این ولایت در تالار جلسات ریاست اطلاعات و فرهنگ برگزار گردید. این برنامه با تلاوت آیات قرآن عظیم الشان آغاز گردید؛ بعداً مولوی فیروز الدین منیب رئیس اطلاعات و فرهنگ سمنگان صحبت نموده، ضمن سپاس‌گزاری از زحمات پیگیر استاد عبدالمجید عمری از جوانان، فرهنگیان و نویسندگان خواستند تا با الگو برداری استاد عمری ازین اقدام نیک شان مصدر خدمت به اسلام و قرآن عظیم الشان گردند. در همین حال شیخ باز محمد نایب رئیس ارشاد، حج و اوقاف ولایت سمنگان اظهار داشت: قرآن کریم خادمین و تابعینش را در هیچ میدانی، در دنیا و در آخرت خوار نمی کند؛ پیامبر (علیه السلام) یتیم بی متکا بود، خداوند متعال با نزول «قرآن عظیم الشان» برایش در سراسری جهان عزت و غلبه نصیب فرمود. شیخ نایب در خلال صحبت‌هایش افزودند: که دین مبین اسلام یک دین پسندیده و پاک است، ارزشهای اسلامی و شعائر الله در نظام اسلامی موجود، مورد توجه و خدمت‌گزاری قرار دارد. محفل با هنرنمایی شعراء و رونمایی دو جلد قرآن کریم قلمی و اهدای تقدیر نامه و تحایف به صاحب اثر از سوی معاون ولایت و رؤسای ارشاد، حج و اوقاف، اطلاعات و فرهنگ و سره میاشت به پایان رسید.

ولایت کاپیسا

۲۴ جمادی الثانیة، ۱۴۴۴ هـ ق / ۲۷ جدی ۱۴۰۱ هـ ش

مفتی عبدالله عزام رئیس ارشاد، حج و اوقاف ولایت کاپیسا با هیئت معیتی شان از ولسوالی کوه‌بند این ولایت بازدید نمودند. در این بازدید نامبرده با مسؤولین و منسوبین، مجاهدین و شماری از خطباء و امامان و متنفذین محل دیدار و گفتگو نموده و از آنها خواست تا خطبه متحد را که از سوی وزارت ارشاد، حج و اوقاف تهیه، چاپ و به دسترس شان قرار گرفته، در نماز های جمعه به خوانش بگیرند. نامبرده ضمن این دیدار، مدیر جدید التقرر ارشاد، حج و اوقاف ولسوالی کوه بند را معرفی نمود. حاضرین مجلس معرفی مدیر ارشاد، حج و اوقاف را جهت ارایه خدمات به مردم شریف و مجاهد پرور ولسوالی متذکره گام خوبی دانسته؛ و موفقیت شان را از ایزد منان استدعا نموده اند.

ولایت فراه

۲۴ جمادی الثانیة، ۱۴۴۴ هـ ق (۲۷ جدی، ۱۴۰۱ هـ ش)

مراسم با شکوه دستار بندی فارغان یازده مدرسه دینی، از جمله: "بدر العلوم ریگی"، فیض القرآن دیگ فروش، اشرف العلوم ننگاب، انصارالعلوم مرکز، خیر المدارس چاجوری، الجامعة تجوید القرآن قلعه زمان، تعلیم القرآن قریه دیگ فروش، دره العلوم الحنفیه، امام بخاری رحمۃ اللہ علیہ ناحیه ۳، اقراء القرآن ناحیه اول، دار القرآن ابوهریره رحمۃ اللہ علیہ ناحیه ۵، در عیدگاه مرکزی ولایت فراه برگزار گردید.

این محفل با اشتراک مسؤولین محلی، علماء، خطباء، متنفذین و صدها تن از مردم متدین مرکز و ولسوالی های فراه برگزار گردیده که به تعداد (۱۷۸) تن از مدارس متذکره و نیز (۳۰۲) تن از مدرسه جامعه الهدا از دوره های « حفظ، قرائت، افتاء، دوره خورد»، از طبقه ذکور و اناث فارغ گردیده اند.

ولایت غور

۲۶ جمادی الثانیة، ۱۴۴۴ هـ ق (۲۹ جدی ۱۴۰۱ هـ ش).

(۹۱) تن از طلاب مدرسه جهادی این ولایت سند فراغت را بدست آوردند، مسؤولین مدرسه جهادی ولایت غور نخستین دور فراغت طلاب شان را طی محفل باشکوهی تجلیل کردند.

محفل به اشتراک والی این ولایت، رئیس ارشاد، حج و اوقاف، مسئولان مدرسه جهادی، علمای دین، بزرگان و تعداد کثیری از باشندگان این ولایت، در مسجد جامع خاتم النبیین صلی اللہ علیہ وسلم شهر فیروزکوه، برگزار گردید. محفل ابتداء با تلاوت آیات کلام الله مجید آغاز و سپس علمای کرام روی نقش و جایگاه علم و دانش، مدارس دینی، طلاب و علماء، در جامعه صحبت نمودند.

ملا احمد شاه دین دوست، والی این ولایت ضمن تبریکی برای فارغان این دور، روی تحرک علمای کرام جهت روشنائی جامعه و مسئولیت پذیری این قشر تاثیر گذار تاکید کردند.

مفتی فیض محمد فایز مسئول مدرسه جهادی ضمن تبریکی فراغت این فاضلان و حافظان افزودند که: در نخستین دور فراغت این مدرسه (۳۵) تن از دوره کلان، ۴۵ تن از دوره خورد و (۱۱) تن هم از بخش حفظ قرآن کریم پس از (۹) ماه آموزش سند فراغت بدست آوردند.

این محفل با توزیع شهادتنامه ها برای فارغان و دعای خیر پایان یافت.

د کونړ ولایت

۲۸ جمادی الثانیة، ۱۴۴۴ هـ ق (۱، دلو ۱۴۰۱ هـ ش)

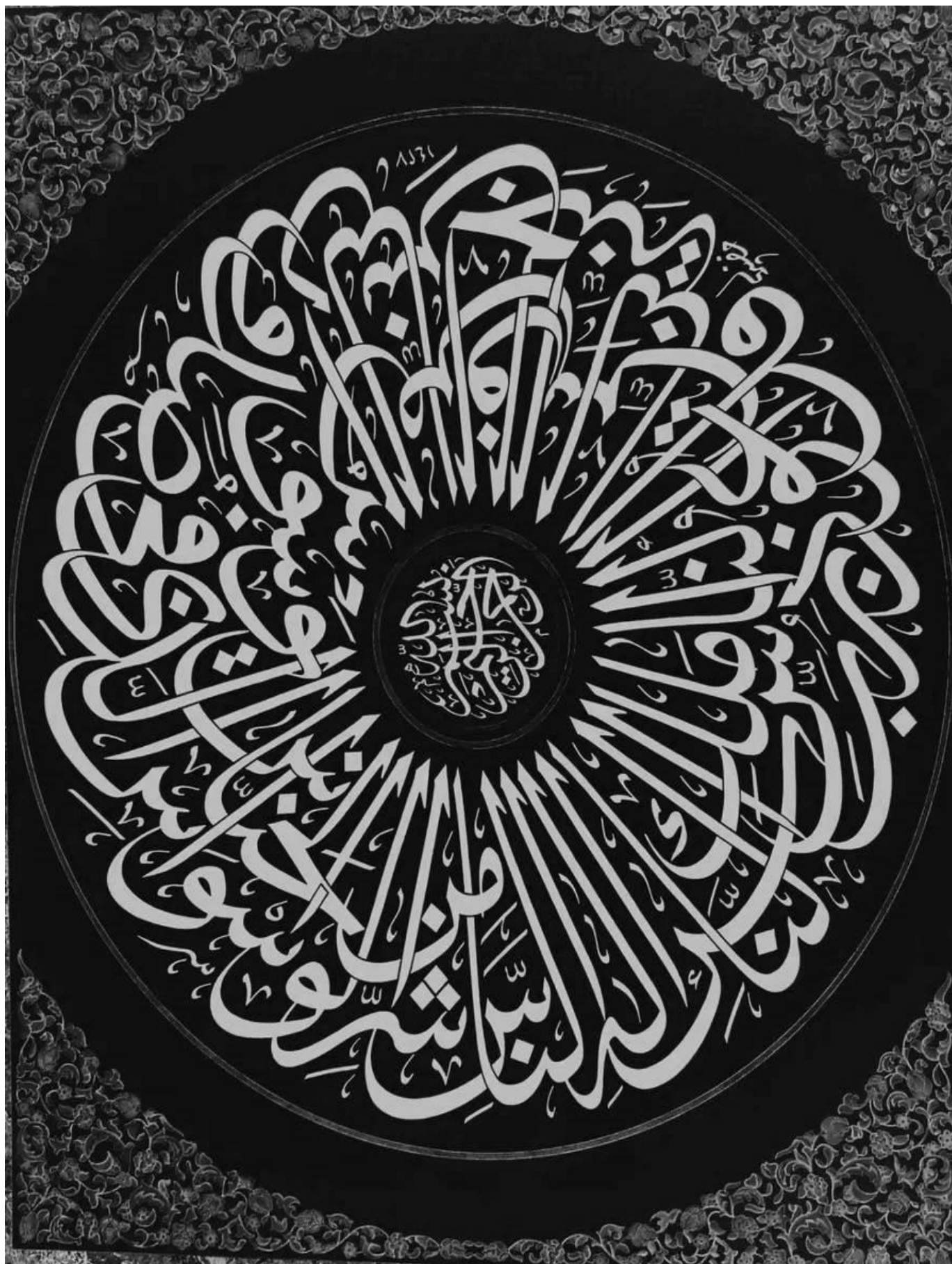
د ارشاد، حج او اوقافو ریاست لخوا د عامې روغتیا له ریاست سره په ګډه همکارۍ او د یونیسف مؤسسې په مالي لګښت د پولیو واکسین په اړه د عامه پوهاوي په تړاو (۳۰) تنو علماء کرامو او قومي مشرانو ته یو ورځنې ورکشاپ ورکړل شو.

په یاد ورکشاپ کې ددې ولایت د ارشاد، حج او اوقافو رئیس، د عامې روغتیا رئیس، علماء کرامو او قومي مشرانو ګډون درلود.

په پیل کې د کونړ ولایت د عامې روغتیا رئیس له علماء کرامو او قومي مشرانو څخه مننه وکړه او وې ویل: چې دیني عالمان د پولیو واکسین د پوهاوي په برخه کې ښه مرسته کولای شي او دیني عالمان د افغاني ټولنې بانفوذ او د خلکو لپاره د باور وړ شخصیتونه بلل کېږي.

نوموړي له علماوو وغوښتل چې د منبر له لارې خلک د صحت په برنامو وپوهوي او هغه له والدینو هم هیله وکړه چې د خپلو ګالیو ماشومانو روغتیا او صحت ته ډیره پاملرنه وکړي.

ارگان نشراتی وزارت ارشاد، حج و اوقاف
مجله دینی، علمی، تحقیقی، اجتماعی و سیاسی

پیام حق به منظور تعمیم فرهنگ، معارف اسلامی و ارتقای سطح علمی
هموطنان مسلمان، فرهنگیان، دانشمندان و قلم بدستان فرهیخته کشور را به همکاری فرا می خواند.

پیام حق مقالات و مطالب علمی و تحقیقی را با پرداخت حق الزحمه می پذیرد.
پیام حق در گستره نشراتی خود به موضوعات و مصادر علمی ارجحیت می دهد.
پیام حق در ویرایش، پیرایش تلخیص رد و یا قبول مطالب دست باز دارد.
پیام حق استفاده از مطالب صفحاتش را با ذکر مأخذ اجازه می دهد.
پیام حق در انتظار انتقاد های سالم پیشنهاد های سازنده و نظریات ارزنده شماست
موضوعات نشر شده در مجله پیام حق، مبیین آراء و نظریات نویسندگان می باشد.

شماره های تماس و صفحات الکترونیکی:

(۰۲۰)۲۲۱۴۲۵۱
۰۷۷۸۸۱۲۵۳۱ - ۰۷۴۴۰۱۷۷۶۶

payamhaq@yahoo.com
payamhaqmagazin@gmail.com

www.mohia.gov.af

د ارشاد، حج او اوقافو (وزارت) ارشاد، حج و اوقاف

کابل شهرنو، چهارراهی فیض محمد خان

چاپ: مطبعه صبور

د ارشاد حج او اوقافو وزارت
Ministry of Hajj and Religious Affairs
د اطلاعاتو او عامه پوهاوي رياست

مسجد جامع چاريکار – ولايت پروان

دور دوم، سال بيستم

شماره دهم (جمادی الثانیة) سال ۱۴۴۴ هـ ق

مطابق جدي و دلو سال ۱۴۰۱ هـ ش